

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ В УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ В РОСЛИНИЦТВІ

(за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю
«Оріон молоко»)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

601-ЕО

20275

КР

Розробила студентка групи 601-ЕО

Падусенко В.В.

Керівник: к.е.н., професор

Верига Ю.А.

Рецензент: головний бухгалтер ТОВ «Оріон
молоко»

Овчаренко Л.М.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень
із праць інших авторів без відповідних
посилань

Падусенко В.В.

Підтверджую достовірність даних,
використаних у роботі

Верига Ю.А.

Допустити до захисту

Завідувач кафедри

Птащенко Л.О.

2021

РЕФЕРАТ

Падусенко В. В. Облік та аналіз в управлінні витратами в рослинництві (за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко»). Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти з обліку і оподаткування – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 90 сторінок, 24 таблиці, 60 рисунків, список літературних джерел із 70 найменувань, 18 додатків.

Ключові слова: автоматизація обліку, аналіз, бухгалтерський облік, витрати, облік, первинні документи, рослинництво, сільське господарство, управління витратами, фінансова звітність.

Об'єктом дослідження є ведення обліку та здійснення аналізу витрат на підприємстві.

Мета роботи – вивчити теоретичні та методичні положення обліку та аналізу в управлінні витратами в рослинництві, розробити рекомендації щодо вдосконалення роботи товариства «Оріон молоко».

Розглянуто теоретичні основи організації обліку та проведено аналіз основних економічних показників підприємства. Розкрито сутність та класифікацію витрат рослинництва та сутність системи управління витратами підприємства. Розкрито організацію первинного обліку витрат та розглянуто ведення синтетичного та аналітичного обліку витрат рослинництва. Досліджено сутність аналізу витрат та важливість аналізу в системі управління витратами підприємства. Проведено аналіз витрат, яких понесло підприємство в галузі рослинництва.

Одержані результати можуть бути використані при вдосконаленні системи бухгалтерського обліку та здійсненні аналізу у товаристві з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко».

SUMMARY

V. V. Padusenko. Accounting and analysis in management of crop production costs (according to the materials of the limited liability company "Orion Milk"). Qualification work for the second (master's) level of higher education in accounting and taxation - National University «Poltava Polytechnic named after Yuri Kondratyuk», Poltava, 2021.

The work contains 90 pages, 24 tables, 60 figures, a list of references from 70 titles, 18 appendices.

Keywords: automation of account, analysis, accounting, costs, account, source documents, crop, agriculture, expenses management, financial statements.

The object of the study is to keep records and analyze the costs of the enterprise.

The purpose of the work is to study the theoretical and methodological provisions of accounting and analysis in the management of costs in crop production, to develop recommendations for improving the work of the company «Orion Milk».

The theoretical bases of the organization of the account are considered and the analysis of the basic economic indicators of the enterprise is carried out. The essence and classification of crop costs and the essence of the cost management system of the enterprise are revealed. The organization of primary cost accounting is revealed and the maintenance of synthetic and analytical cost accounting of crop production is considered. The essence of cost analysis and the importance of analysis in the cost management system of the enterprise are studied. An analysis of the costs incurred by the company in the field of crop production.

The obtained results can be used to improve the accounting system and analysis in the limited liability company «Orion Milk».

ПЕРЕЛІК МАТЕРІАЛІВ ГРАФІЧНОЇ ЧАСТИНИ

Аркуш	Найменування	Примітка
1	2	3
1	Організаційна структура ТОВ «Оріон молоко»	
2	Структура бухгалтерської служби ТОВ «Оріон молоко»	
3	Основні економічні показники діяльності товариства	
4	Динаміка вартості активів та дебіторської заборгованості товариства за 2018-2020 роки	
5	Динаміка вартості зобов'язань товариства за 2018-2020 роки	
6	Динаміка вартості власного капіталу товариства за 2018-2020 роки	
7	Динаміка структури доходів і витрат ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки	
8	Динаміка показників ліквідності товариства за 2018-2020 роки	
9	Класифікація витрат за ознаками	
10	Завдання системи управління витратами	
11	Шляхи удосконалення системи управління витратами	
12	Документування обліку витрат на виробництво продукції рослинництва	
13	Кореспонденція рахунків з обліку витрат на виробництво продукції рослинництва	
14	Калькулювання собівартості продукції рослинництва	
15	Обчислення собівартості продукції, яку вирощують у товаристві «Оріон молоко»	
16	Сутність економічного аналізу та джерела інформації для проведення аналізу	
17	Основні етапи проведення аналізу витрат підприємства	
18	Динаміка витрат, пов'язаних з біологічними перетвореннями товариства за 2018-2020 роки	
19	Динаміка структури виробничої собівартості сої товариства за 2018-2020 роки	

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	8
1.1 Загальна характеристика підприємства.....	8
1.2 Організація бухгалтерського обліку на підприємстві	14
1.3 Аналіз основних техніко-економічних показників	21
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ РОСЛИННИЦТВА. ВАЖЛИВІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	32
2.1 Сутність та класифікація витрат рослинництва.....	32
2.2 Система управління витратами на підприємстві	38
2.3 Удосконалення процесу управління витратами	44
РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА.....	50
3.1 Організація первинного обліку витрат і виходу продукції рослинництва....	50
3.2 Синтетичний та аналітичний облік витрат рослинництва	56
3.3 Автоматизація обліку витрат на підприємстві.....	62
РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ВИТРАТ РОСЛИННИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ	68
4.1 Сутність, мета та завдання аналізу витрат	68
4.2 Аналіз в системі управління витратами на підприємстві.....	74
4.3 Аналіз витрат продукції рослинництва на підприємстві	80
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
ДОДАТКИ	100

				601-EO	20275	KP	
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Облік та аналіз в управлінні витратами в рослинництві (за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко»)			
Розроб.	Падусенко В.В.						
Перевір.	Верига Ю.А						
Н. контр.	Верига Ю.А						
Затверд.	Птащенко Л.О.						
				Стадія	Арк.	Акрушів	
					2	90	
				Національний університет «Полтавська політехніка ім. Ю.Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування			

ВСТУП

Провідною галуззю сільського господарства є рослинництво, продукція якого забезпечує потреби населення в продуктах харчування, слугує базою для розвитку галузі тваринництва та дає сировину для промисловості.

Управління виробництвом продукції рослинництва потребує якісного ведення обліку витрат та розрахунку собівартості продукції, здійснення аналізу понесених підприємством витрат, що допоможе покращити фінансовий стан.

Актуальність проблеми проявляється у тому, що управління витратами є важливим засобом побудови системи обліку витрат та водночас, складним процесом, що передбачає вивчення витрат та їх поведінки під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів для прийняття ефективних управлінських рішень.

Метою кваліфікаційної роботи є розгляд теоретичних та методичних положень обліку та аналізу в управлінні витратами в рослинництві.

Для досягнення поставленої мети були вирішені наступні завдання:

- розглянуто організаційну структуру суб'єкта дослідження;
- розглянуто теоретичні основи організації бухгалтерського обліку;
- проведено аналіз основних економічних показників підприємства;
- розкрито сутність та класифікацію витрат рослинництва;
- розкрито сутність системи управління витратами підприємства;
- досліджено способи удосконалення процесу управління витратами;
- розкрито організацію первинного обліку витрат і виходу продукції рослинництва;
- розглянуто ведення синтетичного та аналітичного обліку витрат рослинництва;
- досліджено процес автоматизації обліку витрат на підприємстві;
- розкрито сутність, мету та завдання аналізу витрат;
- досліджено аналіз в системі управління витратами підприємства;
- проведено аналіз витрат, яких понесло підприємство в галузі рослинництва.

Об'єктом дослідження є ведення обліку та здійснення аналізу витрат у ТОВ «Оріон молоко».

Предметом дослідження є система теоретичних, методичних та практичних аспектів, що стосуються обліку та аналізу в управлінні витратами в рослинництві.

Джерелами інформації слугували: Закони України та інші нормативні документи, Статут ТОВ «Оріон молоко», Наказ «Про облікову політику та організацію бухгалтерського обліку на підприємстві», первинні документи та фінансова звітність товариства, наукові публікації різних вчених за темою дослідження.

Методичний інструментарій дослідження становлять: спостереження, узагальнення, порівняння показників, системний підхід, аналіз динаміки та структури показників, табличний та графічний методи подання даних.

Кваліфікаційна робота складається з чотирьох розділів.

У першому розділі подана економічна характеристика ТОВ «Оріон молоко» та розкрито питання організації бухгалтерського обліку на товаристві, його облікова політика. Також проведено аналіз основних економічних показників діяльності товариства за останні три роки.

У другому розділі розкрито сутність витрат та наведено їх класифікацію. Також розкрито сутність системи управління витратами на підприємстві та досліджено способи удосконалення процесу управління витратами підприємства.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи, досліджено організацію первинного обліку витрат і виходу продукції рослинництва. Значна увага була приділена веденню синтетичного та аналітичного обліку витрат рослинництва та калькулюванню собівартості продукції рослинництва. Також було досліджено автоматизований спосіб ведення обліку витрат на підприємстві.

Четвертий розділ висвітлює сутність, мету та завдання аналізу витрат. У даному розділі досліджено аналіз в системі управління витратами підприємства. Також у цьому розділі проведено аналіз витрат, які понесло підприємства під час виробництва продукції рослинництва.

За темою дослідження опубліковано одні тези в матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції та статтю в журналі «Економічні студії», який включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Загальна характеристика підприємства

Організаційно відокремлена й економічно самостійна ланка виробничої діяльності, що спеціалізується на виготовленні продукції, виконанні робіт та наданні послуг – представляє собою підприємство.

Головною метою діяльності будь-якого підприємства є виробництво різної продукції щоб задовольнити людей товарами та продуктами.

У соціально-економічному розвитку України сільськогосподарські підприємства посідають особливе місце, оскільки, вони здійснюють великий вплив на економічний розвиток нашої держави.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко», є одним із підприємств, яке займається сільським господарством та здійснює свою діяльність відповідно до Цивільного, Господарського кодексів та чинного законодавства України [1,2].

Товариство утворилось шляхом виділення з Дочірнього підприємства «Агрофірма Оріон».

Розташоване товариство за адресою: с. Штомпелівка, Хорольського району, Полтавської області.

Товариство «Оріон молоко» було створено для того, щоб задовольняти потреби населення в послугах і товарах та отримувати прибуток від своєї діяльності.

Товариство здійснює свою діяльність відповідно до затвердженого статуту. Зазначено, що товариство має відокремлений баланс та може відкривати рахунки у будь-яких банках, має право займатись будь-якою господарською діяльністю не забороненою чинним законодавством України, а також товариство може реалізовувати продукцію власного виробництва за цінами, які встановлює самостійно або на договірних засадах із замовником [Додаток А].

Згідно із статутом товариство вирощує продукцію рослинництва: зернові та технічні культури, овочі та фрукти, ягоди та культури для виробництва прянощів і напоїв, а також товариство надає послуги у рослинництві.

Товариство надає послуги у сфері сільськогосподарського виробництва, виконання сільськогосподарських робіт та надання різних послуг, а саме: забезпечення посівним матеріалом, добривами, різними засобами захисту рослин та сільськогосподарською технікою.

У статуті зазначено, що підприємство займається розведенням великої рогатої худоби, коней, свиней, кіз та інших тварин і виробництвом їх продукції, а також вирощує культури у поєднанні з тваринництвом та надає послуги у тваринництві.

Товариство займається лісозаготівлею, вирощуванням лісових насаджень та заготівлею деревини.

Також займається ловлею риби та надає послуги, які пов'язані з діяльністю риборозплідників і рибних ферм.

Передбачено зайнятість у харчовій промисловості, а саме перероблення свійської птиці і кролів, перероблення та консервування картоплі, виробництво м'яса та субпродуктів.

Статутом передбачена оптова торгівля насінням, різними продовольчими товарами, непереробленими сільськогосподарськими продуктами, промисловим обладнанням та іншими видами оптової торгівлі.

Підприємство самостійно здійснює зовнішньоекономічну діяльність, яка є частиною зовнішньоекономічної діяльності України і регулюється законодавством України. Для здійснення зовнішньоекономічної діяльності товариство за межами України відкриває свої представництва та виробничі підрозділи, які утримуються за власний рахунок товариства.

Як і будь-яке підприємство ТОВ «Оріон молоко» не може існувати без статутного капіталу.

Статутний капітал товариства «Оріон молоко» формується із внесків учасників товариства і становить 52 500,00 (п'ятдесят дві тисячі п'ятсот) гривень.

Капітал підлягає сплаті учасниками до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства, але якщо виникає протилежна ситуація коли учасники не встигли внести свої вклади, то загальні збори можуть прийняти одне з таких рішень: виключити зі складу товариства такого учасника чи учасників, які не

внесли свої вклади, зменшити статутний капітал товариства або взагалі припинити діяльність товариства.

Статутом товариства визначені права та обов'язки учасників, які наведені на рисунку 1.1 [Додаток А].

Рисунок 1.1 – Права та обов'язки учасників ТОВ «Оріон молоко»

Якщо учасник виявить бажання вийти з товариства, то він має на це повне право, але якщо попередити решту учасників про свій вихід, не пізніше ніж за один місяць до виходу.

Товариство відповідно до статуту є власником:

- майна, яке отримане від учасників як вклад до статутного капіталу;

- одержаних доходів товариства;
- продукції, яку виготовляє товариство;
- майна переданого від Дочірнього підприємства «Агрофірма Орion»;
- іншого майна.

Організаційна структура товариства «Орion молоко» наведена на рисунку 1.2.

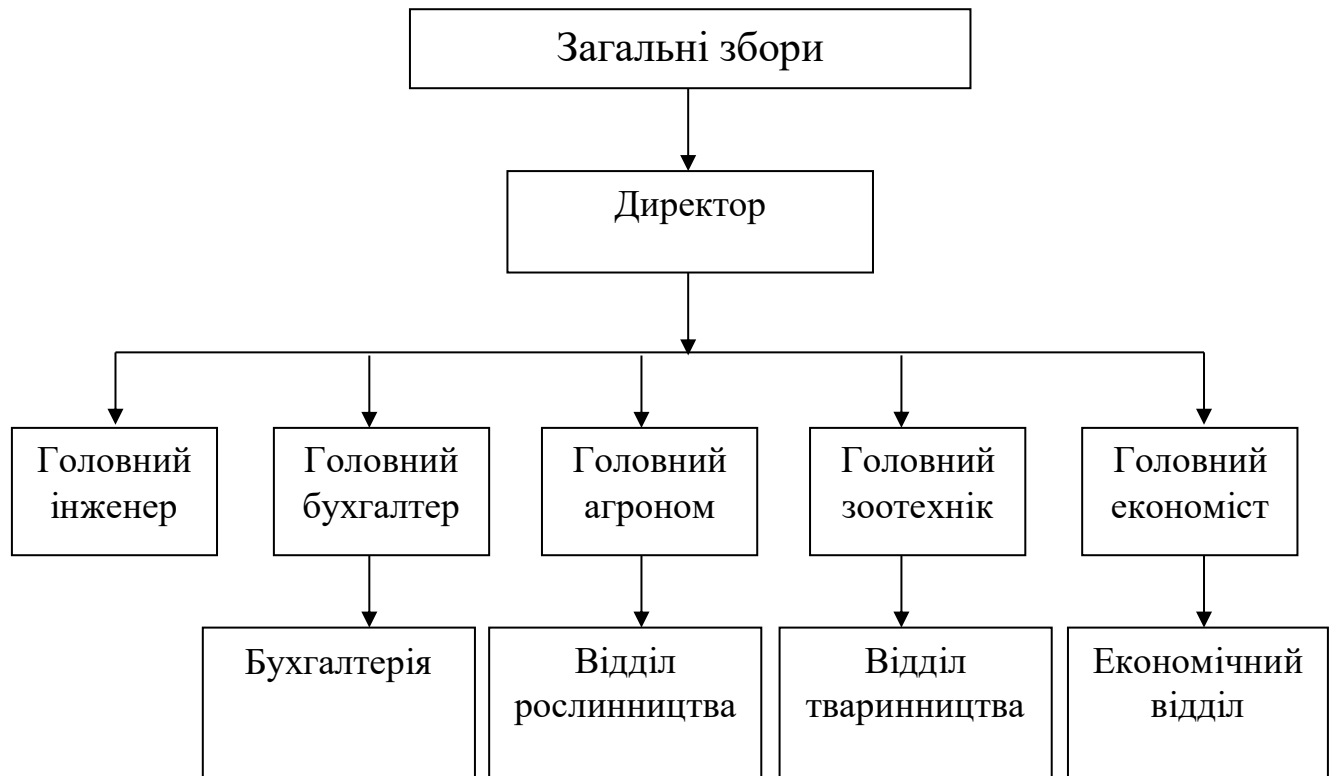

Рисунок 1.2 – Організаційна структура товариства «Орion молоко»

Відповідно до статуту вищим органом підприємства є загальні збори учасників, які обов'язково складаються з учасників або призначених ними представників.

Загальні збори займаються управлінням товариства «Орion молоко» та обирають його директора. Загальні збори вважаються повноважними, якщо на них присутні учасники, що мають у сукупності більше ніж 50 відсотків голосів.

Брати участь у загальних зборах мають право члени виконавчих органів, які не входять до учасників підприємства. Всі учасники, які приймають участь у загальних зборах мають обов'язково зареєструватися і зазначити кількість своїх голосів, перелік яких потім підписується головою та секретарем загальних зборів товариства.

Статутом зазначено, що загальні збори приймають рішення з усіх питань діяльності товариства, у тому числі з тих, що передані зборами до компетенції виконавчого органу.

Загальні збори можуть скликатися один раз на рік, але цілком можливе позачергове засідання зборів у разі неплатоспроможності товариства, якщо виникає загроза скорочення статутного капіталу або у інших випадках.

Компетенція загальних зборів товариства «Оріон молоко» наведена на рисунку 1.3 [Додаток А].

Рисунок 1.3 – Компетенція загальних зборів ТОВ «Оріон молоко»

Виконавчим органом товариства «Оріон молоко» є директор, який обирається загальними зборами. Він діє від імені товариства в межах, які встановлені чинним законодавством та статутом та здійснює керівництво діяльністю товариства.

Також директор вирішує усі питання діяльності підприємства, крім тих, що вирішуються на загальних зборах та завжди звітує про виконану роботу загальним зборам.

Директор товариства «Оріон молоко» вирішує питання, які представлені у таблиці 1.1 [Додаток А].

Таблиця 1.1

Питання, які вирішує директор товариства «Оріон молоко»

Питання, які вирішує директор товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко»	1. Розробка поточних планів діяльності товариства.
	2. Затвердження щорічного кошторису, штатного розпису та посадових окладів співробітників.
	3. Затвердження тарифів на послуги та цін на продукцію товариства.
	4. Приймання на роботу і звільнення з роботи.
	5. Забезпечення виконання рішень зборів.
	6. Розпорядження майном товариства в межах, що визначені загальними зборами та статутом.

Перевіряти роботу директора товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» може ревізійна комісія або ревізор, які мають право вимагати від персоналу товариства надати усю необхідну інформацію, облікові документи та особисті пояснення працівників.

Товариство «Оріон молоко» при веденні господарської діяльності веде різні види обліку: бухгалтерський, оперативний, податковий та складає статистичну звітність.

Припинення діяльності ТОВ «Оріон молоко» можливе за умови передання прав, обов'язків та майна іншим особам, які можуть вважатися правонаступниками або в результаті ліквідації товариства.

Отже, товариство здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України та затвердженого статуту, також воно має дієву організаційну структуру управління. Суб'єкт господарювання займається різноманітними видами діяльності, серед яких найбільш розвинутими є рослинництво та тваринництво. Підприємство має дієву організаційну структуру управління.

1.2 Організація бухгалтерського обліку на підприємстві

Ефективна діяльність будь-якого підприємства відбувається лише за умови добре організованого бухгалтерського обліку на підприємстві. Належна організація бухгалтерського обліку на підприємстві знаходиться в компетенції керівника або уповноваженої посадової особи та повинна здійснюватися з моменту створення підприємства, оскільки вона в майбутньому впливає на ефективність бухгалтерського обліку.

Предмети та об'єкти організації бухгалтерського обліку на підприємстві наведені у таблиці 1.2 [17, с 25].

Таблиця 1.2

Предмети та об'єкти організації бухгалтерського обліку

Предмети	Об'єкти
Обліковий процес	Технологія облікового процесу
Праця людей, які здійснюють облік	Робота бухгалтерії
Забезпечення достовірності обліку, контролю та аналізу	Організаційне, технічне, інформаційне та інше забезпечення бухгалтерського обліку

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві складається з трьох етапів, які представлені на рисунку 1.4 [22, с 32].

Рисунок 1.4 – Етапи організації бухгалтерського обліку на підприємстві

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що «бухгалтерський облік являє собою процес виявлення, вимірювання, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень» [3].

Рациональна організація бухгалтерського обліку у товаристві з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» передбачає дотримання певних принципів, які наведені у таблиці 1.3 [24, с. 19].

Таблиця 1.3

Принципи організації бухгалтерського обліку

Обачність	Застосування методів оцінки, які сприяють зниженню витрат і зобов'язань та завищенню активів і доходів.
Повне висвітлення	Звітність має містити всю інформацію про господарську діяльність підприємства.
Автономність	Підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників
Безперервність	Активи і зобов'язання оцінюються виходячи з припущення безперервної діяльності підприємства.
Доходи і витрати	Порівняння доходів і витрат для визначення фінансового результату звітного періоду.
Історична собівартість	Оцінка активів підприємства виходячи з витрат на їх виробництво і придбання є пріоритетною.
Періодичність	Діяльність підприємства розподілена на певні періоди часу з метою складання звітності
Інші принципи	Законність, дата операції, суттєвість, доречність, відкритість, своєчасність, консолідація, прийнятність вхідного балансу, достовірність.

Отже, за даними таблиці 1.3 можна дійти висновку, що при організації бухгалтерського обліку товариство дотримується восьми принципів.

Веденням бухгалтерського обліку на підприємстві займається бухгалтерія, яка представляє собою самостійний підрозділ апарату управління, який здійснює облік господарської діяльності підприємства.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» створило власну бухгалтерію». Організаційна структура бухгалтерської служби товариства представлена на рисунку 1.5.

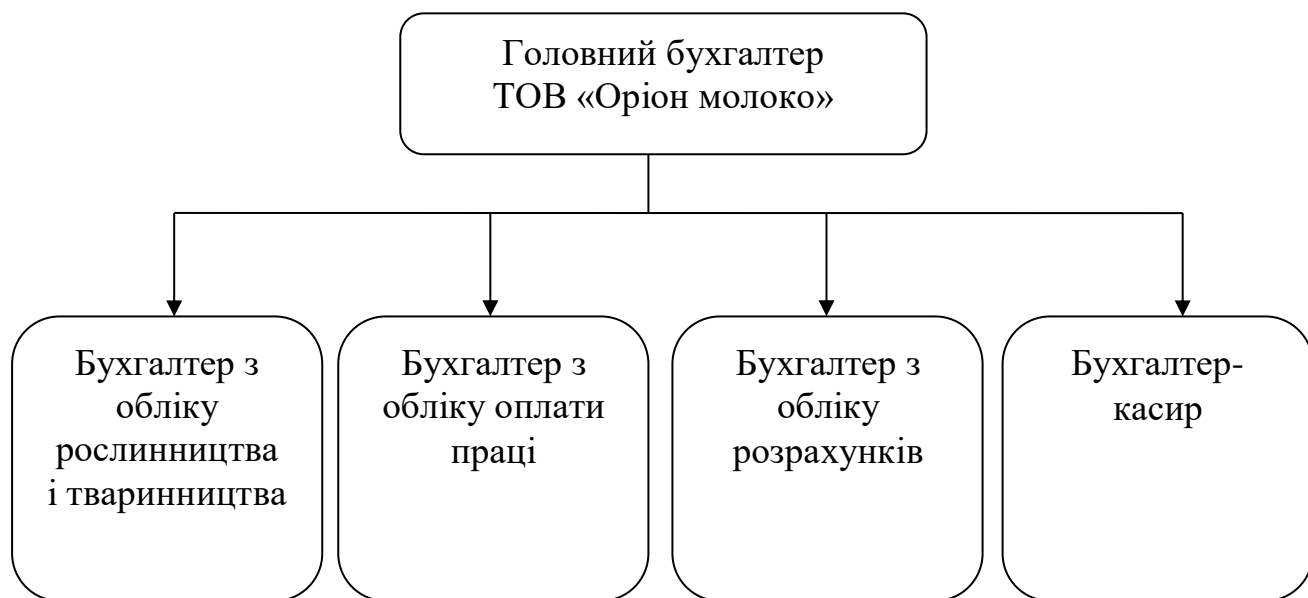

Рисунок 1.5 – Організаційна структура бухгалтерської служби ТОВ «Оріон молоко»

Кожне підприємство самостійно може визначати облікову політику, яка висвітлює організацію обліку і всі положення, особливо ті, які мають неоднозначне тлумачення в офіційних документах [3].

Облікова політика підприємства є важливим правовим документом роботи бухгалтерів та обов'язково затверджується наказом керівника підприємства.

Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для формування фінансової інформації про діяльність підприємства та складання та подання фінансової звітності [7].

Облікова політика на товаристві з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» вводиться в дію за допомогою Наказу «Про облікову політику та організацію бухгалтерського обліку підприємства» [Додаток Б].

Наказ «Про облікову політику та організацію бухгалтерського обліку на підприємстві» товариства «Оріон молоко» повністю відображає особливості організації та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності.

Облікова політика визначає основні засоби підприємства як активи, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року, яку підприємство використовує в процесі виробництва, надання послуг, здавання в оренду, для здійснення різних функцій [9].

Строк корисного використання основних засобів визначається експертно-технічною комісією з приймання основних засобів. Строк корисного використання основних засобів переглядається за результатами проведення інвентаризації [9].

Оцінку запасів при придбанні товариство здійснює відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» за фактичною вартістю придбання. Відпускаючи запаси у виробництво або з виробництва, на продаж або при іншому вибутті їх оцінку здійснюють за методом середньозваженої собівартості. Незавершене виробництво на кінець року оцінюється з фактичною вартістю понесених витрат [12].

Визнання прибутку (збитку) товариства від вирощування продукції відображається як різниця між витратами на її вирощування та оприбуткування продукції за ринковими цінами на момент оприбуткування продукції в місце її вирощування.

Відповідно до Наказу склад бухгалтерії товариства визначається штатним розписом і затверджується окремим наказом директора товариства.

Функції кожного облікового працівника товариства «Оріон молоко», відповідальність за ведення обліку, його обов'язки та права зазначені в посадовій інструкції [Додаток В].

Головний бухгалтер товариства «Оріон молоко» є керівником та організатором усієї роботи по бухгалтерському, податковому обліку та звітності в діяльності товариства.

Згідно з посадовою інструкцією товариства «Оріон молоко» головний бухгалтер має певні права та обов'язки, які наведені в таблиці 1.4 [Додаток В].

Таблиця 1.4

Права та обов'язки головного бухгалтера ТОВ «Оріон молоко»

Права	Обов'язки
1	2
Встановлювати службові обов'язки для підлеглих йому працівників	Забезпечити: точний облік результатів діяльності товариства, правильне нарахування і своєчасне перерахування податків, складання правдивої бухгалтерської звітності, економічний аналіз діяльності підприємства за даними обліку та звітності

1	2
Вимагати від керівників виробничих підрозділів, а в необхідних ситуаціях і директора товариства вживання заходів з підсилення збереження власності	Ретельно контролювати: дотримання встановлених правил оформлення і видачі товарно-матеріальних цінностей, законність списання з бухгалтерських балансів недостач.
Встановлювати вимоги щодо порядку оформлення господарських операцій	Брати участь у підготовці заходів, що запобігають виникненню недостач, порушення законодавства
Забезпечення правильної організації бухгалтерського обліку та контролю	Здійснювати перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах та інших підрозділах товариства

Успішне ведення обліку на підприємстві залежить від вдало обраної форми бухгалтерського обліку.

Форма ведення обліку являє собою узгодження різних видів облікових реєстрів, техніки обробки даних з бухгалтерського обліку, послідовність та спосіб здійснення облікових записів [8].

Форма бухгалтерського обліку має відповідати вимогам, які представлені на рисунку 1.6.

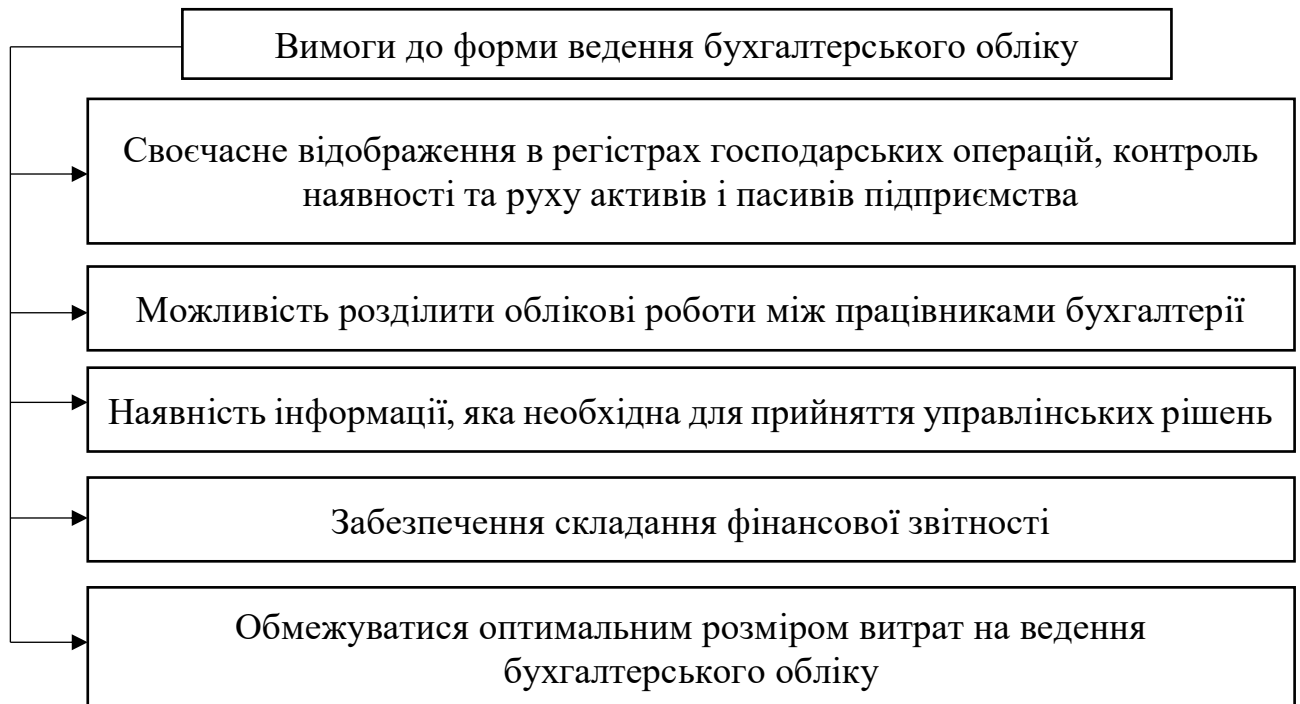

Рисунок 1.6 – Вимоги до форми ведення бухгалтерського обліку

Кожне підприємство самостійно обирає форму бухгалтерського обліку, при цьому обов'язково враховуючи технології облікового процесу та особливості своєї діяльності.

Форми бухгалтерського обліку, які використовують різні підприємства України представлені на рисунку 1.7 [27, с. 15].

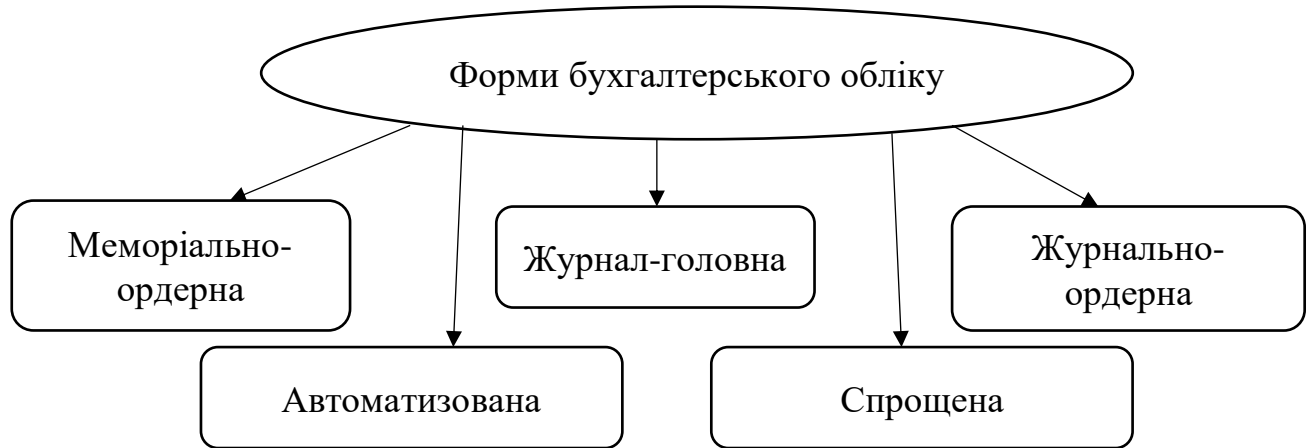

Рисунок 1.7 – Форми бухгалтерського обліку підприємства

Товариство «Оріон молоко» при веденні бухгалтерського обліку використовує автоматизовану форму обліку, використовуючи для цього програму «1С:Бухгалтерія 8.2», яка призначена для автоматизації процесів обліку та управління виробничими процесами на підприємстві.

Програмний комплекс «1С:Бухгалтерія» володіє гнучкими можливостями організації обліку на підприємстві (рисунок 1.8) [16, с. 33].

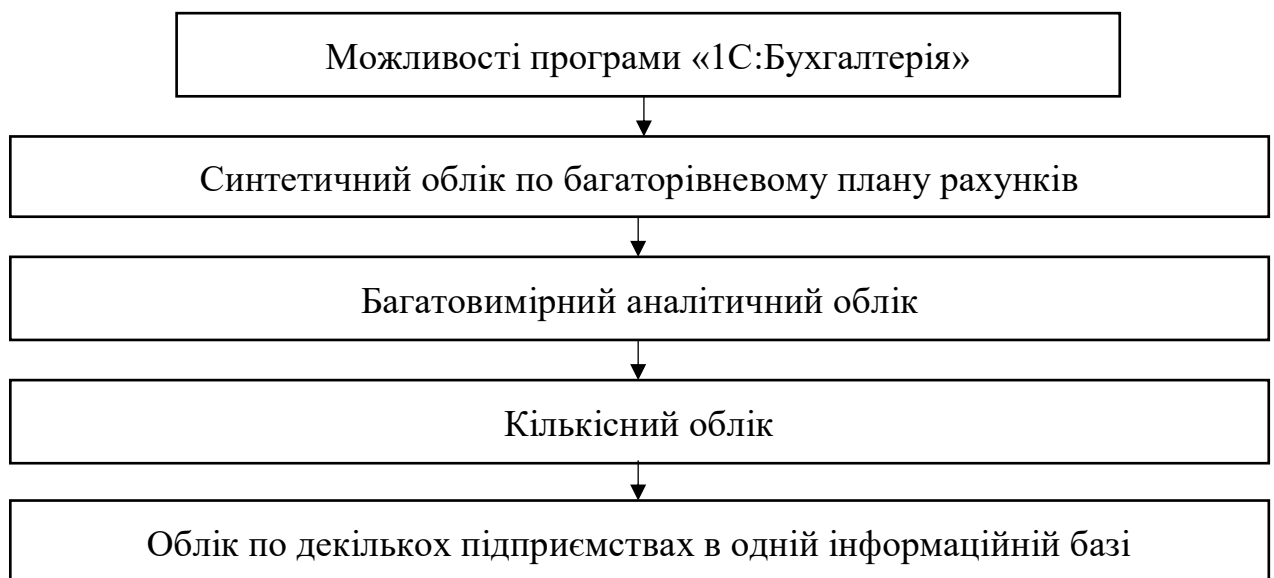

Рисунок 1.8 – Можливості програми «1С:Бухгалтерія»

Оскільки більш актуальною для автоматизації обліку на підприємстві є програма «1С:Бухгалтерія 8.3», то товариство планує використовувати саме цю версію програми у своїй подальшій діяльності.

Для повного забезпечення облікових потреб у деталізації інформації за напрямками її майбутнього використання товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» використовує різноманітні облікові регістри, які наведені на рисунку 1.9 [Додаток Д].

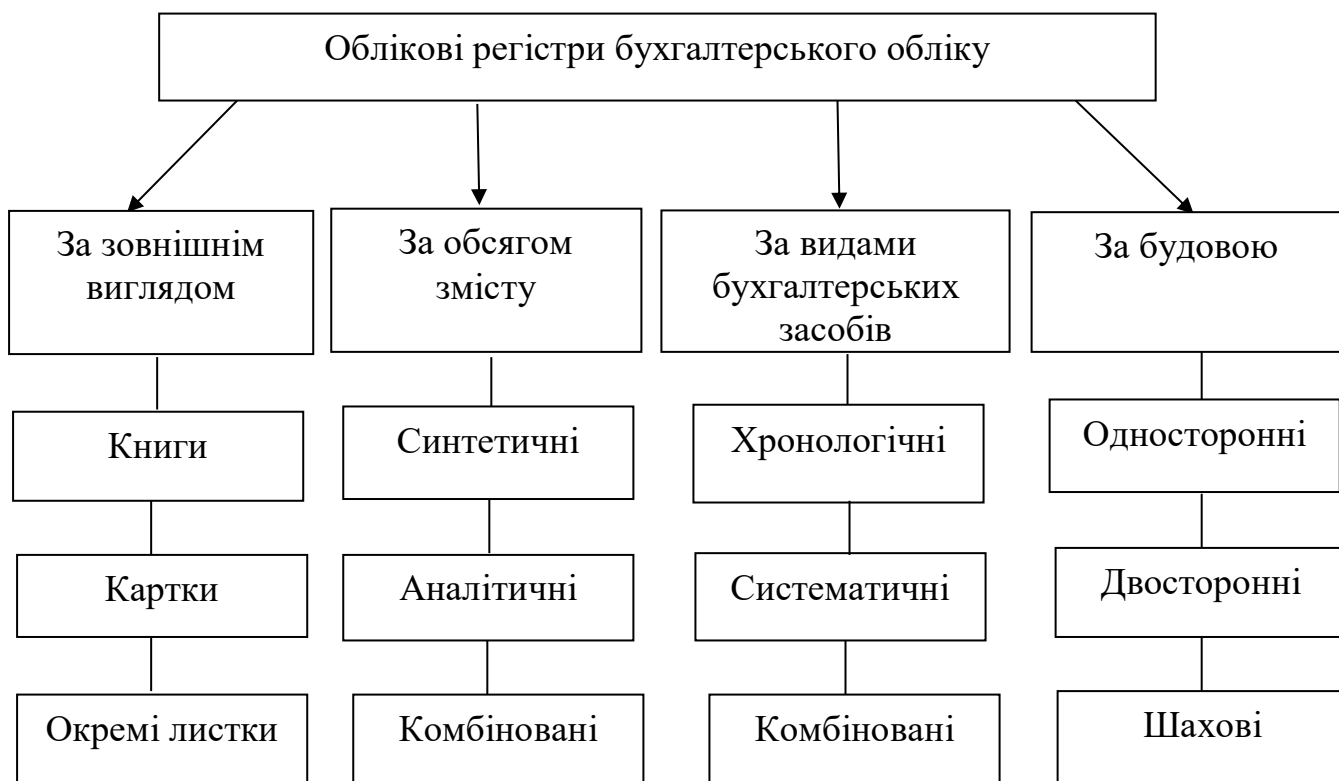

Рисунок 1.9 – Облікові регістри бухгалтерського обліку ТОВ «Оріон молоко»

Отже, можна дійти висновку, що організація бухгалтерського обліку у товаристві «Оріон молоко» відповідає вимогам чинного законодавства України основні засади якого наведені в Наказі «Про облікову політику та організацію бухгалтерського обліку на підприємстві». Бухгалтерський облік веде бухгалтерія підприємства, якою керує головний бухгалтер. На кожну посаду товариства затверджується посадова інструкція, яка забезпечує єдність при розподілі посадових обов'язків працівників. Товариство використовує автоматизовану форму ведення обліку, за допомогою якої веде синтетичний та аналітичний облік і одержує всю необхідну звітність та документи первинного обліку.

1.3 Аналіз основних техніко-економічних показників

Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства є важливою та потрібною складовою кожного підприємства.

Аналіз діяльності підприємства – це комплексне вивчення його роботи, що дозволяє дати їй об'єктивну оцінку, виявити тенденції розвитку, розкрити недоліки в його роботі та визначити шляхи покращення діяльності підприємства [23, с. 130].

В управлінні підприємством застосовують різні техніко-економічні показники, які представляють систему абсолютних і відносних показників, яка характеризує фінансово-господарську діяльність підприємства.

Система техніко-економічних показників дозволяє оцінити діяльність підприємства та прийняти правильні управлінські рішення для покращення його фінансового становища.

Лише на основі аналізу основних техніко-економічних показників можна встановити оптимальний варіант вирішення поставлених перед підприємством задач на всіх етапах планування і його діяльності. Розрахунок показників роботи підприємства дозволить йому добре розуміти шляхи економічного зростання та перспективи подальшого техніко-економічного розвитку.

Джерела інформації техніко-економічного аналізу підприємства представлені на рисунку 1.10 [33, с. 24].

Рисунок 1.10 – Джерела інформації техніко-економічного аналізу

Основні техніко-економічні показники підприємства порівнюються за кілька років, що дозволяє зробити висновки про позитивні чи негативні зміни у діяльності підприємства. Основні економічні показники діяльності ТОВ «Оріон молоко» наведені у таблиці 1.5.

Основні техніко-економічні показники діяльності ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки*

№	Показники	Одиниці виміру	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення		Відхилення		
						Абсолютне, тис.грн	Темп зростання, %	Абсолютне, тис.грн	Темп зростання, %	
						2019р. від 2018р.	2019р. від 2018р.	2020р. від 2019р.	2020р. від 2019р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	1. Активи									
1.1	Активи – всього	тис. грн	67244	79480	121355	+12236	118,20	+41875	152,69	
1.2	Необоротні активи	тис. грн	25968	33065	32120	+7097	127,33	-945	97,14	
1.2.1	Нематеріальні активи	тис. грн	3390	7284	76731	+3894	214,87	+69447	1053,42	
1.2.2	Незавершені капітальні інвестиції	тис. грн	3013	3086	3124	+73	102,42	+38	101,23	
1.2.3	Основні засоби	тис. грн	12929	12758	10243	-171	98,68	-2515	80,29	
1.2.4	Довгострокові біологічні активи	тис. грн	6626	9927	11070	+3301	149,82	+1143	11,51	
1.2.5	Фінансові інвестиції	тис. грн	10	10	10	0	100,00	0	100,00	
1.3	Оборотні активи	тис. грн	41276	46415	88786	+5139	112,45	+42371	191,29	
1.3.1	Запаси	тис. грн	34349	36482	79538	+2133	106,21	+43056	218,02	
1.3.2	Дебіторська заборгованість	тис. грн	6525	7447	8509	+922	114,13	+1062	114,26	
1.3.3	Грошові кошти та їх еквіваленти	тис. грн	369	2486	697	+2117	673,71	-1789	28,04	
	2. Зобов'язання									
2.1	Зобов'язання – усього	тис. грн	9501	16546	44459	+7045	174,15	+27913	268,70	
2.2	Довгострокові зобов'язання	тис. грн	616	725	-	+109	117,69	-725	0	
2.3	Поточні зобов'язання	тис. грн	8885	15821	44459	+14936	178,06	+28638	281,01	
2.3.2	Кредиторська заборгованість за товари	тис. грн	78	34	531	-44	43,59	+497	1561,76	
2.3.3	Кредиторська заборгованість за розрахунками	тис. грн	8807	15787	43927	+6980	179,26	+28140	278,25	
2.3.5	Забезпечення витрат і платежів	тис. грн	616	725	-	+109	117,69	+725	0	
	3. Власний капітал									
3.1	Власний капітал – усього	тис. грн	57743	62934	76896	+5191	108,99	+13962	122,18	

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4	5	9	6	7	10	11
3.2	Зареєстрований (пайовий) капітал	тис. грн	53000	53000	53000	0	100,00	0	100
3.3	Додатковий капітал	тис. грн	4397	4397	4397	0	100,00	0	100
3.4	Резервний капітал	тис. грн	342	342	342	0	100,00	0	100
3.5	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	тис. грн	52951	58142	72104	+5191	109,80	+13962	124,01
	4. Доходи і витрати								
4.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн	110707	70768	45991	-39939	63,92	-24777	64,99
4.2	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн	(101979)	(76734)	(44671)	+25245	75,24	+32063	58,21
4.3	Валовий прибуток (збиток)	тис. грн	8728	(5966)	(-)	-14694	17,41	0	0
4.4	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	тис. грн	29971	5455	13939	-24516	18,20	+8484	255,53
4.5	Прибуток (збиток) до оподаткування	тис. грн	29814	5191	13962	-24623	17,41	+8771	268,96
4.6	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн	29814	5191	13962	-24623	17,41	+8771	268,96
	5. Показники рентабельності								
5.1	Рентабельність продажу	%	29,93	7,33	30,36	-22,6	24,49	+23,03	414,19
5.2	Середня вартість активів	тис. грн	72544,50	73362,50	100417,50	+818	101,13	+27055	136,88
5.3	Рентабельність активів	%	0,20	7,07	13	+6,87	3535,00	+5,93	183,87
5.4	Середній розмір власного капіталу	тис. грн	44073,50	60338,50	69915	+16265	136,90	+9576,5	115,87
5.5	Рентабельність власного капіталу	%	67,64	8,60	19,96	-59,04	12,71	+11,36	232,09
5.6	Середній розмір власного оборотного капіталу	тис. грн	32633,50	33417,50	37322	+784	102,40	+3904,5	111,68
5.7	Рентабельність власного оборотного капіталу	тис. грн	91,36	15,53	37,41	-75,83	17,00	+21,88	240,89
	6. Трудові показники								
6.1	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг)	тис. грн	110707	70768	45991	-39939	63,92	-24777	64,99

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6.2	Середньооблікова кількість працівників	осіб	124	122	124	-2	98,39	+2	101,64
6.3	Продуктивність праці одного працівника	тис.грн/о собу	892,80	580,06	370,89	-312,74	64,97	-209,17	63,93
	7. Показники майнового стану								
7.1	Первісна вартість основних засобів на кінець року	тис. грн	40761	44344	44927	+3583	108,79	+583	101,31
7.2	Коефіцієнт придатності основних засобів на кінець року		0,32	0,29	0,07	-0,03	90,63	-0,22	24,13
7.3	Вартість введених в дію основних засобів	тис. грн	3236	4305	3137	+1069	133,03	-1168	72,87
7.4	Коефіцієнт оновлення основних засобів		0,08	0,10	0,07	+0,02	125,00	-0,03	70
	8. Показники інвестиційної діяльності								
8.1	Капітальні інвестиції за рік	тис. грн	6034	13693	8609	+7659	226,93	-5084	62,87
	9. Показники ділової активності								
9.1	Середній розмір дебіторської заборгованості	тис. грн	6557,50	7414,50	8396	+857	113,07	+981,5	113,24
9.2	Оборотність дебіторської заборгованості	тис. грн	16,88	9,54	4,48	-7,34	56,52	-5,06	46,96
9.3	Середній розмір кредиторської заборгованості	тис. грн	10184	13243	29174,5	+3059	130,04	+15932	220,30
9.4	Оборотність кредиторської заборгованості	оборот	10,02	5,79	1,53	-4,23	57,78	-4,26	26,42
9.5	Середній розмір запасів	тис. грн	34238,50	36592,50	57785,5	+2354	106,88	+21193	157,92
9.6	Оборотність запасів	оборот	2,98	2,09	0,78	-0,89	70,13	-1,31	37,32
9.7	Середній період інкасації	дні	22	38	81	+16	172,73	43	213,16
9.8	Середній період розрахунків з кредиторами	дні	36	63	238	+27	175,00	175	377,78
9.9	Середній строк зберігання запасів	дні	122	175	467	+53	143,44	292	266,86

Продовження таблиці 1.5

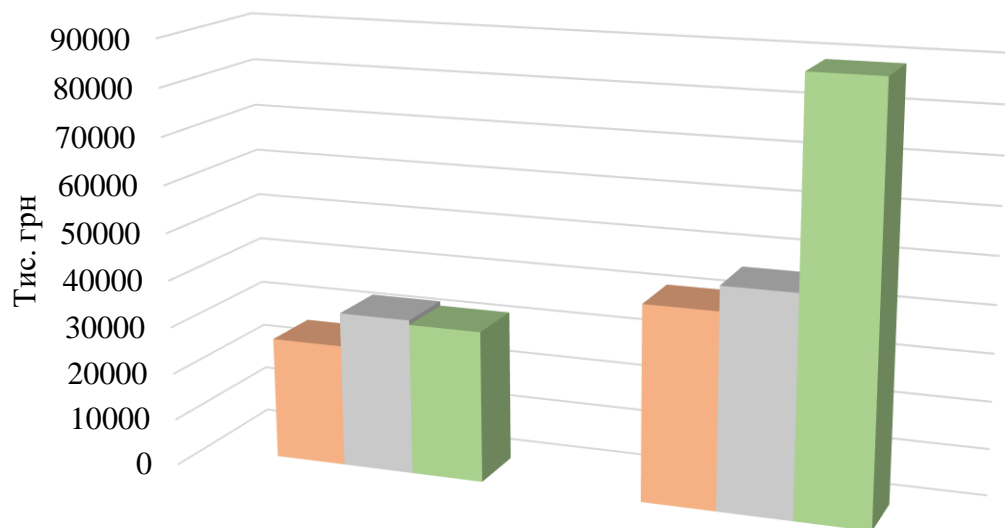
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9.10	Період оборотк грошових коштів	дні	108	150	310	+42	138,89	160	206,67
	10. Грошові потоки								
10.1	Чистий грошовий потік від операційної діяльності	тис. грн	40233	7157	(31782)	-33076	17,79	-38939	-444,06
10.2	Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності	тис. грн	(5072)	(8159)	(1294)	-3087	160,86	+6865	15,86
10.3	Чистий грошовий потік від фін. Діяльності	тис. грн	(36982)	3119	31287	+40101	-8,43	+28168	1003,10
10.4	Збільшення (зменшення) грошових коштів	тис. грн	(1821)	2117	(1789)	+3938	-116,25	-3906	-84,51
	11. Показники ліквідності								
11.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,3	0,04	0,15	0,01	+0,11	375,00	-0,14	6,67
11.2	Коефіцієнт термінової ліквідності	0,7-0,8	0,7	0,6	0,2	-0,1	85,17	-0,14	33,33
11.3	Коефіцієнт загальної ліквідності	2,0-2,5	4,6	2,9	2	-1,7	63,04	-0,9	68,96
11.4	Коефіцієнт мобільності активів	≥0,5	0,6	0,5	0,05	-0,1	83,33	-0,45	10
11.5	Коефіцієнт співвідн. активів	>	1,5	1,4	2,8	-0,1	93,33	+1,4	200
	12. Показники фінансової стійкості								
12.1	Коефіцієнт економічної незалежності (автономії)	≥0,5	0,81	0,79	0,63	-0,02	97,53	-0,16	79,75
12.2	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	≤0,5	0,1	0,2	0,5	+0,1	200,00	+0,3	250
12.3	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	>0,5	0,75	0,64	0,50	-0,11	85,33	-0,14	78,12
12.4	Коефіцієнт маневрування	≥0,5	0,55	0,49	0,58	-0,08	85,45	+0,11	123,40
12.5	Коефіцієнт вартості основних засобів у валюті балансу	0,3-0,5	0,19	0,16	0,08	-0,03	84,21	-0,08	50
12.6	Коефіцієнт інвестування	-	4,46	4,93	2,40	+0,47	110,54	-2,53	48,68
12.7	Коефіцієнт фінансової стійкості	-	0,86	0,80	0,63	-0,06	93,02	-0,17	78,75

*Аналіз проведено на підставі даних фінансової звітності ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки: [Додаток Е, Додаток Ж, Додаток И].

За даними таблиці 1.5 можна дійти висновку, що активи товариства у 2018 р. становили 67244 тис. грн., у 2019 р. 79480 тис. грн. та 121355 тис. грн. у 2020 р., що свідчить про їх збільшення. Це є свідченням зміцнення економічного потенціалу товариства.

У 2018 р. необоротні активи становили 25968 тис. грн., а у 2019 р. 33065 тис. грн., відбулося збільшення суми необоротних активів на 7087 тис. грн., що свідчить про економічне зростання товариства на ринку послуг. Але у 2020 р. відбулося незначне зменшення необоротних активів порівняно з 2019 р. на 945 тис. грн.

Оборотні активи товариства протягом аналізованого періоду збільшуються. У 2019 р. порівняно з 2018 р. оборотні активи зросли на суму 5139 тис. грн., а у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. на 42371 тис. грн., що позитивно впливає на діяльність товариства.

	Необоротні активи	Оборотні активи
■ 2018	25968	41276
■ 2019	33065	46415
■ 2020	32120	88786

Рисунок 1.11 – Активи товариства «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Як бачимо з даних таблиці 1.5, розмір дебіторської заборгованості у 2019 р. порівняно з 2018 р. зростає на суму 922 тис. грн., та продовжує тенденцію до зростання у 2020 р. порівняно з 2019 р. на суму 1062 тис. грн., що є негативним, оскільки збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що в свою чергу, вимагає додаткового фінансування.

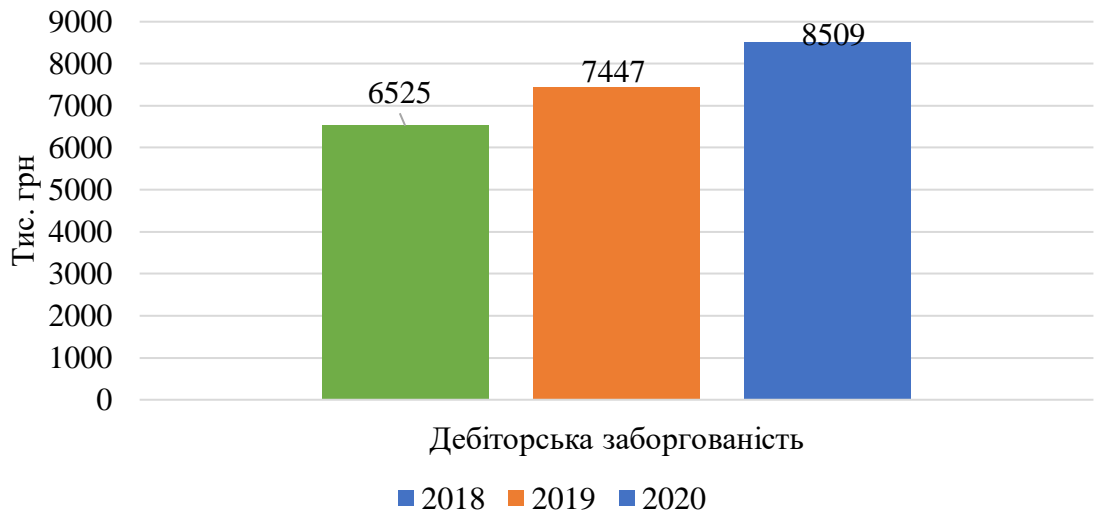

Рисунок 1.12 – Дебіторська заборгованість ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Зобов'язання товариства «Оріон молоко» за 2018-2020 роки збільшуються та становлять: у 2018 р. – 9501 тис. грн., у 2019 р. – 16546 тис. грн., а у 2020 р. – 44459 тис. грн. Збільшення зобов'язань відбулося внаслідок збільшення заборгованості підприємства та негативно впливає на товариство «Оріон молоко».

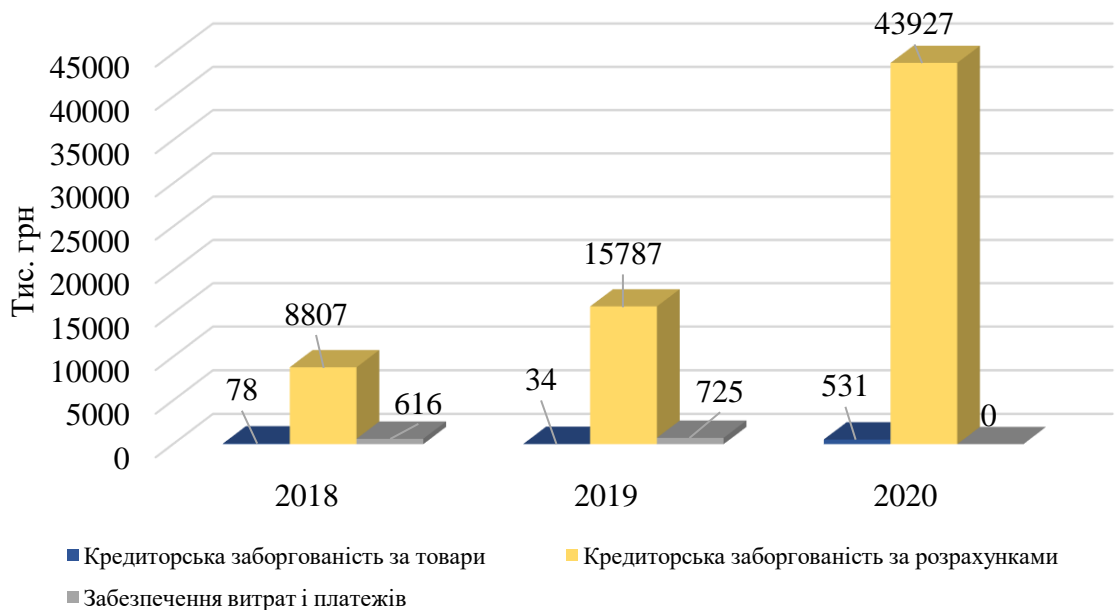
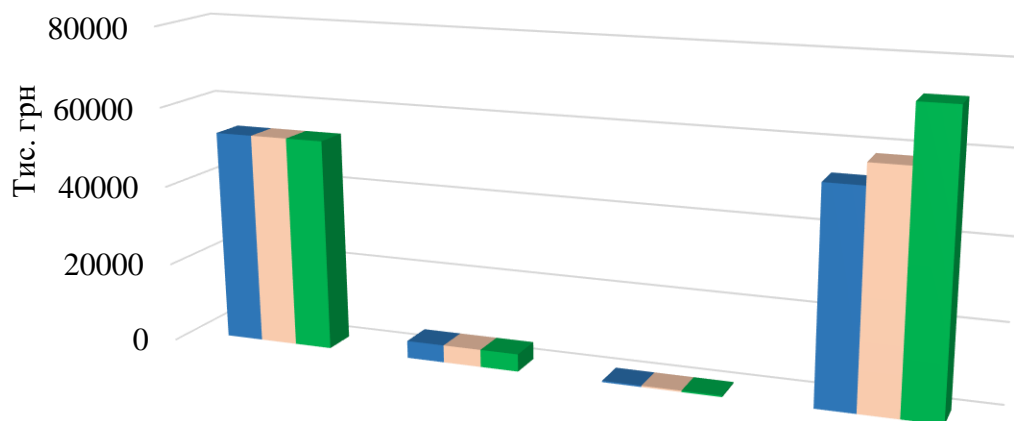

Рисунок 1.13 – Динаміка зобов'язань ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Протягом аналізованого періоду товариство збільшує суму власного капіталу. У 2018 р. власний капітал становив 57743 тис. грн., у 2019 р. – 62934 тис. грн., а у 2020 році – 76896 тис. грн, це означає, що збільшилась фінансова незалежність товариства, його фінансова стійкість та стабільність.

	Зареєстрований капітал	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток
■ 2018	53000	4397	345	52951
■ 2019	53000	4397	342	58142
■ 2020	53000	4397	342	72104

Рисунок 1.14 – Динаміка власного капіталу ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Досліджуючи розділ «Доходи та витрати» було встановлено, що крім статті «Собівартість реалізованої продукції» (яка у від’ємному значенні, але значно зменшується протягом аналізованого періоду), решта показників відображають нестабільні результати.

Валовий прибуток товариства «Оріон молоко» у 2019 р. зменшився на 14694 тис. грн. порівняно з 2018 р. і має від’ємне значення, а у 2020 р. валовий прибуток взагалі відсутній.

Прибуток від операційної діяльності у 2019 р. порівняно з 2018 р. теж зменшився на суму 24516 ти. грн., але у 2020 р. спостерігається позитивна тенденція збільшення прибутку на 8484 тис. грн. у порівнянні з 2019 р. У 2018 р. чистий прибуток товариства становив 29814 тис. грн., у 2019 р. – 5191 тис. грн., що показує істотне зменшення прибутку, але у 2020 р. відбувається збільшення прибутку і він становить 13962 тис. грн.

Показники розділу «Доходи та витрати» говорять про складну ситуацію товариства, але за період 2018-2020 р. все ж таки отримувало прибуток, що дає позитивну оцінку його діяльності.

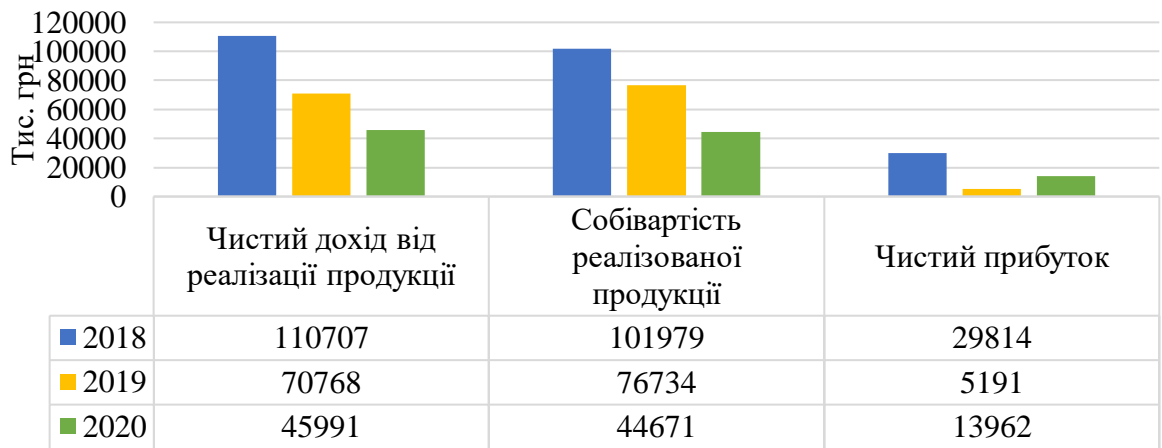

Рисунок 1.15 – Доходи, витрати та чистий прибуток товариства за 2018-2020 роки

Аналіз розділу «Грошові потоки» показує, що грошовий потік від операційної діяльності зменшується та становить: у 2018 р. – 40233 тис. грн., у 2019 р. – 7157 тис. грн., а у 2020 р. взагалі набуває від’ємного значення на суму -31782 тис. грн. Грошовий потік від інвестиційної діяльності хоч і знаходиться у від’ємному значенні протягом аналізованого періоду, але значно меншому: у 2018 р. -5072 тис. грн, у 2019 р. -8159 тис. грн, а у 2020 р. -1294 тис. грн. Однак, за аналізований період можна спостерігати значне збільшення показника чистого грошового потоку від фінансової діяльності, який у 2018 р. становив -36982 тис. грн., у 2019 р. – 3119 тис. грн. та у 2020 р. – 31287 тис. грн.

Збільшення показника грошового потоку від фінансової діяльності позитивно впливає на економічну ситуацію діяльності товариства.

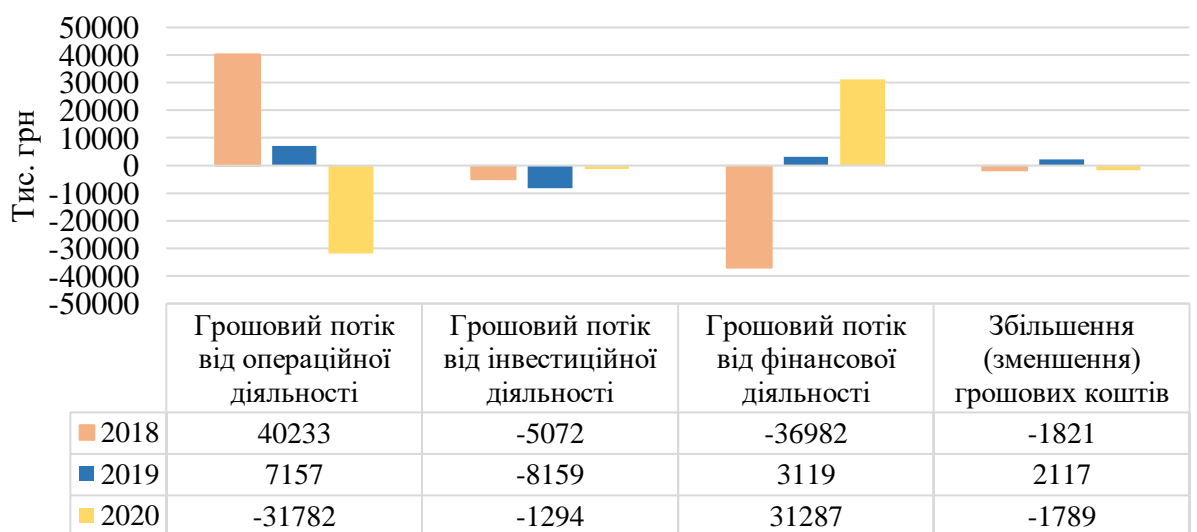

Рисунок 1.16 – Грошові потоки ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Проведено аналіз показників ліквідності, динаміка яких наведена на рисунку 1.17.

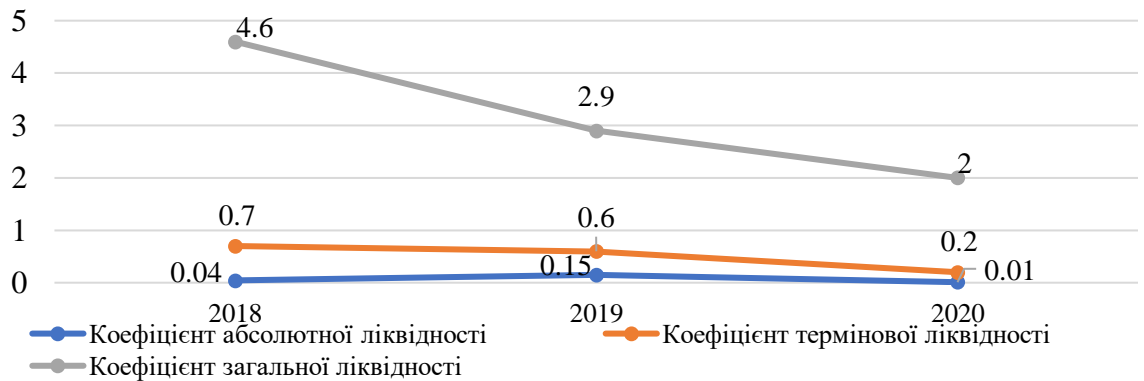

Рисунок 1.17 – Динаміка показників ліквідності товариства за 2018-2020 роки

Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом аналізованого періоду повністю втрачається та не відповідає нормативному значенню (0,2-0,3), а це вказує на те, що товариство не зможе вчасно погасити заборгованість, якщо термін платежів настане незабаром. Коефіцієнт термінової ліквідності має нормативне значення 0,7-0,8. У 2018 р. показник становить 0,7 та відповідає нормативному значенню, але протягом 2019-2020 рр. показник знижується та знаходиться нижче нормативного значення. Це означає, що в компанії проблеми з платоспроможністю. Коефіцієнт загальної ліквідності має нормативне значення 2,0-2,5. Протягом 2018-2019 рр. показник знаходиться вище нормативного значення, але протягом 2020 р. показник відповідає нормативному значенню, це є позитивним, оскільки вказує на те, що товариство є досить ліквідним.

Динаміка показників фінансової стійкості наведена на рисунку 1.18.

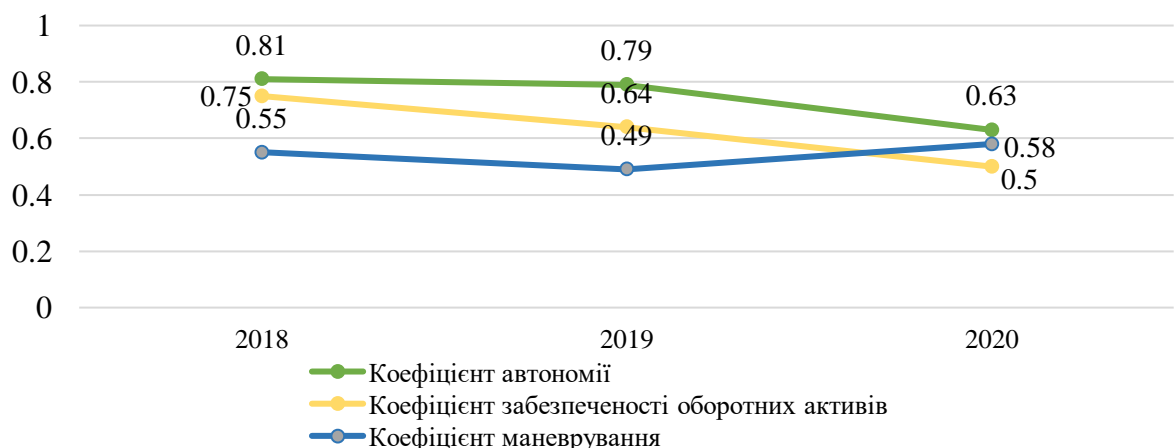

Рисунок 1.18 – Динаміка показників фінансової стійкості за 2018-2020 роки

Коефіцієнт автономії протягом аналізованого періоду має тенденцію до зменшення, але відповідає встановленому нормативному значенню (≥ 0.5), а це свідчить про те, що підприємство може всі свої зобов'язання покрити за рахунок власних коштів.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів має нормативне значення > 0.5 . Протягом аналізованого періоду показник відповідає нормативному значенню, але спостерігається тенденція до зменшення показника, що є негативним для товариства і свідчить про зменшення його платоспроможності.

Коефіцієнт маневрування протягом аналізованого періоду знаходиться в межах нормативного значення ($\geq 0,5$), що є позитивним.

Отже, на основі розрахунків, проведених у таблиці 1.5 можна дійти висновку, що товариство «Оріон молоко» є прибутковим та знаходиться в нестабільному економічному стані.

Здійснивши аналіз основних техніко-економічних показників товариства, можна спостерігати, що товариство за аналізований період (2018-2020 роки) збільшує свої активи, які у майбутньому залучатиме у процес виробництва щоб отримати економічну вигоду, що є позитивним.

Зобов'язання товариства протягом аналізованого періоду збільшуються, що є негативним, адже товариство залежне від кредиторів, що може призвести до кризової ситуації. Дебіторська заборгованість товариства зростає, а це свідчить про відволікання оборотних коштів від поточних активів товариства та про відсутність розрахунків з дебіторами.

Товариству «Оріон молоко» доцільно збільшувати обсяги реалізованої продукції, зменшуючи при цьому її собівартість, що приведе до збільшення фінансового результату.

РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ РОСЛИННИЦТВА. ВАЖЛИВІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Сутність та класифікація витрат рослинництва

Сільське господарство представляє собою провідну галузь виробництва, що займається розведенням тварин та вирощуванням сільськогосподарських культур з метою забезпечення людей товарами та продуктами харчування та постачання сировини для промисловості.

Рослинництво є комплексною галуззю сільського господарства, яка знаходиться в постійному процесі розвитку.

Рослинництво – це вирощування різних культурних рослин, які є кормовою базою тваринництва і головними продуктами харчування для людей. Для галузі рослинництва характерні такі особливості (рисунок 2.1) [34, с. 138].

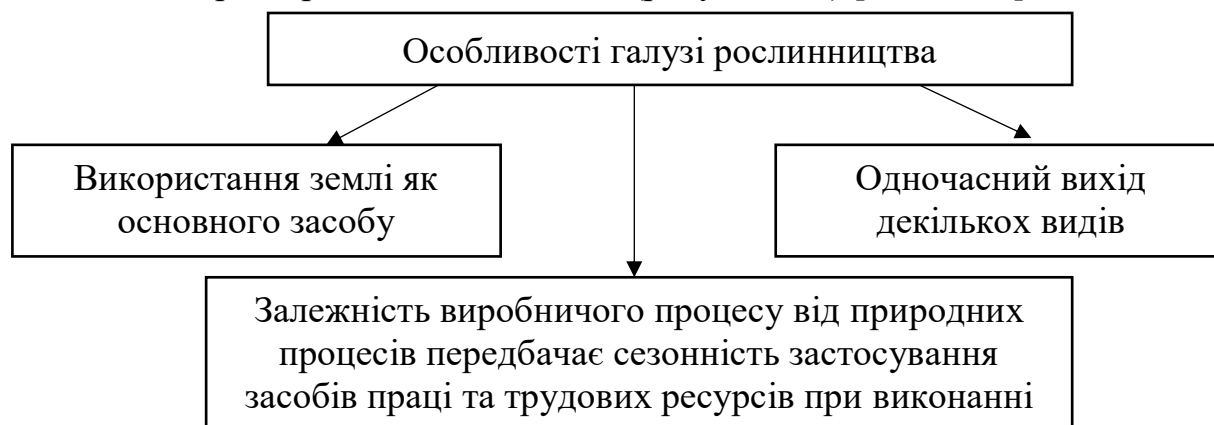

Рисунок 2.1 – Особливості галузі рослинництва

Досягнення запланованої ефективності виробництва сільськогосподарської продукції рослинництва вимагає постійного зіставлення понесених витрат та отриманих результатів. Витрати є важливою частиною діяльності підприємства та прямо впливають практично на всі площини його функціонування.

Мезенцева Н.М та Серікова Т.А у своїй статті на тему «Формування витрат сільськогосподарської продукції в сучасних умовах господарювання» стверджують, що витрати – це використані у процесі виробництва різні речовини і сили природи на виготовлення нового продукту праці [49, с.499].

А відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, що призводить до зменшення власного капіталу [13].

Методологічні принципи формування в обліку інформації про витрати сільськогосподарських підприємств здійснюються відповідно до регламентуючих документів, які наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Регламентуючі документи, які містять інформацію про витрати сільськогосподарських підприємств

Регламентуючі документи, які містять інформацію про витрати сільськогосподарських підприємств	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [11].
	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [13].
	Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» [14].
	Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції сільськогосподарських підприємств [6].

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати», витрати визнаються на певних умов, які наведені на рисунку 2.2 [13].

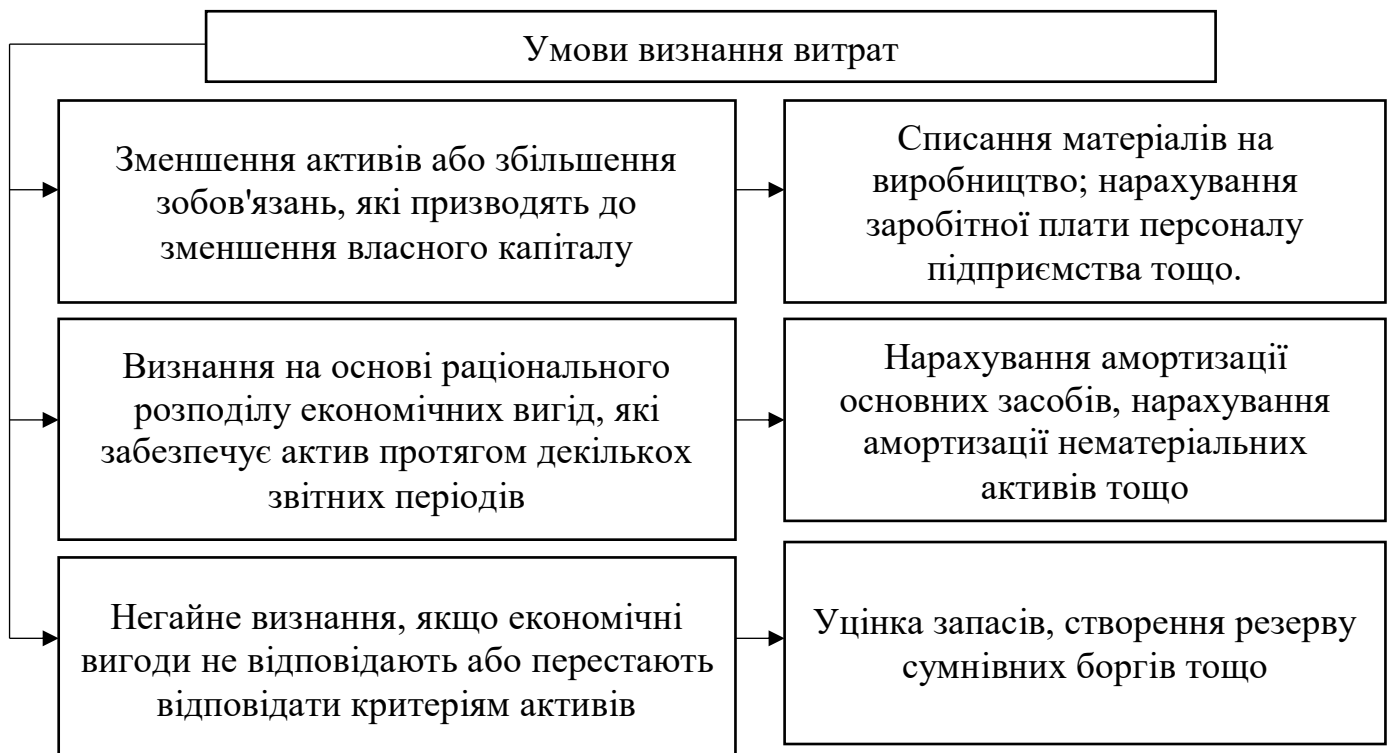

Рисунок 2.2 – Умови визнання витрат відповідно до П(С)БО 16 «Витрати»

Собченко А.М у статті на тему «Теоретичні аспекти побудови обліку витрат на виробництво продукції рослинництва» зазначає, що метою обліку витрат на виробництво продукції рослинництва є своєчасне, повне, вірогідне відображення фактичного розміру та складу витрат і контроль за використанням всіх видів виробничих ресурсів, а також обсягу виготовленої продукції [64, с.39].

Організація обліку витрат на сільськогосподарському підприємстві має бути здійснена за певними принципами, які наведені на рисунку 2.3 [50, с. 135].

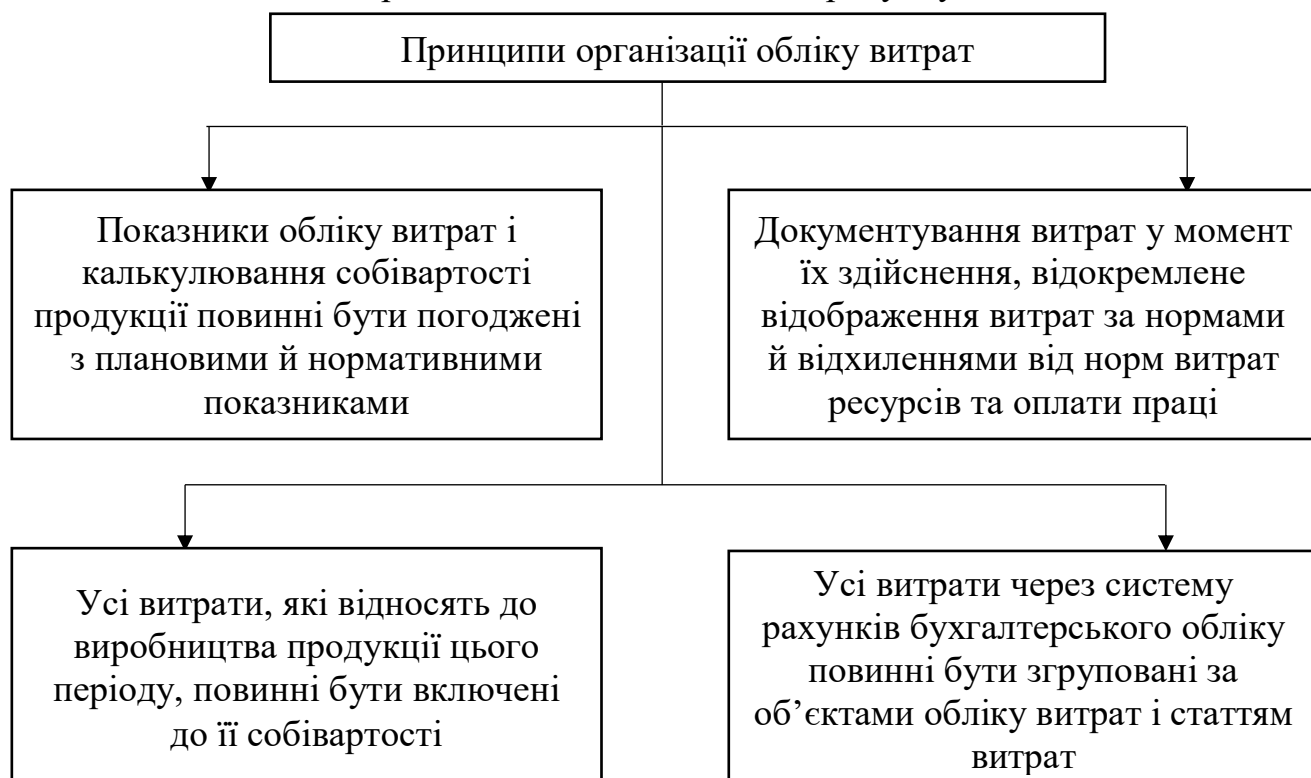

Рисунок 2.3 – Принципи організації обліку витрат на сільськогосподарському підприємстві

У сільському господарстві застосовують достатньо широкую номенклатуру статей витрат на виробництво продукції рослинництва. Класифікація витрат рослинництва за статтями калькулювання здійснюється для планування та організації обліку собівартості продукції, організації синтетичного та аналітичного обліку витрат.

Економічно обґрунтоване групування витрат за статтями калькулювання є важливою передумовою успішної організації обліку витрат і калькулювання собівартості окремих видів продукції, обчислення витрат в розрізі структурних підрозділів підприємства.

Перелік статей витрат рослинництва представлений на рисунку 2.4, яка узагальнена за джерелом [25, с. 36].

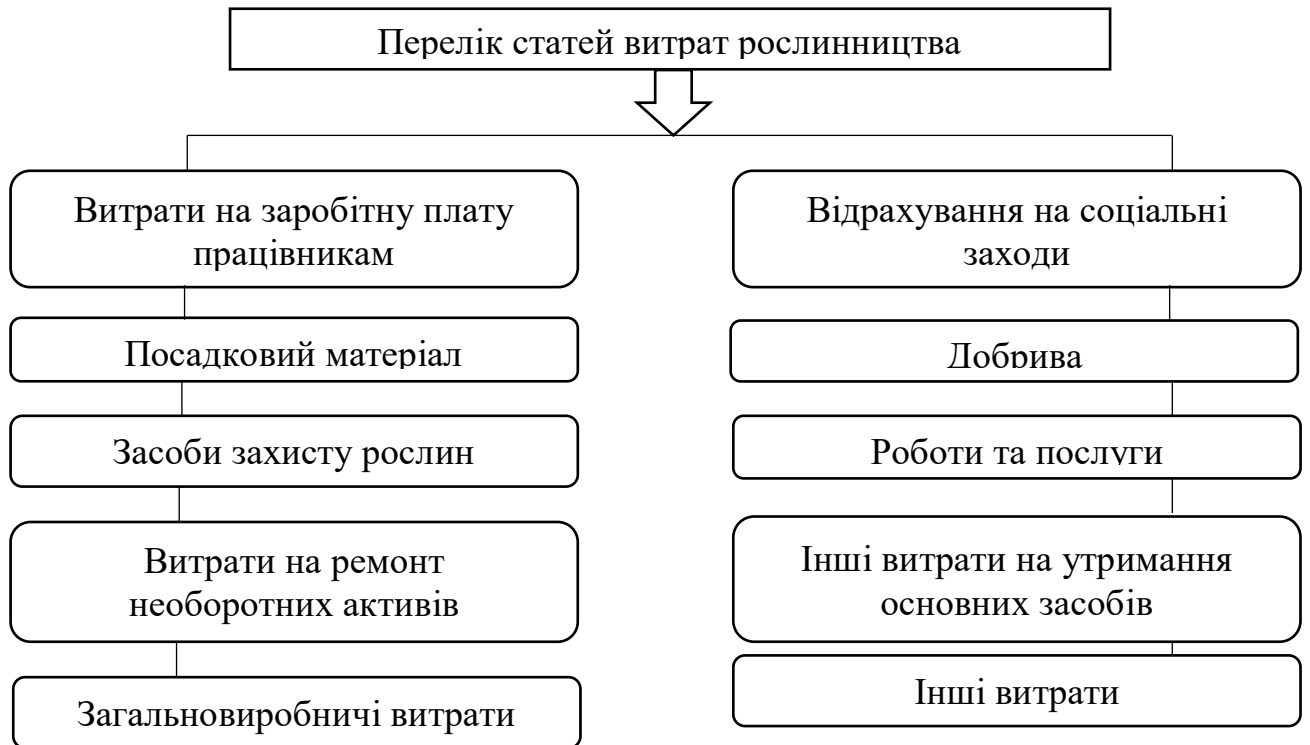

Рисунок 2.4 – Перелік статей витрат рослинництва

Об'єктами обліку витрат в галузі рослинництва можуть бути різні види культур та сільськогосподарських робіт [46, с.406]. Об'єкти обліку витрат товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» представлені на рисунку 2.5.

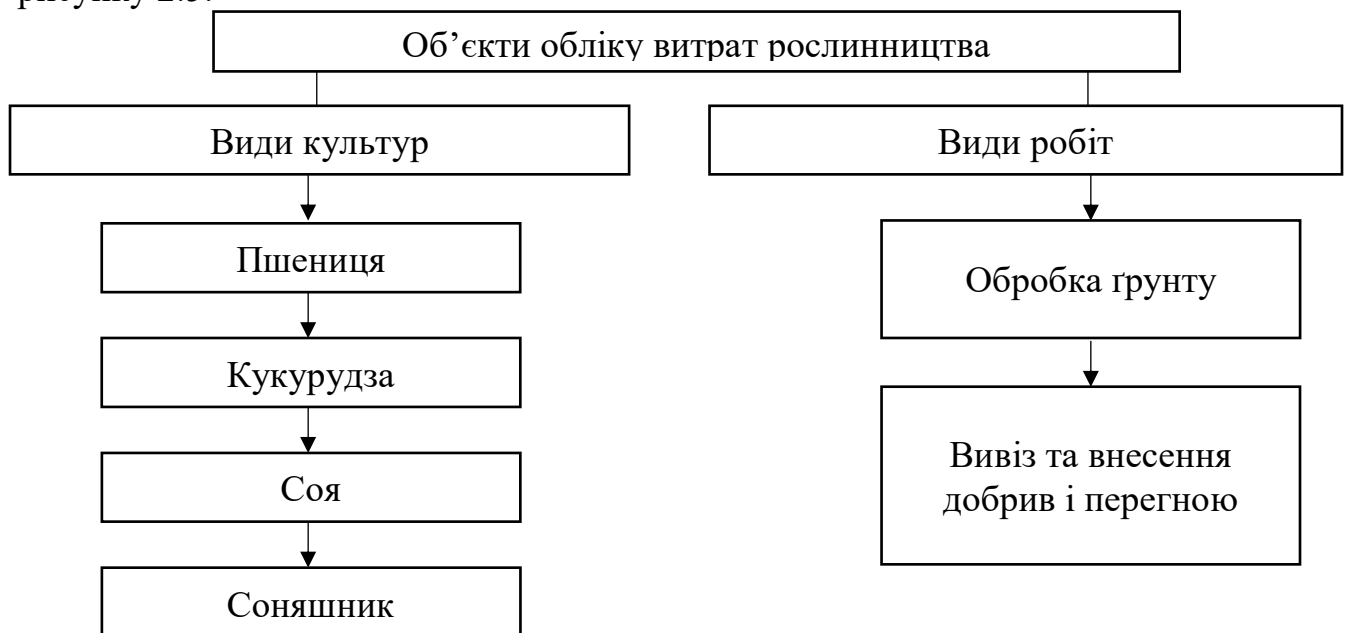

Рисунок 2.5 – Об'єкти обліку витрат рослинництва ТОВ «Оріон молоко»

В управлінні підприємством дуже важливе місце займає класифікація витрат за окремими ознаками. Класифікація потрібна для організації економічної роботи підприємства, визначення ціни готової продукції, планування, контролю й аналізу витрат.

Класифікація витрат – науково-обґрунтоване групування витрат за визначеними однорідними ознаками для цілей обліку, аналізу, контролю, планування та прийняття управлінських рішень стосовно процесу виробництва продукції [70, с. 8].

Класифікація витрат за різноманітними ознаками наведена у таблиці 2.2, яка узагальнена з джерелом 66 та 40.

Таблиця 2.2

Класифікація витрат за ознаками

Напрями класифікації	Види витрат	Визначення
1	2	3
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі	Витрати, які пов'язують з виконанням сільськогосподарських робіт та відносять до собівартості окремих видів продукції, робіт чи послуг на підставі первинних документів за прямою ознакою (матеріальні витрати, витрати на оплату праці та інші прямі витрати) [66, с. 496].
	Непрямі	Витрати, які є витратами матеріалів, що використовують на виробництво продукції (витрати на управління підприємством, обслуговування сільського виробництва тощо)[66, с. 496].
За відношенням до видів виробничих процесів	Основні	Витрати беруть безпосередню участь у процесі виробництва продукції. Без основних витрат виробництво деяких видів неможливе (насіння, заробітна плата тощо) [66, с. 497].
	Накладні	Витрати, які пов'язані з управлінням та обслуговуванням виробничого підрозділу або підприємства в цілому [66, с. 497].
За складом	Прості	Витрати, які складаються з однорідних елементів
	Комплексні	Витрати, які складаються із декількох простих

1	2	3
За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	Постійні	Витрати, сума яких не залежить від кількості виготовленої продукції
	Змінні	Витрати, сума яких залежить від кількості виготовленої продукції.
За відношенням до готової продукції	Витрати на готову продукцію	Витрати, які пов'язані з виробництвом продукції та становлять собівартість виготовленої продукції підприємства [40, с. 270].
	Витрат періоду	Витрати, які не включаються до виробничої собівартості підприємства [40, с. 270].
За календарними періодами	Поточні	Витрати, у яких періодичність менша ніж місяць.
	Довгострокові	Витрати, які пов'язані з використанням довгострокового контракту, який завершиться не раніше ніж через 9 місяців.
	Одноразові	Витрати, які здійснюються один раз
Витрати для прийняття управлінських рішень та планування	Релевантні	Витрати, величина яких може бути змінена в результаті прийняття відповідного управлінського рішення.
	Нерелевантні	Витрати, величина яких не залежить від прийняття керівництвом певного управлінського рішення.

Класифікація витрат за ознаками може підвищити ефективність управління витратами, посилити контроль за споживанням витрат та вдосконалити організацію обліку витрат на сільськогосподарському підприємстві.

Також класифікація витрат на сільськогосподарському підприємстві необхідна для того що забезпечити правильне ведення фінансового та управлінського обліку.

Отже, кожне сільськогосподарське підприємство має створити власну класифікацію витрат за ознаками, адже правильний вибір класифікаційних витрат є запорукою одержання необхідної та достовірної управлінської інформації, що забезпечує ефективність рішень, які приймаються на основі аналізу витрат підприємства. Обрані класифікаційні ознаки мають забезпечувати комплексне вивчення і групування витрат у потрібному для підприємства напрямку.

2.2 Система управління витратами на підприємстві

Будь-яке підприємство постійно перебуває у пошуках ефективних методів оптимізації витрат, що може допомогти досягнути високого рівня конкурентоспроможності та фінансової стійкості. Саме тому перед підприємством постає проблема вибору оптимального методу управління витратами.

Вибір найкращого методу управління витратами є важливою умовою успішної господарської діяльності підприємства, що дає змогу досягти оптимального рівня витрат, внаслідок чого стає реальним досягнення довгострокового економічного зростання.

Управління витратами може забезпечити підприємству ефективність діяльності та фінансову стійкість. Під управлінням витратами слід розуміти процес цілеспрямованого формування витрат за їх видами, місцями і носіями при постійному контролі й стимулюванні їх зменшення, що є важливою функцією економічного механізму підприємства [36, с. 87].

Основною метою функціонування сільськогосподарського підприємства є: отримання прибутку та забезпечення його стійкого фінансового розвитку. Тому зважаючи на те, яку роль відіграють витрати у вирішенні цієї мети, постає потреба побудови ефективної системи управління витратами.

Борисюк І.О. та Семеняка Я.В., у своїй статті зазначають, що система управління витратами сільськогосподарського підприємства є специфічною і характеризується певними ознаками, які наведені на рисунку 2.6 [20, с. 18].

Рисунок 2.6 – Ознаки системи управління витратами

У розробці загальної системи управління, до якої буде включено систему управління витратами, має бути узгоджена робота усіх структурних підрозділів підприємства з розробкою горизонтальних та вертикальних логістичних зв'язків із встановленням центрів відповідальності, що дозволить визначити ефективність системи управління та системи контролю.

Лепетан І.М. у своїй статті на тему «Організація управлінського обліку за центрами витрат у сільськогосподарських підприємствах» визначив такі центри відповідальності (центри витрат) на сільськогосподарських підприємствах: виробничий центр витрат та номінальний центр витрат. До виробничих центрів витрат він відносить: центри витрат основного виробництва, центри витрат допоміжних виробництв, центри витрат обслуговуючих виробництв, а до складу номінальних центрів витрат відносить: центри адміністративних витрат та центри збутових витрат [44, с. 21].

Система управління витратами на підприємстві складається з двох підсистем, які представлені на рисунку 2.7 [20, с. 21]

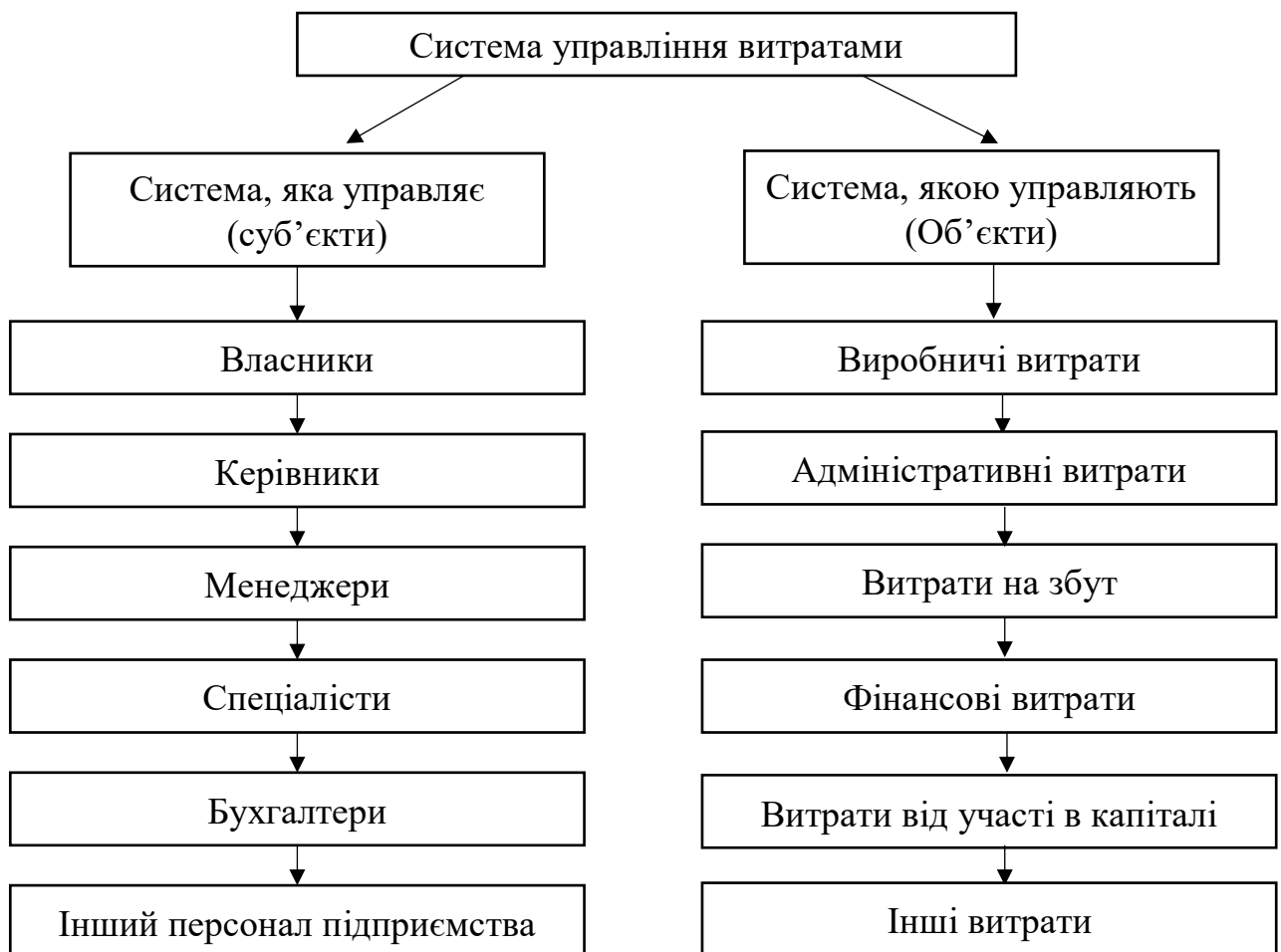

Рисунок 2.7 – Склад системи управління витратами

Система управління витратами на сільськогосподарському підприємстві визначає принципи, порядок, послідовність і регламентацію дій щодо впливу суб'єктів управління витратами на об'єкти за допомогою реалізації функцій управління через елементи управлінського процесу, використовуючи при цьому набір інструментів і методів управління витратами, які спрямовані на досягнення мети підприємства – отриманні прибутку.

Шуміло О.С., Пакуліна А.А., Далудіна І.В. у своїй статті на тему «Теоретичні аспекти управління витратами на підприємстві» виділяють такі функції управління витратами підприємства: планування, прогнозування, організація, комунікація, контроль, мотивація (рисунок 2.8) [70, с. 309].

Рисунок 2.8 – Функції управління витратами на підприємстві

Інструменти управління витратами на підприємстві наведені у таблиці 2.3, яка узагальнена за джерелом 20, с. 18-19.

Таблиця 2.3

Інструменти управління витратами на підприємстві

Інструмент	Сутність інструменту
Кадрове забезпечення	<p>Передбачає регулювання взаємовідносин управлінських і виробничих служб підприємства в процесі управління витратами, їх права і обов'язки, розподіл відповідальності.</p> <p>Також передбачає формування мотиваційного механізму забезпечення належного виконання персоналом підприємства управлінських функцій.</p>
Інформаційно-технічне забезпечення	<p>Сукупність технічних засобів та збір необхідної інформації, її обробку і підготовку різних сценаріїв управління витратами. Інформаційне забезпечення управління витратами включає такі внутрішні і зовнішні джерела:</p> <ul style="list-style-type: none"> - облікова система підприємства; - джерела поза облікової інформації; - джерела зовнішньої інформації.
Організаційне забезпечення	<p>Пов'язане з визначенням місць формування витрат і центрів відповідальності за їх дотримання, а також розробленням ієрархічної системи лінійних і функціональних зв'язків підрозділів та конкретних працівників, які виконують весь комплекс виробничо-господарських та облікових робіт.</p>
Методичне забезпечення	<p>Включає сукупність методик, правил, рекомендацій та передбачає формування облікової політики підприємства для цілей управління витратами, розробку стандарту управління витратами та Положення про центр (відділ) управління витратами, посадових інструкцій керівника й фахівців центру (відділу) управління витратами, форм управлінської звітності тощо.</p>

Отже, за даними таблиці 2.3 можна дійти висновку, що до інструментів управління витратами на підприємстві належить кадрове, інформаційно-технічне, організаційне та методичне забезпечення управління витратами.

Перевагами ефективного управління витратами сільськогосподарського підприємства можуть виступати:

- наявність своєчасної, достовірної та повної інформації про собівартість продукції та їхні позиції порівняно з продукцією конкурентів;
- наявність ресурсів для гнучкого ціноутворення;
- організація виробництва продукції, конкурентної щодо витрат цін.
- прийняття управлінських рішень із використанням лише релевантної інформації [27, с. 25].

Система управління витратами має забезпечувати менеджерів підприємства певною інформацією, яка дозволить: приймати правильні управлінські рішення; контролювати витрати; формувати економічну стратегію, яка дозволить досягти мети підприємства – отримання прибутку; оцінити формування собівартості; приймати рішення щодо доцільності виробництва певного товару.

Система управління витратами на підприємстві має завдання, які представлені на рисунку 2.9 [67, с. 140].

Рисунок 2.9 – Завдання системи управління витратами на підприємстві

Лепетан І.М вважає, що «в управлінні витратами варто враховувати особливості виробничих процесів в сільськогосподарських підприємствах, зв'язок витрат виробництва з показниками ефективності виробництва та виявлення суттєвих відхилень від норм, що забезпечить досягнення кінцевої мети діяльності будь-якого сільськогосподарського підприємства» [45, с. 22].

Для забезпечення ефективного управління витратами підприємству необхідно визначати склад та динаміку впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на обсяг і динаміку витрат (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Зовнішні та внутрішні фактори впливу на витрати

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
Нормативне регулювання діяльності підприємства	Обсяг та асортимент виготовленої продукції
Система оподаткування підприємства	Вартість та ефективність використання ресурсів підприємства
Державне регулювання цін і тарифів	Цінова політика підприємства
Попит на продукцію підприємства	Кваліфікація персоналу підприємства

Отже, управління витратами є досить важливим процесом, оскільки, рівень витрат багато в чому визначає розмір прибутку і рентабельності підприємства, ефективність його господарської діяльності.

Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств залежить від раціонального використання усіх видів ресурсів, що обумовлює необхідність переходу до єдиної системи управління витратами.

Кожне сільськогосподарське підприємство може вибрати свою концепцію управління витратами, яка максимально сприятиме збільшенню його прибутку. Впровадження системи управління витратами допоможе підприємству отримати вищі економічні показники його діяльності.

Система управління витратами відіграє важливу роль в обґрунтуванні правильних управлінських рішень та в налагодженні ефективного внутрішньогосподарського управління і створення ефективного механізму планування, контролю і аналізу витрат.

2.3 Удосконалення процесу управління витратами

Раціональне управління витратами на сільськогосподарських підприємствах є досить актуальною проблемою. Щоб отримати найвищий ефект від діяльності підприємства з найменшими витратами необхідно побудувати систему управління витратами, яка допоможе знайти способи мінімізації витрат.

Правильно побудована система управління витратами допоможе точніше аналізувати та знижувати витрати на виробництво продукції, а також допоможе точніше планувати витрати на майбутні періоди діяльності сільськогосподарського підприємства, що забезпечить ефективне виробництво продукції.

Управління витратами – це складний багатоаспектний та динамічний процес, який включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності будь-якого підприємства [39, с. 148].

Управління витратами на сільськогосподарських підприємствах завжди здійснюється в рамках певного наукового чи практичного підходу.

Литовченко О.Ю у своїй статті на тему «Управління витратами на підприємстві: теоретичний аспект» наводить характеристику найбільш використовуваних на підприємствах підходів до управління витратами, які узагальнено в таблиці 2.5 [47, с. 305].

Таблиця 2.5

Підходи до управління витратами підприємства та їх характеристика

Підхід	Характеристика
1	2
Системний	Управління витратами розглядається як інтегрована система фінансового менеджменту, що має вхід, вихід, зв'язок із зовнішнім середовищем.
Структурний	У рамках даного підходу керівнику слід визначити пріоритетні цілі в конкретний період часу та відповідно розподілити ресурси сільськогосподарського підприємства.
Динамічний	У рамках цього підходу проводиться ретроспективний аналіз складу та структури витрат сільськогосподарського підприємства й їх прогноз на майбутні періоди.

1	2
Процесний	Функції керування на підприємстві розглядаються як взаємозалежні, а сам процес управління є загальною сумою всіх функцій, серією безупинних взаємозалежних дій.
Оптимізаційний	Передбачає перехід від якісних оцінок управління витратами до кількісних за допомогою математичних, статистичних методів, експертних оцінок, системи балів, що дає змогу сформувавши набір математично обґрунтованої інформації для прийняття управлінських рішень.
Адміністративний	Передбачає регламентацію функцій, прав, обов'язків, нормативів якості, витрат, тривалості, елементів системи менеджменту в нормативних актах.
Інтеграційний	Передбачає посилення взаємозв'язків між окремими підсистемами, стадіями життєвого циклу об'єкта керування, рівнями управління та суб'єктами менеджменту.
Маркетинговий	Всі зміни щодо обсягу чи структури витрат на підприємстві мають бути зорієнтовані на споживача, тобто мають передбачити, як ці зміни вплинуть на обсяги продажів продукції, думку споживачів про компанію, її ділову репутацію.
Ресурсний	Кожне підприємство має у своєму розпорядженні різноманітні ресурси, які воно може вибирати на ринку чинників виробництва і комбінувати відповідно до своїх можливостей.

Отже, за даними таблиці 2.5 можна дійти висновку, що керуючись цілями та можливостями ресурсів сільськогосподарського підприємства, керівництво має вибрати найбільш оптимальний підхід до управління витратами.

Після вибору підходу до управління витратами сільськогосподарському підприємству необхідно визначитися з методом чи методами, що будуть застосовуватися для досягнення поставлених цілей та мети сільськогосподарського підприємства.

Правильно обраний метод допоможе досягти ефективності в управлінні витратами підприємства та може удосконалити процес управління витратами на сільськогосподарському підприємстві.

Методи управління витратами на сільськогосподарському підприємстві представлені на рисунку 2.10 [68, с.42].

Рисунок 2.10 – Методи управління витратами на підприємстві

Менеджеру підприємства необхідно визначитись у межах яких методів він розроблятиме систему управління витратами, але при цьому враховувати:

- особливості функціонування підприємства;
- специфіку галузі підприємства;
- фінансовий стан підприємства.

Удосконалення системи управління витратами на сільськогосподарському підприємстві надає менеджерам інформацію, яка може забезпечити їх певними перевагами (рисунок 2.11).

Рисунок 2.11 – Переваги, які забезпечує удосконалена система управління витратами

Удосконалити систему управління витратами на підприємстві можна здійснювати різними шляхами, приклади яких наведені на рисунку 2.12.

Рисунок 2.12 – Шляхи удосконалення системи управління витратами

Заходи щодо оптимізації витрат підприємства представлені на рисунку 2.13, який узагальнено за джерелом 42, с. 60.

Рисунок 2.13 – Заходи щодо оптимізації витрат підприємства

Алексєєва А.В., Васильєва В.Г у науковій статті на тему «Удосконалення обліку витрат на виробництво продукції» вважають, що з метою оптимізації витрат важливо встановити відповідальність за використання ресурсів за кожним робочим місцем. З цією метою доцільно облік витрат вести виходячи із технологічних процесів, а їх планування здійснювати виходячи із чітко розроблених норм. Лише за такої системи організації управління витратами ефективною буде система контролю, основана на планових показниках та даних фактично понесених витрат за видами ресурсів та виходячи із обсягів виробленої продукції [15, с. 7].

Пропозиції щодо удосконалення управління витратами на сільськогосподарському підприємстві представлені на рисунку 2.14.

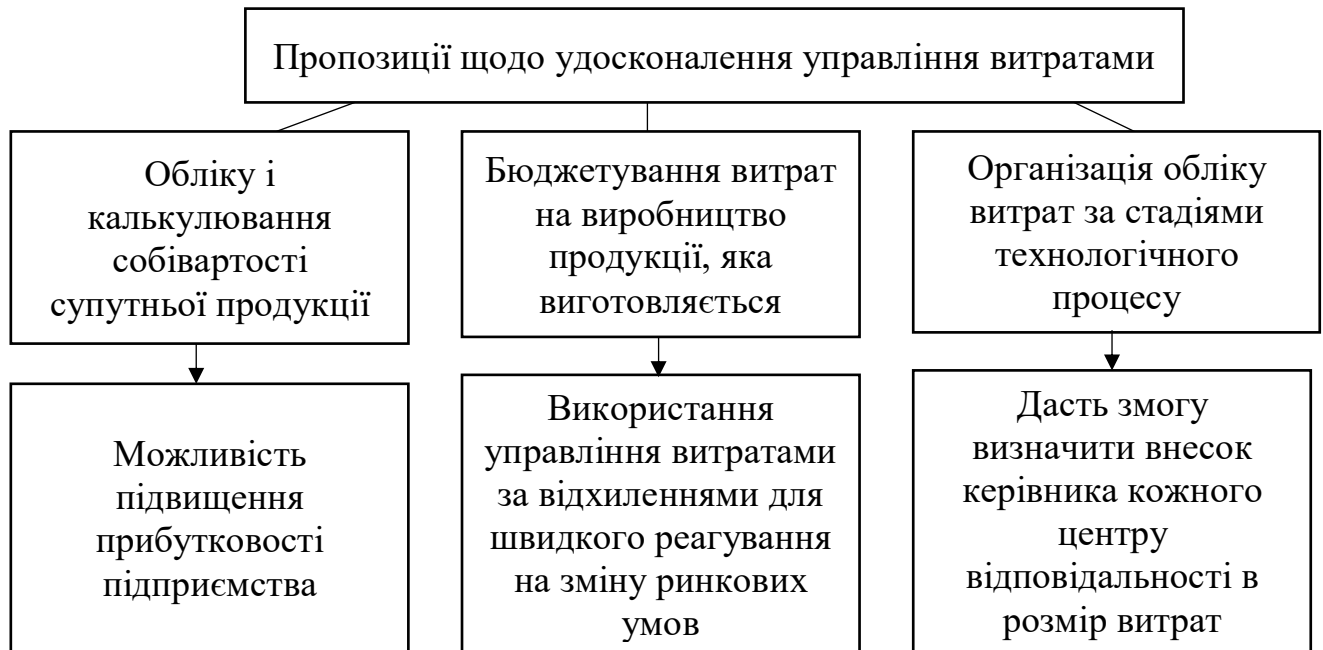

Рисунок 2.14 – Пропозиції щодо удосконалення управління витратами

Також одним з напрямків удосконалення механізму управління витратами на підприємствах є вплив ліквідності та платоспроможності на ефективність витрат.

Заходи щодо підтримки ліквідності і платоспроможності особливо важливі, оскільки заборгованість, що використовується для виробничих потреб і є важливою частиною структури капіталу сільськогосподарського підприємства та стратегії його зростання. Керівник підприємства повинен приймати рішення про використання заборгованості, тобто чи буде і в якій мірі підприємство фінансувати короткострокові або довгострокові потреби за допомогою боргів [48, с. 530].

Отже, для ефективного функціонування сільськогосподарського підприємства необхідним є правильно організувати процес управління витратами, оскільки від величини витрат залежить прибутковість підприємства. Але цей процес потребує постійного удосконалення для того щоб підвищити ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Удосконалення системи управління витратами націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування обліку та аналіз витрат, зниження витрат.

РОЗДІЛ 3. ОБЛІК ВИТРАТ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

3.1 Організація первинного обліку витрат і виходу продукції рослинництва

Діяльність будь-яких сільськогосподарських підприємств супроводжується здійсненням великої кількості операцій, які фіксуються в документах для подальшого ведення синтетичного та аналітичного обліку.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначається, що підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які складаються за результатами здійснення таких операцій [3].

Господарська операція, яка не знайшла свого відображення в первинному документі, але фіксується безпосередньо в бухгалтерському обліку є незаконною.

Документація господарських операцій має велике економічне та юридичне значення (рисунок 3.1).

Рисунок 3.1 – Значення документування господарських операцій

Первинні документи складають на бланках типових форм, затверджених Державним комітетом статистики України, а також на бланках спеціалізованих форм, затверджених міністерствами і відомствами [4].

Первинний документ – це джерело інформації про господарську діяльність для організації та ведення управлінського обліку на підприємстві [30, с. 125].

Головною умовою достовірності даних бухгалтерського обліку є правильне і якісне заповнення первинних документів. Насамперед, критерій якості оформлення документів визначається наявністю усіх необхідних реквізитів, заповнених відповідно з правилами ведення бухгалтерської документації.

Форми первинних облікових документів, що містять інформацію про господарську діяльність підприємства мають обов’язкові реквізити, які наведено на рисунку 3.2 [60, с. 153].

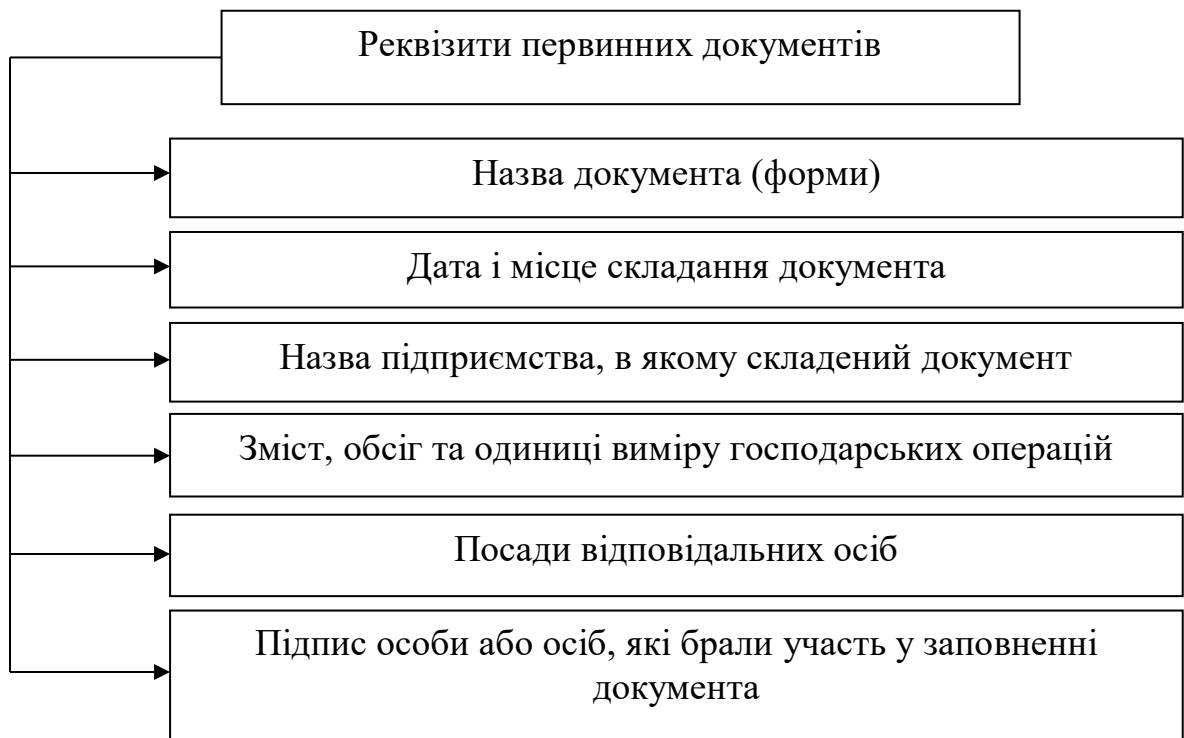

Рисунок 3.2 – Обов’язкові реквізити первинних документів

Після фіксації господарських операцій первинний документ надходить до бухгалтерії підприємства, де відбувається перевірка правильності його оформлення.

Особливості документального оформлення та перелік первинних документів, які використовує сільськогосподарське підприємства необхідно висвітлювати в обліковій політиці [57, с. 312].

Документообіг – це рух документів від моменту їх складання, опрацювання і використання у визначений період часу і до передачі в архів [38, с. 93].

Головне завдання документообігу полягає в тому, щоб прискорити рух документів на підприємстві, оскільки від цього залежить чи зможуть користувачі вчасно отримувати інформацію для прийняття управлінських рішень [52, с. 85].

Документування на підприємстві необхідно організовувати так, що рух кожного документа був досить коротким, а час проходження – найменшим.

Для впорядкування руху та забезпечення своєчасного відображення показників первинних документів у бухгалтерському обліку керівником підприємства має затверджуватися графік документообігу.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» розробило власний графік документообігу, оскільки він є дуже важливим елементом, що забезпечить своєчасний та рівномірний рух документів без накопичення їх на окремих робочих місцях.

Товариство «Оріон молоко» при здійсненні господарської діяльності використовує значну кількість первинних документів, облік яких забезпечуватиме повне і своєчасне відображення витрат по кожному об'єкту. Групування первинних документів наведено на рисунку 3.3.

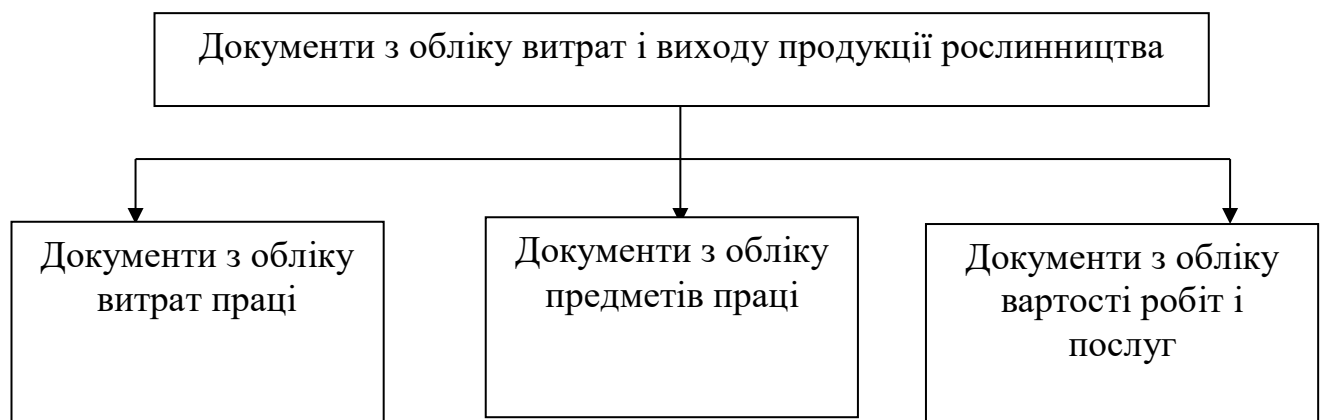

Рисунок 3.3 – Документи з обліку витрат і виходу продукції рослинництва

Документи з обліку витрат праці товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» фіксують трудові витрат, які були понесені на виконання робіт з вирощування різних культур та нараховану при цьому оплату працівникам товариства.

Основні первинні документи з обліку відпрацьованого часу та оплати праці у товаристві «Оріон молоко» наведені у таблиці 3.1.

Первинні документи з обліку витрат праці

Табель обліку робочого часу (ф. № П-5)	Табель підписується економістом товариства. В таблиці наводиться поіменний список працівників певного відділу чи дільниці, де зазначається кількість відпрацьованих днів та годин. Також фіксуються причини неявок на робоче місце, серед яких можуть бути: відрадження, лікарняний, відпустка тощо [Додаток К].
Обліковий лист праці та виконаних робіт (ф. № 66)	Використовується для нарахування заробітної плати та ведення обліку з обробітку ґрунту (посівів). В ньому зазначаються години і дні, які було відпрацьовано працівником та обсяги виконаної роботи по кожному робітнику товариства [Додаток Л].

Документи з обліку предметів праці товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» підтверджують витрачання в галузі рослинництва різних матеріалів: насіння, добрив, засобів захисту рослин тощо.

Основні первинні документи з обліку предметів праці товариства «Оріон молоко» наведені у таблиці 3.2.

Первинні документи з обліку предметів праці

Лімітно-забірна карта (ф. № 117)	На підставі лімітно-забірних карт у товаристві здійснюється відпуск матеріалів. Лімітно-забірна картка виписується при відпуску зі складу товариства насіння зерна під площу посіву та норму висіву на одиницю площі, які зазначені у картці [Додаток М].
Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив та засобів хімічного захисту рослин (ф. №116).	Акт складається якщо під культури посіву вносяться різного виду добрива, використовуються гербіциди та отрутохімікати для обробки посівів. У акті наводиться назва культури, під яку вносяться добрива, назва добрив чи гербіцидів, площа та номер поля, кількість внесених добрив, акт затверджується директором товариства [Додаток Н].

<p>Звіт про використання мінеральних добрив та засобів захисту рослин</p>	<p>Головний агроном складаючи звіт вказує в ньому: назву мінеральних добрив, залишок на початок звітнього місяця, надходження та використання добрив протягом місяця, залишок на перше число наступного за звітним місяця.</p> <p>Звіт має затверджуватися виключно директором товариства «Оріон молоко».</p>
---	---

На підставі документів з обліку вартості робіт і послуг у товаристві «Оріон молоко» відображають витрати щодо конкретних об'єктів, обліку у галузі рослинництва.

У сільському господарстві збирання врожаю є однією з найвідповідальніших робіт для підприємства, головне завдання якого – не допустити під час збирання врожаю, транспортування та доробки зерна.

Основні первинні документи з обліку вартості робіт і послуг товариства «Оріон молоко» наведені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Первинні документи з обліку вартості робіт і послуг

<p>Талони комбайнера (ф. № 77в) та талони водія (ф. № 77б)</p>	<p>На початку збирання врожаю кожному комбайнерові та водію видають під розпис пронумеровані талони комбайнера та талони водія відповідно, в яких зазначається прізвище шофера чи комбайнера, номер поля, назва культури та її вага [Додаток П].</p>
<p>Реєстр приймання зерна від водія (сільгоспблік, ф. № 71а)</p>	<p>На зернотоку вагар зважує автомашини для того щоб визначити вагу зерна і після цього на підставі талону виданого водієм вагар проводить запис у Реєстрі. Він виписується у товаристві щоденно в одному примірнику на кожного водія і протягом всього робочого дня перебуває в нього. [Додаток Р].</p> <p>Після внесення даних до Реєстру талон повертають водієві. А кількість зерна обов'язково відображають у Журналі вагаря.</p>
<p>Реєстру приймання зерна та іншої продукції від урожаю вагарем (сільгоспблік, ф. № 78).</p>	<p>Після зважування транспортного засобу із зерном завідувач току записує номери талонів комбайнерів, прийнятих від водія, прізвище водія, який доставив зерно, номер транспортного засобу, вагу сільськогосподарської продукції та інші дані до Реєстру. Підписаний завідувачем току чи комірником Реєстр здається до бухгалтерії товариства «Оріон молоко».</p>

Відомість руху зерна та іншої продукції (сільноспоблік, ф. № 80).	Відомість складається завідувачем току або комірником товариства на підставі Реєстрів. Відомість руху зерна містить такі дані: назву товариства; ПІБ матеріально-відповідальної особи; місце зберігання (тік); назва культури; прибуток від урожаю; витрата культури та її залишок на кінець дня [Додаток С]. Завідувач току щоденно передає в бухгалтерію товариства талони разом із Відомістю руху зерна та іншої продукції та доданими до неї Реєстрами приймання зерна та іншої продукції від урожаю вагарем.
Товарно-транспортна накладна на відправку зерна насіння або олійних культур (форма № 1-ТН).	Випикується для відправки зерна на хлібоприймальні пункти або інші пункти. В товарно-транспортну накладну вписують наступні дані: марку транспортного засобу; прізвище, ім'я, по батькові водія та номер його водійського посвідчення; підпис водія, який засвідчить, що він отримав продукцію та підпис директора товариства, який дозволив відпуск продукції; відомості про вантаж [Додаток Т].

Спосіб документального оформлення з використанням талонів в роботі трактористів та водіїв товариство «Оріон молоко» вважає найбільш зручним для обліку врожаю зернової продукції, саме тому воно і використовує його.

Невід'ємною частиною бухгалтерського обліку є первинний облік господарських операцій і кожне сільськогосподарське підприємство має проводити документальне оформлення всіх здійснених витрат виробництва і оприбуткування вирощеної продукції рослинництва.

Процес документального оформлення господарських операцій з обліку витрат та виходу продукції рослинництва є складним і трудомістким.

Керівництво товариства «Оріон молоко» або відповідальні особи які вказуються у документі вчасно перевіряють та затверджують його підписом. Однак, у товаристві хоч і своєчасно і правильно заповнюють первинні документи, але пропускають при заповненні деякі дані.

Отже, товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» веде облік витрат на виробництво продукції з використанням первинної документації за видами продукції рослинництва вчасно, але цей процес потребує удосконалення, у вигляді детальної перевірки керівництвом заповнених працівниками документів.

3.2 Синтетичний та аналітичний облік витрат рослинництва

Рослинництво є найважливішою галуззю сільського господарства. Оскільки рослинництво забезпечує населення продуктами харчування, а ряд галузей промисловості сировиною, то досить важливу роль відіграє правильність ведення синтетичного та аналітичного обліку витрат на виробництво продукції рослинництва, калькуляція собівартості виробленої продукції рослинництва.

Синтетичний облік витрат та виходу продукції рослинництва сільськогосподарські підприємства ведуть на рахунку 23 «Виробництво».

До рахунку 23 «Виробництво» відкривають субрахунок 231 «Рослинництво», який є активним, залишок на початок року характеризує витрати незавершеного виробництва [24, с. 138].

За дебетом рахунку 23 «Виробництво» повинні накопичуватися витрати поточного року під урожай поточного року та поточного року під урожай майбутнього року, а за кредитом цього рахунку відображається оприбуткування продукції рослинництва, собівартість виконаних робіт і послуг [10].

Відображення витрат та готової продукції рослинництва за дебетом і кредитом субрахунку 231 «Рослинництво» представлено на рисунку 3.4.

Рисунок 3.4 – Субрахунок 231 «Рослинництво»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко виділяє в обліку на субрахунок 231 «Рослинництво» окремо витрат минулого року під урожай поточного року, витрати поточного року під урожай майбутнього року та витрати поточного року під урожай майбутнього року, а отже товариство у своїй діяльності веде обліку виробничих витрат не лише за окремими об'єктами у розрізі калькуляційних статей, а й розмежовує їх в обліку.

На кредиті субрахунку 231 «Рослинництво» товариство «Оріон молоко» протягом звітного року відображає оприбуткування сільськогосподарської продукції від урожаю за плановою собівартістю. При цьому витрати і вихід продукції обліковується наростаючим підсумком з початком року. Після визначення в кінці звітного року фактичної собівартості продукції планову собівартість коригують до рівня фактичної (розраховуються калькуляційні різниці).

Рахунок 231 «Рослинництво» закривається станом на 31 грудня після калькулювання фактичної собівартості та має дебетове сальдо, а залишок за ним виникає лише тоді, коли товариство «Оріон молоко» понесло витрати під урожай майбутнього року.

Кореспонденція рахунків з обліку витрат на виробництво продукції рослинництва наведена у таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Кореспонденція рахунків з обліку витрат на виробництво

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Нарахована заробітна плата працівникам, які зайняті вирощуванням продукції рослинництва	231	661
2	Враховано відрахування на соціальні заходи	231	65
3	Придбання насіння від постачальників:		
	- здійснена оплата насіння	631	311
	- нараховано податковий кредит з ПДВ	641	644
4	Списане насіння, яке було витрачено на посів	231	208

1	2	3	4
5	Списано добрива, які були внесені для підвищення родючості земель	231	238
6	Списані отрутохімікати, які були використані для боротьби з шкідниками	231	208
7	Нараховано знос (амортизацію) основних засобів, які використовувались при підготовці площі	231	131
8	Списано загальновиробничі витрати на виробництво продукції рослинництва	23	91
9	Оприбутковано готову продукцію рослинництва	27	231

На організацію аналітичного обліку витрат сільськогосподарського підприємства можуть впливати різноманітні фактори, які представлені на рисунку 3.5 [19, с. 80].

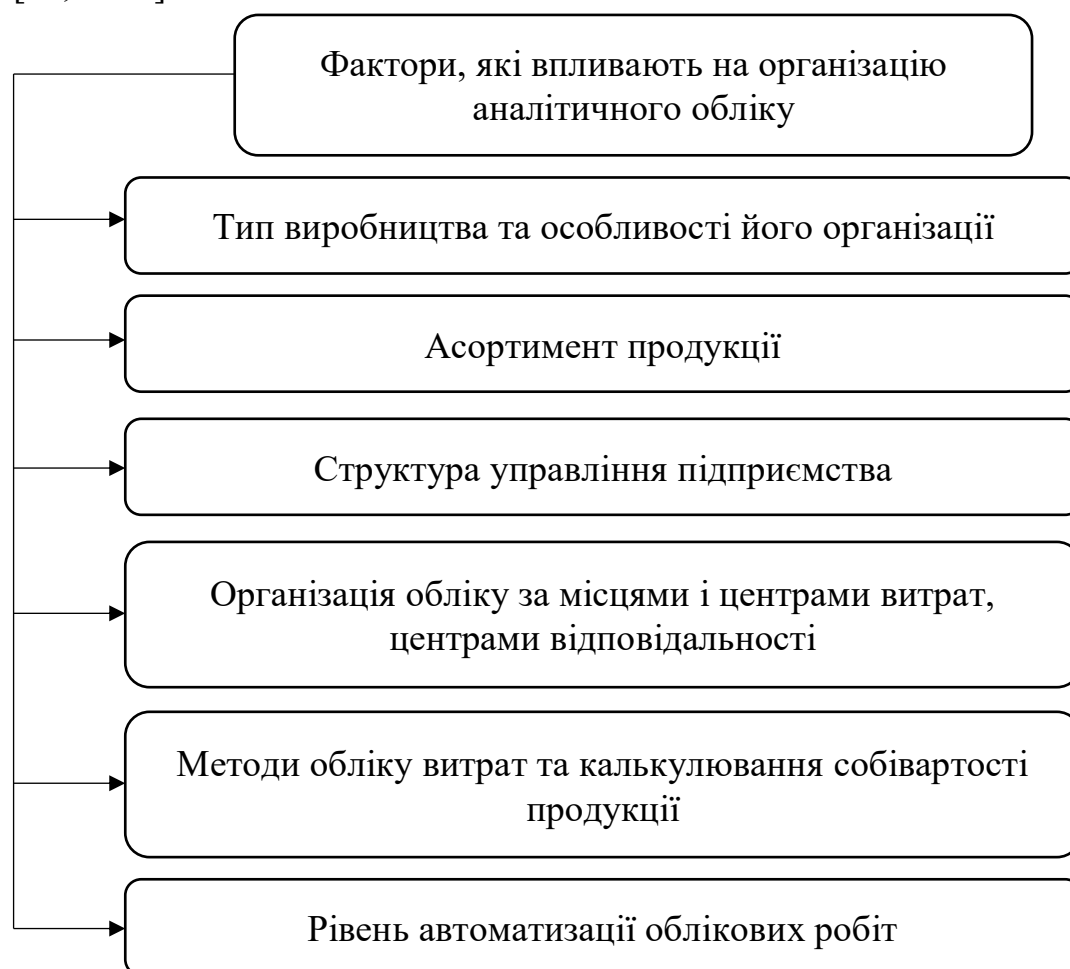

Рисунок 3.5 – Фактори, які впливають на організацію аналітичного обліку

Аналітичний облік витрат рослинництва на сільськогосподарському підприємстві ведеться за кожною культурою або групою культур.

Якщо витрати пов'язані з вирощуванням декількох сільськогосподарських культур, то їх не можливо віднести на відповідну культуру (рисунок 3.6) [62, с.129].

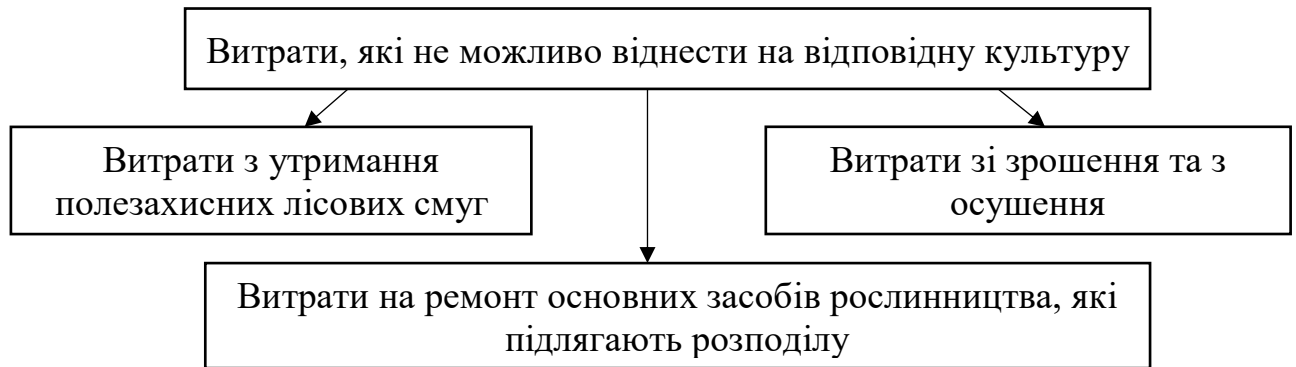

Рисунок 3.6 – Витрати пов'язані з вирощуванням декількох культур, які не можливо віднести на відповідну культуру

Товариство «Оріон молоко» веде аналітичний облік витрат і виходу продукції рослинництва у виробничому звіті про основні економічні показники роботи сільськогосподарського підприємства, який відображає витрати на вирощування і збирання культур. Аналітичний рахунок у виробничому звіті відкривають на кожен вирощувану культуру [Додаток У, Додаток Ф, Додаток Х].

Перелік виді (груп) культури у товаристві «Оріон молоко» наведений у таблиці 3.5.

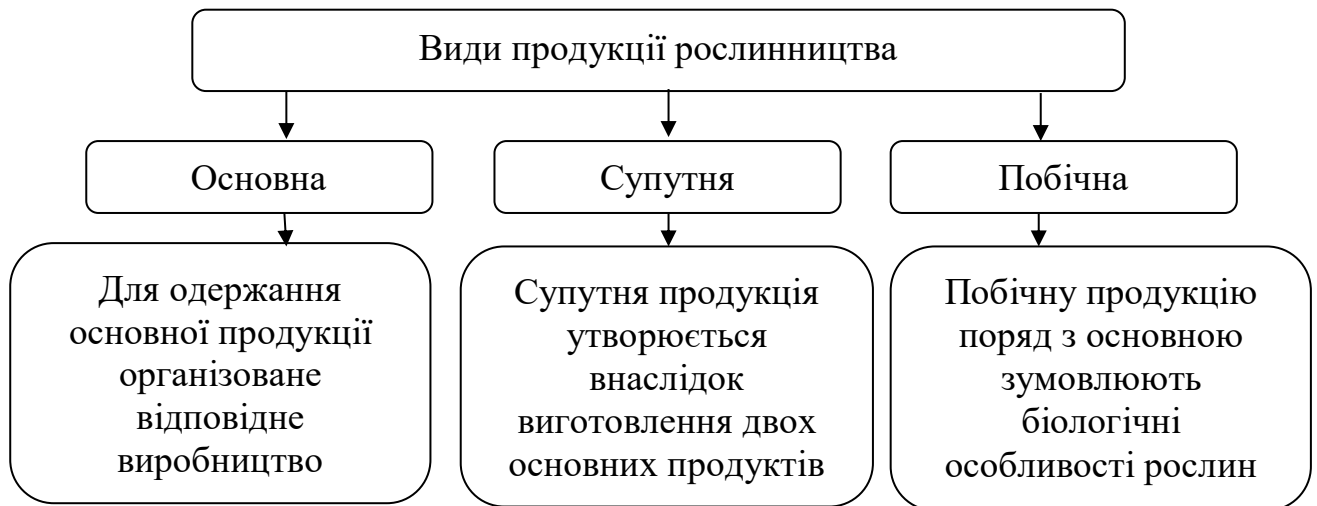
Таблиця 3.5

Види культур для аналітичного обліку витрат рослинництва товариства «Оріон молоко»

Вид (групи) культури	Перелік складових
Зернові культури	пшениця, жито, ячмінь, кукурудза на зерно, гречка, боби сої;
Технічні культури	соняшник
Картопля та овочеві культури	кукурудза цукрова в качанах
Кормові культури	кукурудза на силос і зелений корм; інші силосні культури, однорічні сіяні трави, багаторічні сіяні трави, силосування
Багаторічні насадження	насіллячкові культури, розсадники плодкових культур

Для ведення аналітичного обліку витрат з використанням журнально-ордерної форми обліку товариство «Оріон молоко» також формує Журнал-ордер 5 В с.-г. та відомість 5.7 с.-г., де відображені бухгалтерські проведення по рахунку 91 «Загальновиробничі витрати» та Зведену відомість до журналу-ордера № 10.3 с.-г. для відображення проведеннь по рахунку 23 «Виробництво» [5].

У рослинництві розрізняють три види продукції, які наведені на рисунку 3.7.

Рисунк 3.7 – Види продукції рослинництва

Відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат [13].

Собівартість може використовуватися для планування обсягів виробництва, встановлення цін на продукцію, аналізу ефективності виробничої діяльності, планування обсягів прибутку тощо [6].

Рослинництву притаманний сезонний характер виробництва продукції, тому фактичну собівартість продукції рослинництва розраховують тільки в кінці звітної року, а не щомісяця, а протягом року продукція від виробництва продукції рослинництва оприбутковується за плановою собівартістю.

Калькуляція фактичної собівартості продукції рослинництва проводиться в кінці календарного року станом на 31 грудня.

Перед початком калькулювання продукції бухгалтерія товариства «Оріон молоко» проводить певні заходи, які наведені на рисунку 3.8.

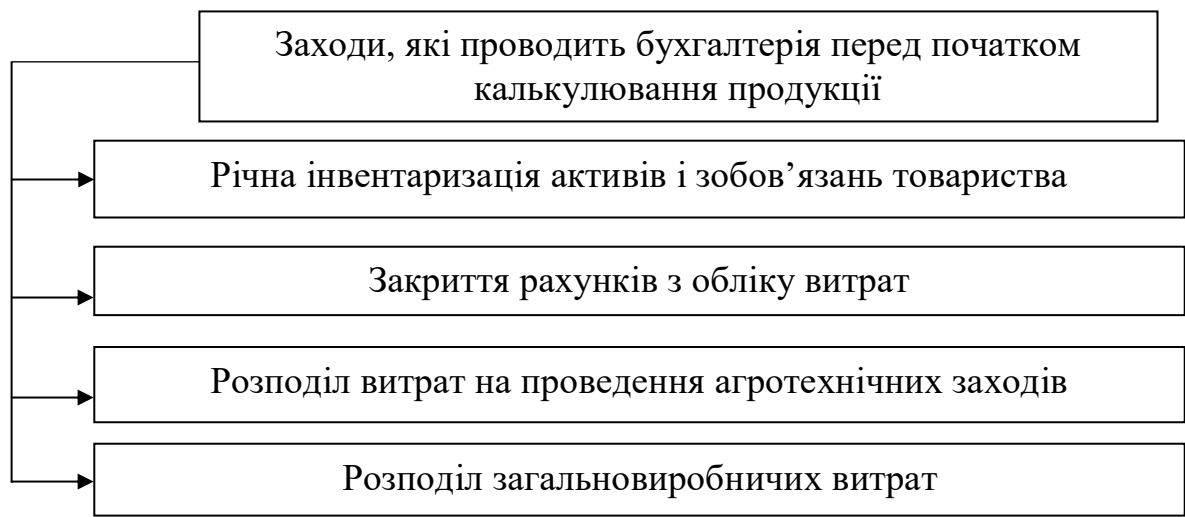

Рисунок 3.8 – Заходи, які проводить бухгалтерія товариства «Оріон молоко» перед початком калькулювання продукції

Об'єктами обчислення собівартості продукції, яку вирощують у товаристві «Оріон молоко» є основна та побічна продукція (рисунок 3.9).

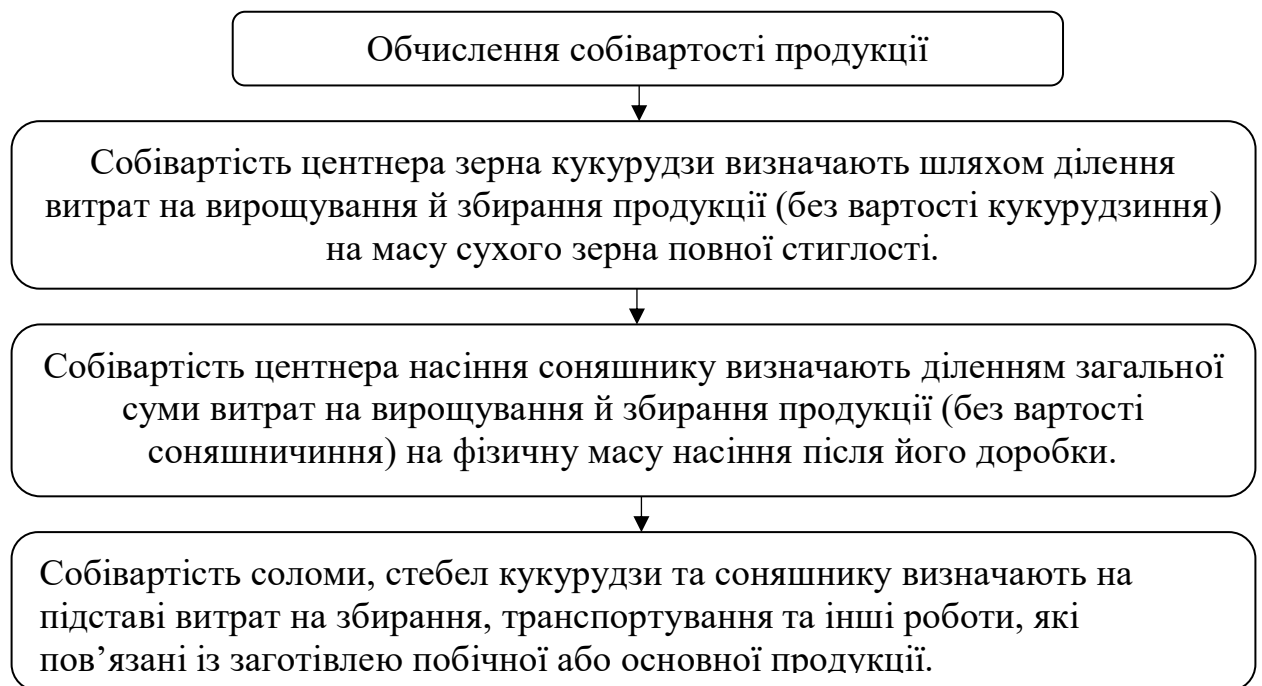

Рисунок 3.9 – Обчислення собівартості продукції у ТОВ «Оріон молоко»

Отже, організація синтетичного та аналітичного обліку витрат виробництва продукції рослинництва має забезпечити: відображення всіх проведених операцій щодо витрат, відповідний розподіл витрат за об'єктами обліку і об'єктами калькулювання, визначення собівартості продукції та своєчасне отримання необхідної інформації для прийняття правильних управлінських рішень.

3.3 Автоматизація обліку витрат на підприємстві

Однією з важливих сфер діяльності сільськогосподарських підприємств є процес виробництва готової продукції, виконання робіт та надання послуг, що потребує певних витрат і відповідно правильного відображення їх в обліку.

Розвиток інформаційних технологій обробки облікових даних здійснюється наростаючими темпами: постійно покращуються якісні характеристики програм (збільшується не лише їх потужність, а й функціональне наповнення).

Саме тому для вдосконалення управління витратами сільськогосподарського підприємства необхідно використовувати сучасні технічні засоби побудови різноманітних інформаційних систем обліку даних.

Управління витратами за своєю сутністю є управлінням усією господарською діяльністю організації, оскільки охоплює всі сторони виробничих процесів, що здійснюються на підприємстві. А реалізація результативного процесу автоматизації процесу обліку витрат на сільськогосподарському підприємстві є пріоритетним напрямом підвищення прибутковості його діяльності.

Основні завдання автоматизації обліку витрат на виробництво представлені на рисунку 3.10 [61, с. 41].

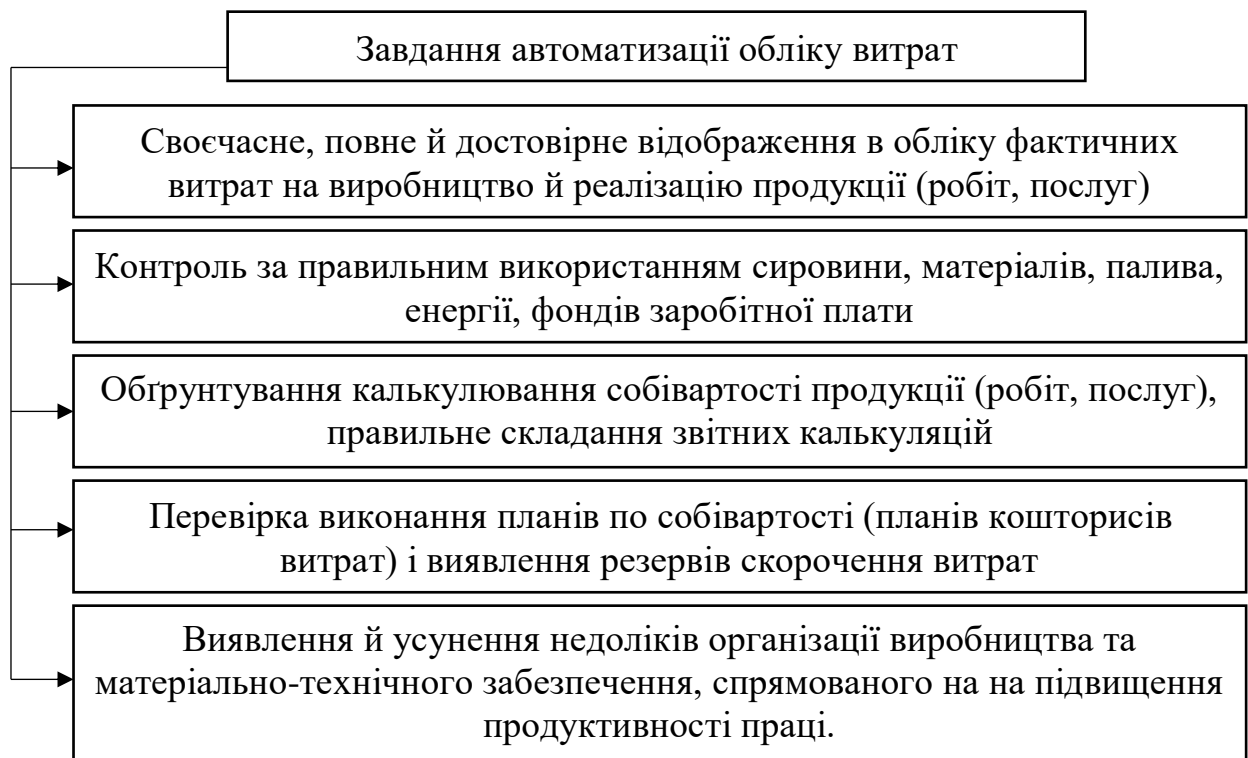

Рисунок 3.10 – Основні завдання автоматизації обліку витрат

Специфікою автоматизації обліку витрат на підприємстві є те, що загальним інформаційним масивом є дані, які отримані з інших облікових ділянок: заробітної плати, матеріалів тощо [64, с. 39].

Лега О.В. та Яловега О.В у своїй статті на тему «Управлінський облік витрат виробництва в умовах автоматизованої обробки інформації» зазначають, що автоматизація обліку витрат на підприємстві охоплює широку сферу трудомістких операцій, які наведена на рисунку 3.11 [43, с. 75].

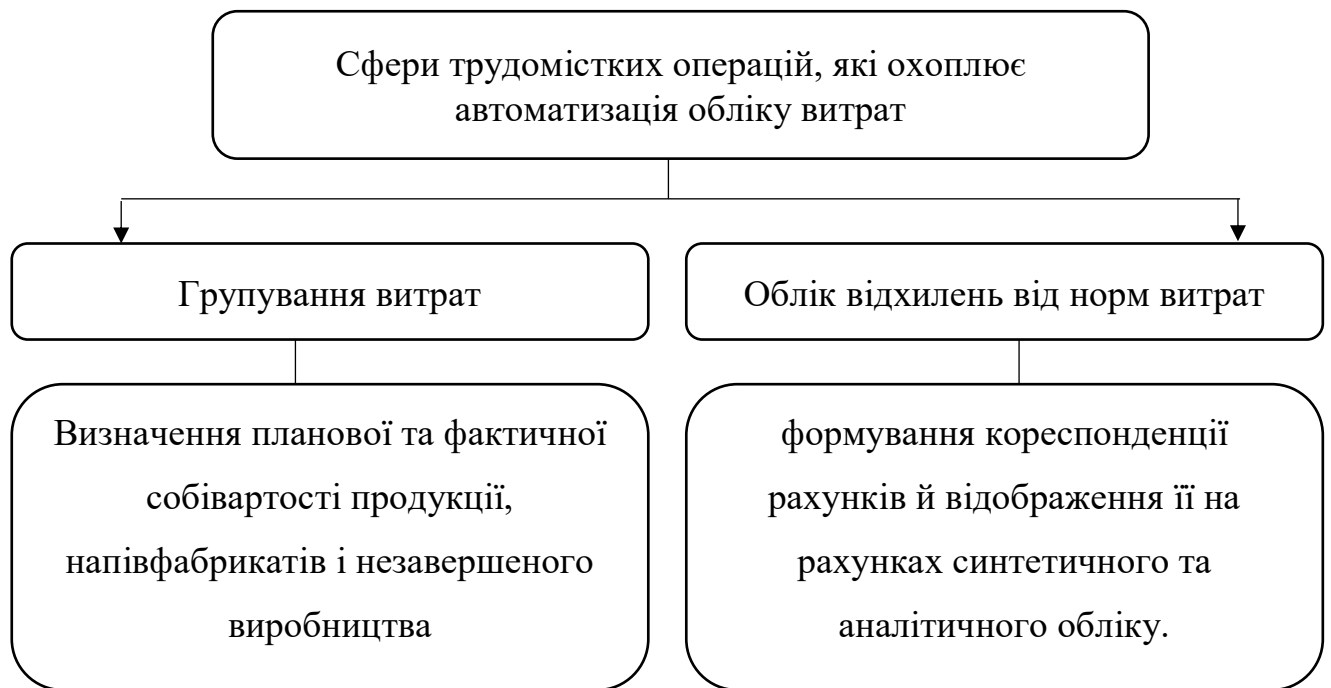

Рисунок 3.11 – Сфери трудомістких операцій, які охоплює автоматизація обліку витрат

Процес обліку витрат на підприємстві організовується у вигляді певної схеми робочих місць, яка відбиває взаємодію різних працівників при реалізації облікових функцій. У цю схему мають входити робочі місця всіх працівників, функціональні обов'язки яких пов'язані з веденням бухгалтерського обліку.

На робочих місцях працівників бухгалтерії увесь комплекс робіт пов'язаний із розв'язанням завдань бухгалтерського обліку, у той час як для іншого персоналу функції, пов'язані з бухгалтерським обліком, не є основними і займають лише частину робочого часу. Саме тому організація автоматизованого робочого місця для таких категорій персоналу доцільна лише за умов виконання на автоматизованому робочому місці їхніх основних функцій.

Автоматизовані робочі місця з обліку витрат на підприємстві розділяють на певні категорії, призначення та завдання категорій наведено в таблиці 3.6, яка узагальнена за джерелом 37, с. 56.

Таблиця 3.6

Категорії автоматизованих робочих місць з обліку витрат

АРМБ I категорії	АРМБ II категорії	АРМБ III категорії
Призначення		
Формування і підготовка первинної інформації, що формується безпосередньо на місцях виникнення інформації	Контроль інформації, яка отримана від АРМБ I категорії та вирішення завдань з обліку витрат в цілому по підприємству.	Аналізу роботи структурних підрозділів і підприємства в цілому, узагальнення зведених даних витрат на виробництво, здійснення оперативного контролю за використанням трудових, матеріальних ресурсів і грошових коштів.
Завдання		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування нормативно-довідкової інформації. 2. Ведення та контроль первинних даних. 3. Розрахунок нормативної собівартості готової продукції (видів послуг, товарів). 4. Групування витрат за статтями. 5. Розподіл витрат за об'єктами обліку. 6. Визначення витрат за місце виникнення витрат. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розподіл витрат за об'єктами обліку в цілому по підприємству. 2. Закриття рахунків. 3. Формування реєстрів аналітичного обліку за рахунками. 4. Калькулювання собівартості продукції. 5. Розрахунок фактичної собівартості готової продукції, робіт і послуг. 6. Аудит витрат на виробництво в цілому по підприємству. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз відхилень фактичних витрат від поточних норм, правильність віднесення витрат на відповідні вироби, замовлення, види послуг тощо, виявлення причин і винуватців відхилень. 2. Складання звітності на рівні підприємства. 3. Моделювання витрат на виробництво. 4. Аудит господарської діяльності підприємства. 5. Вироблення і прийняття управлінських рішень з мобілізації внутрішніх резервів.

Отже, за даними таблиці 3.5 можна дійти висновку, що автоматизовані робочі місця з обліку витрат на підприємстві розділяють на три категорії.

Ринок бухгалтерського програмного забезпечення наповнений універсальними програмами для автоматизації бухгалтерського обліку на сільськогосподарських підприємствах.

Найбільш популярні програми з автоматизації обліку на підприємствах наведені у таблиці 3.7 [61, с. 44].

Таблиця 3.7

Програми з автоматизації обліку на підприємстві

Назва програми	Інформація про програму
«1С: Бухгалтерія 8.0»	Програма де автоматизовані процедури бухгалтерського обліку забезпечують одночасну реєстрацію кожного запису господарської операції, як на рахунках бухгалтерського обліку, так і в необхідних розрізах аналітичного і кількісного обліку. Користувачі можуть самостійно управляти деякими методичними параметрами системи бухгалтерського обліку в рамках налаштування облікової політики, створювати нові субрахунки в розрізі аналітичного обліку. Платформа постійно вдосконалюється, на даний час найновіша версія – «1С: Бухгалтерія 8.3», успішно працюють версії 1С: Бухгалтерія 8.0, 8.1 і 8.2.
«Парус»	Система з введення операцій за відповідними шаблонами. Основні можливості системи: облік основних засобів, матеріалів і МШП; нарахування заробітної плати; звіти.
«М.Е.Doc IS»	Система електронного документообігу, яка представляє собою комп'ютерну програму, що допомагає працівнику облікового апарату у роботі з усіма типами документів в електронному вигляді: рахунками, договорами, актами, податковими накладними, звітами та іншими бухгалтерськими документами.

Безперечним лідером за популярністю є програмне забезпечення корпорації «1С», яке і використовує товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» при веденні бухгалтерського обліку. Товариство використовує «1С:Бухгалтерія» версію 8.2, яка призначена для автоматизації процесів обліку та управління виробничими процесами на підприємстві.

Для отримання детальної інформації щодо обліку витрат у система «1С: Бухгалтерія 8.2» передбачено ведення аналітичного обліку, який здійснюється за допомогою спеціального механізму «субконто», що є певним набором однотипних об'єктів обліку. Програма дає можливість поповнювати перелік необхідних довідників, які забезпечують ведення списків однотипних облікових об'єктів та зберігання параметрів, що характеризують ці об'єкти. Основні довідники, що містять інформацію стосовно обліку витрат виробництва та калькулювання продукції (робіт, послуг) представлені на рисунку 3.12 [43, с. 76].

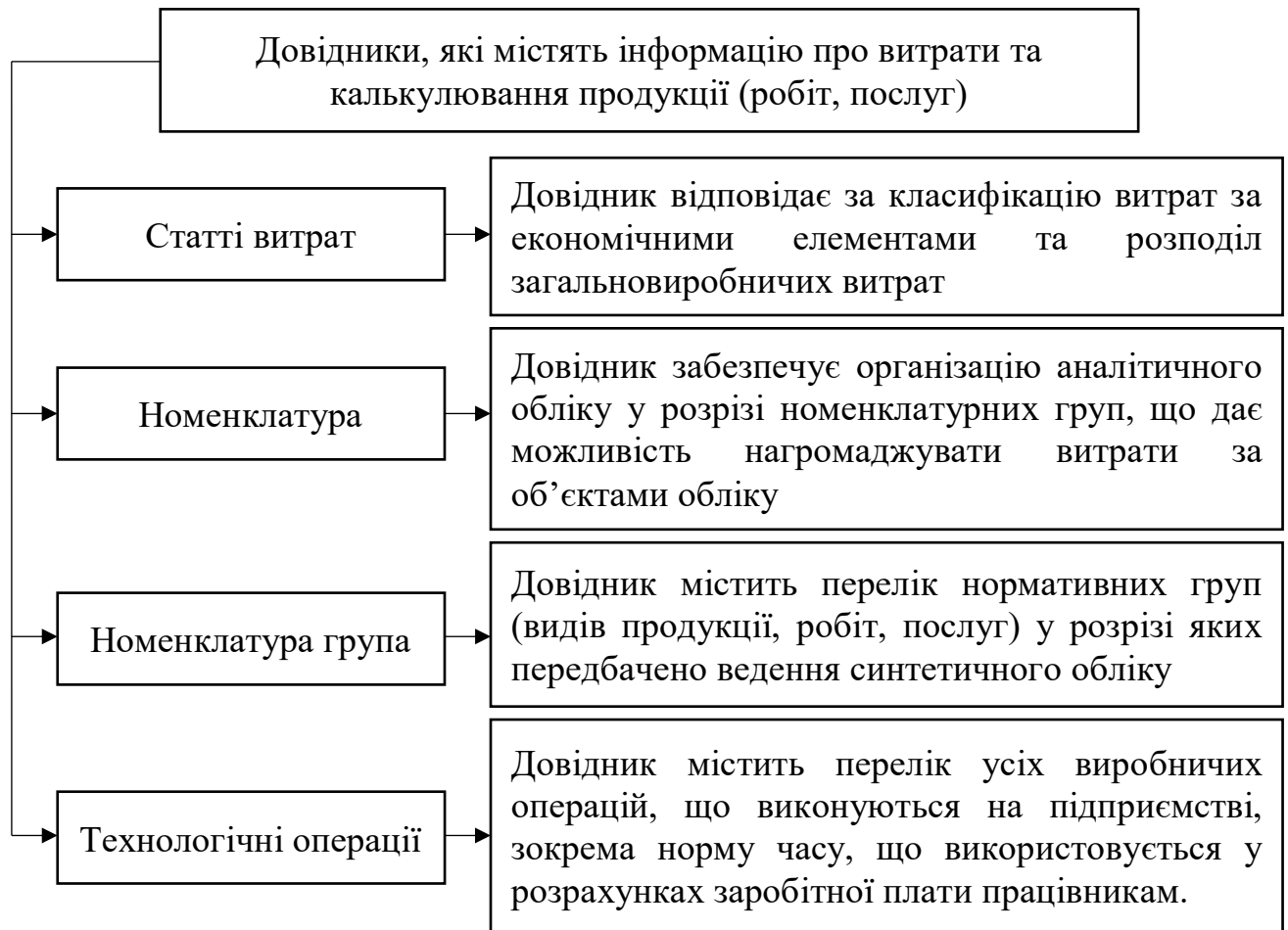

Рисунок 3.12 – Довідники, які містять інформацію про витрати та калькулювання продукції (робіт, послуг)

Оскільки більш актуальною для автоматизації обліку на підприємстві є програма «1С:Бухгалтерія 8.3», то товариство планує використовувати і вже розпочинає вивчати саме цю версію програми у своїй подальшій діяльності.

Переваги оновленої версії програми «1С: Бухгалтерія 8.3» представлені на рисунку 3.13 [24, с. 82].

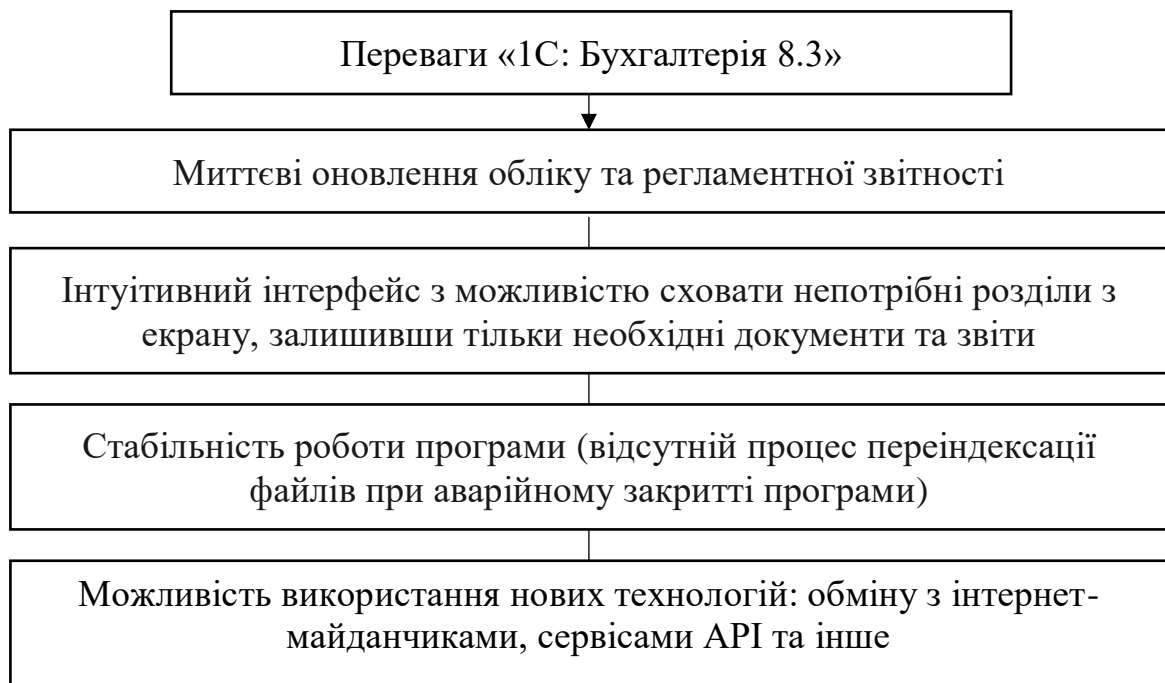

Рисунок 3.13 – Переваги «1С: Бухгалтерія 8.3»

Перейшовши на оновлену версію товариство «Оріон молоко» отримає покращену функціональність, технологічну сучасність, універсальні та удосконалені звіти.

Автоматизація системи обліку може полегшити роботу бухгалтера, підвищити оперативність і точність облікової інформації та дає можливість поглибити проведення розрахунків аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства для прийняття правильних управлінських рішень.

Отже, автоматизація обліку господарської діяльності підприємства є дуже потрібною при сучасному розвитку інформаційних технологій, оскільки ведення автоматизованого обліку виробництва продукції дасть можливість глибше виявити залежність обсягів виробництва та витрат на виробництво продукції від факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

На сьогоднішній день найбільш ефективним для сільськогосподарських підприємств є використання програми «1С: Бухгалтерія 8.3», яка забезпечує найбільш повний спектр можливостей для ведення автоматизованого обліку на підприємстві. Саме цю оновлену версію вже вивчає товариство «Оріон молоко» для того щоб в подальшому її використовувати при веденні фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 4. АНАЛІЗ ВИТРАТ РОСЛИННИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

4.1 Сутність, мета та завдання аналізу витрат

Для пошуку невикористаних резервів та для покращення фінансового стану сільськогосподарського підприємства необхідно здійснювати економічний аналіз показників витрат, які підприємство понесло під час фінансово-господарської діяльності.

Економічний аналіз представляє собою систему методів дослідження показників діяльності сільськогосподарського підприємства або його підрозділу для узагальнення інформації про стан господарської діяльності підприємства та прийняття правильних управлінських рішень щоб його покращити.

Вирішення проблем ефективної діяльності та нарощування виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства базується на всебічному, глибокому аналізі облікових даних і залежить від повноти і достовірності вихідної інформації про витрати, на основі якої необхідно здійснювати систематичний облік та якісний аналіз витрат [28, с. 111].

Джерела інформації для аналізу витрат на сільськогосподарському підприємстві представлені на рисунку 4.1.

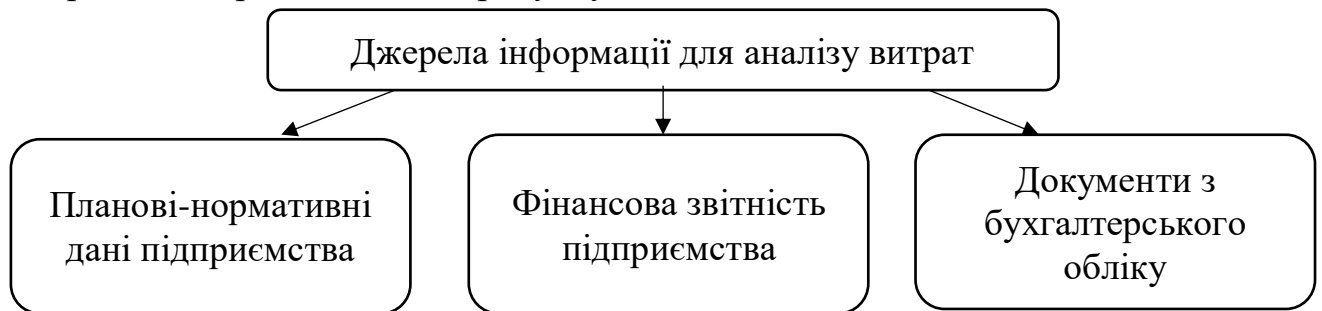

Рисунок 4.1 – Джерела інформації для аналізу витрат підприємства

Сутність аналізу полягає в оцінці майнового стану, фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності тощо. Також важливе значення для підприємства відіграє аналіз собівартості та його рентабельності, оскільки собівартість формується за рахунок витрат на виготовлення продукції.

Економічний аналіз на підприємстві повинен виконувати функції, які наведені в таблиці 4.1 [41, с. 44].

Функції економічного аналізу

Функції	Сутність
Оцінювальна	Визначення стану досліджуваних об'єктів та його відповідності цільовим параметрам і потенційним можливостям, визначення загальних тенденцій, локальних і закономірних змін та їх інтенсивності
Діагностична	Дослідження причинно-наслідкових відношень досліджуваних об'єктів, ідентифікація різного роду відхилень від цільових параметрів і потенційних можливостей, диспропорцій, структурних деформацій, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій
Пошукова	Виявлення й обґрунтування резервів або невикористаних потенційних можливостей зміни та розвитку досліджуваних об'єктів, розроблення варіантів дій, спрямованих на досягнення бажаного стану, попередження та нейтралізації різного роду відхилень
Експертна	Експертиза управлінських рішень, програм, проектів, пропозицій і рекомендацій, що полягає у з'ясуванні обґрунтованості та відповідності цілям, нормам і стандартам управління
Контрольна	Здійснення контролю за виконанням прийнятих управлінських рішень, ефективністю використання ресурсів

Метою економічного аналізу витрат сільськогосподарського підприємства є виявлення можливостей раціонального використання ресурсів, у інформаційному забезпеченні та оцінці результатів щодо оптимізації витрат та прийняття правильних управлінських рішень. Для досягнення цієї мети здійснюється аналіз на основі системного та комплексного підходів (рисунок 4.2) [58, с. 98].

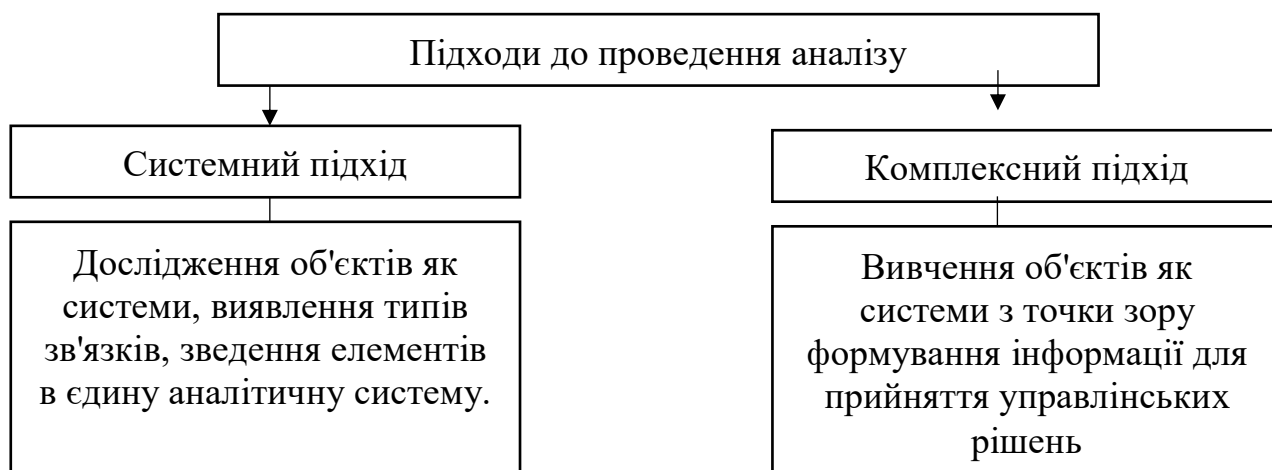
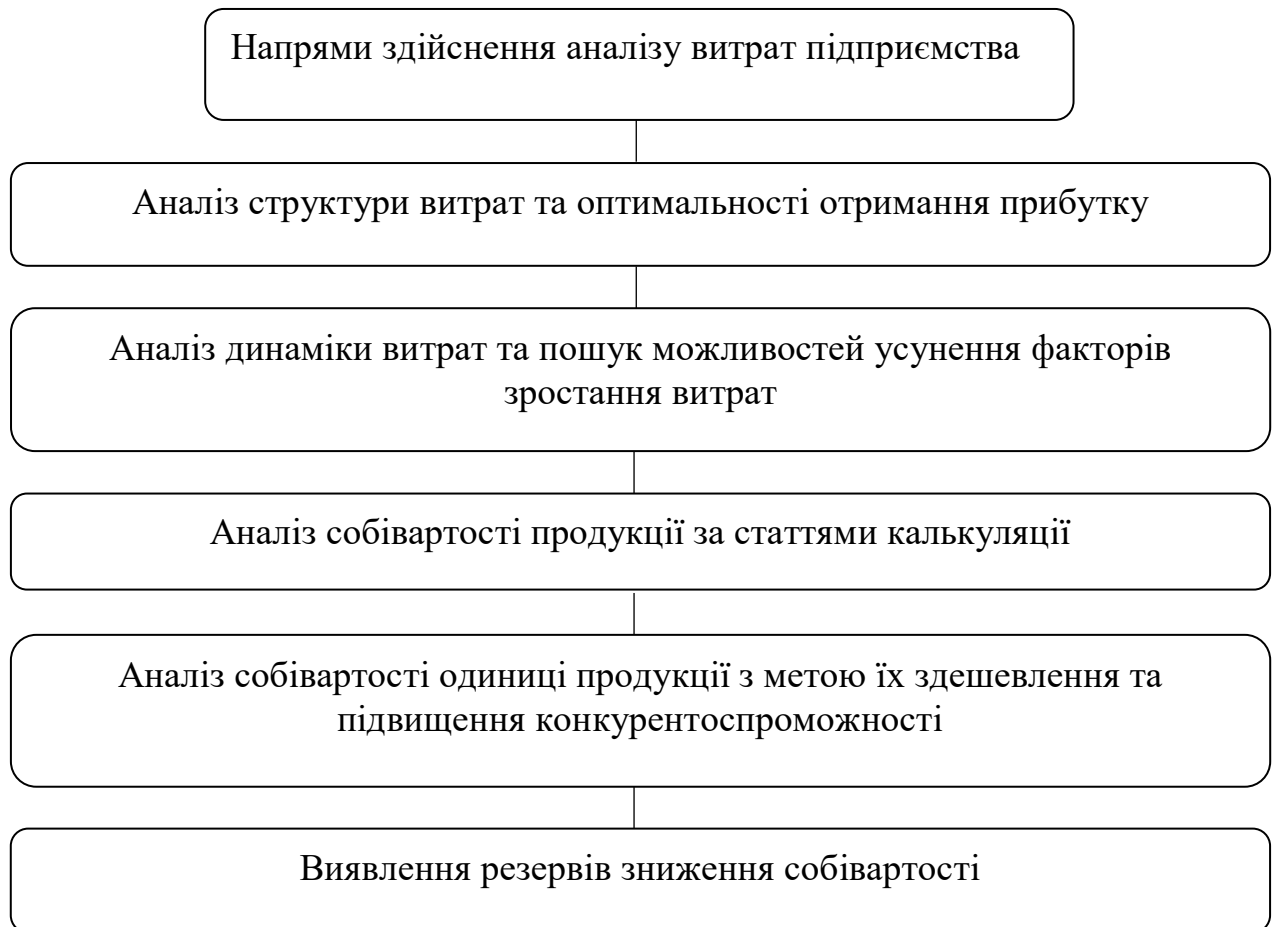

Рисунок 4.2 – Підходи до проведення аналізу

Аналіз витрат сільськогосподарського підприємства здійснюється за різними напрямками, які наведені на рисунку 4.3.

Рисунк 4.3 – Напрями здійснення аналізу витрат підприємства

Важливим етапом аналізу витрат діяльності сільськогосподарського підприємства є аналіз витрат та її зміни. Визначивши склад витрат, які враховують в собівартості виготовлення продукції, можна надати характеристику структури витрат.

Структура витрат залежить від:

- особливостей технологічного та організаційного рівня підприємства;
- якості сировини;
- кваліфікації робітників;
- відповідного рівня витрат оплати їх праці.

Оптимальна структура витрат сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства, тому так необхідно проводити аналіз на основі структуризації витрат.

Аналіз витрат підприємства є найбільш інформативним для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності та розроблення планів його розвитку, бо дає змогу виявити резерви зниження собівартості продукції і відповідно підвищення рентабельності підприємства [59, с. 57].

Основні завдання, які потрібно виконати для досягнення мети аналізу представлені на рисунку 4.4 [55, с. 99].

Рисунок 4.4 – Основні завдання аналізу

При здійсненні аналізу витрат діяльності сільськогосподарських підприємств виділяють наступні етапи: підготовчий, основний та підсумковий, які наведені в таблиці 4.2 [31, с. 97].

Таблиця 4.2

Основні етапи проведення аналізу витрат підприємства

Етапи аналізу		Сутність
Підготовчий етап	Складання плану економічного аналізу	<ul style="list-style-type: none"> - визначення мети, завдань, предмета і об'єкта аналізу; - розподіл роботи між виконавцями; - визначення джерел інформації, системи показників, методів і прийомів аналізу; - рекомендації з послідовності і періодичності дослідження.
	Забезпечення аналізу	<ul style="list-style-type: none"> - інформаційне забезпечення проведення аналізу; - матеріально-технічне забезпечення проведення аналізу.
Основний етап	Оцінка інформаційних матеріалів	Систематизація інформації, оцінка її достовірності, достатності й адекватності програмі та визначеним методам аналізу.
	Аналіз показників	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка стану та ефективності діяльності об'єкта аналізу; - визначення показників і групування чинників впливу на собівартість; - визначення резервів підвищення ефективності господарювання.
Заключний етап	Остаточна оцінка результатів аналізу	<ul style="list-style-type: none"> - вивчення й узагальнення резервів виробництва; - визначення заходів з реалізації; - доведення до відома зацікавлених осіб про результати аналізу; - систематичний контроль за виконанням рішення

Отже, за даними таблиці 4.2 можна дійти висновку, що аналіз витрат на підприємстві проводиться в три етапи.

Етапи проведення аналізу витрат передбачають проведення певної аналітичної роботи (рисунок 4.5) [29, с. 80].

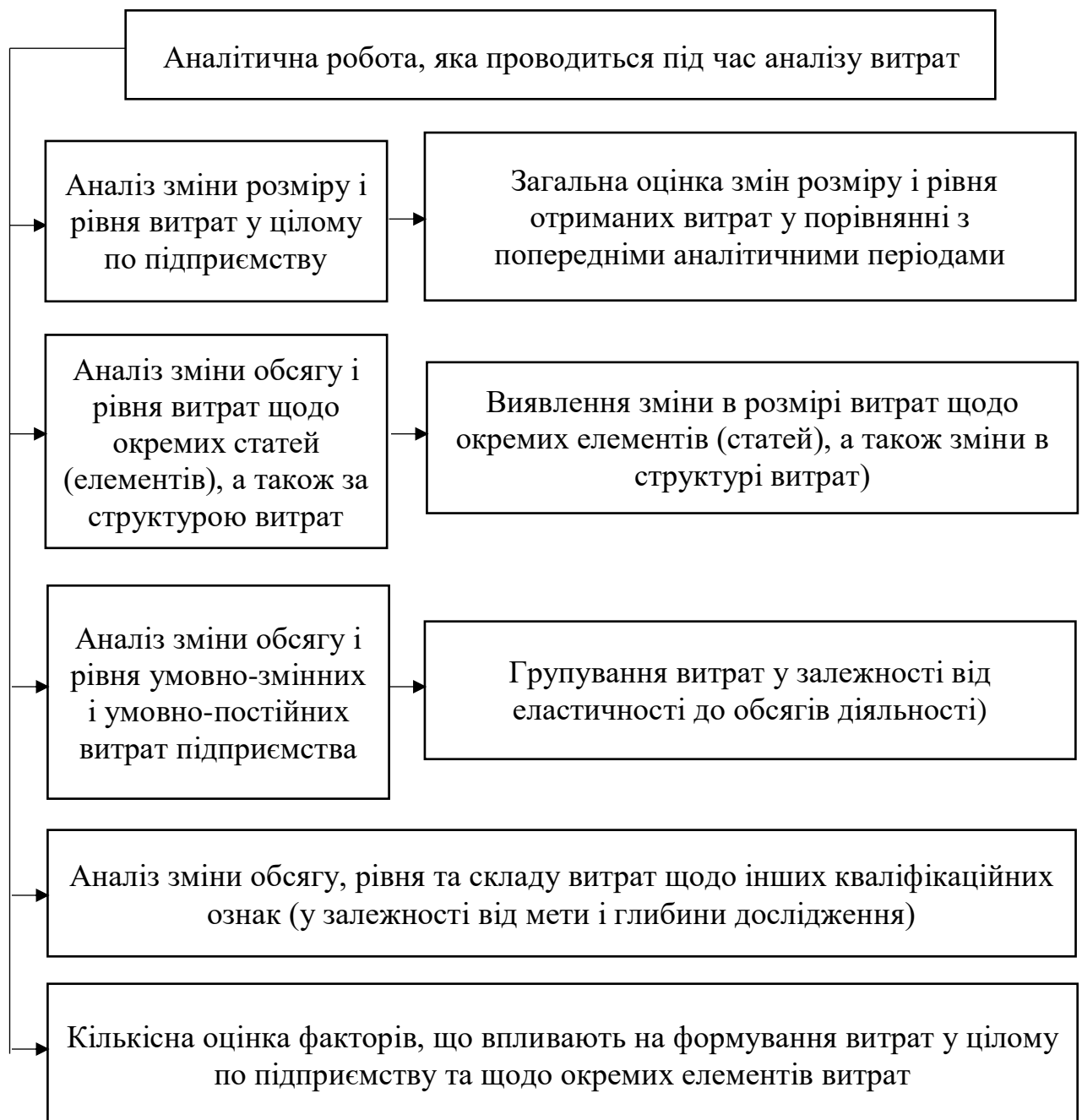

Рисунок 4.5 – Аналітична робота, яка проводиться під час аналізу витрат

Отже, аналіз витрат сільськогосподарського підприємства передуює прийняттю управлінських рішень і зводиться до їх обґрунтування на основі наявної інформації, що допоможе підприємству завдяки ефективному управлінню витратами отримати доходи та збільшити фінансові результати.

4.2. Аналіз в системі управління витратами на підприємстві

Діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства обов'язково поєднується з витратами, які мають причинно-наслідковий зв'язок із доходами та результатами діяльності.

Витрати впливають на всю роботу підприємства, визначаючи ціноутворення, обсяги виробництва продукції, величину прибутку, показники фінансового стану, конкурентоспроможність продукції та підприємства загалом.

Витрати відіграють важливу роль у формування фінансових результатів сільськогосподарського підприємства, збільшуючи чи зменшуючи можливість отримання економічної вигоди у майбутньому.

Управління витратами є важливим і одним із найскладніших питань у діяльності керівників підприємства, адже від рівня і динаміки витрат залежать фінансові результати підприємства та його структурних підрозділів.

Система управління витратами суттєво відрізняється від традиційного бухгалтерського обліку, який орієнтований лише на складання річної фінансової звітності.

На відмінну від бухгалтерського обліку, який відображає результати діяльності підприємства за минулий період, система управління витратами на підприємстві забезпечує контроль та аналіз поточної діяльності підрозділів, дозволяє виявити взаємозв'язок між рівнем витрат, обсягами виробництва й прибутком і на підставі цього оперативно планувати свою майбутню господарську діяльність [28, с. 24].

Охріменко І.В у своїй статті на тему «Витрати як фактор впливу на фінансові результати аграрних підприємств» зазначає, що використовуючи лише дані фінансової звітності можливо сформувати систему показників, які характеризують ефективність витрат, дають змогу сільськогосподарським підприємствам контролювати структуру витрат і таким чином підвищувати рівень конкурентоспроможності продукції, забезпечувати обґрунтування управлінських рішень щодо подальшої раціоналізації результатів фінансово-господарської діяльності [56, с. 4].

Важливу роль в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств відіграє аналіз, оскільки, завдяки аналізу витрат управлінський персонал підприємства забезпечений необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень.

Аналіз витрат діяльності підприємства полягає в інформаційному забезпеченні та всебічній оцінці досягнутих результатів, їх оптимізації та обґрунтуванні управлінських рішень щодо подальшої раціоналізації [51, с. 8].

Інформаційним джерелом для аналізу витрат на підприємстві є дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які є інформаційним забезпеченням аналізу витрат, на підставі яких приймаються ефективні управлінські рішення, що забезпечить конкурентоспроможність виробленої продукції та збільшить прибуток.

В процесі проведення аналізу витрат сільськогосподарського підприємства вирішують основні завдання, які представлені на рисунку 4.6 [35, с. 195].

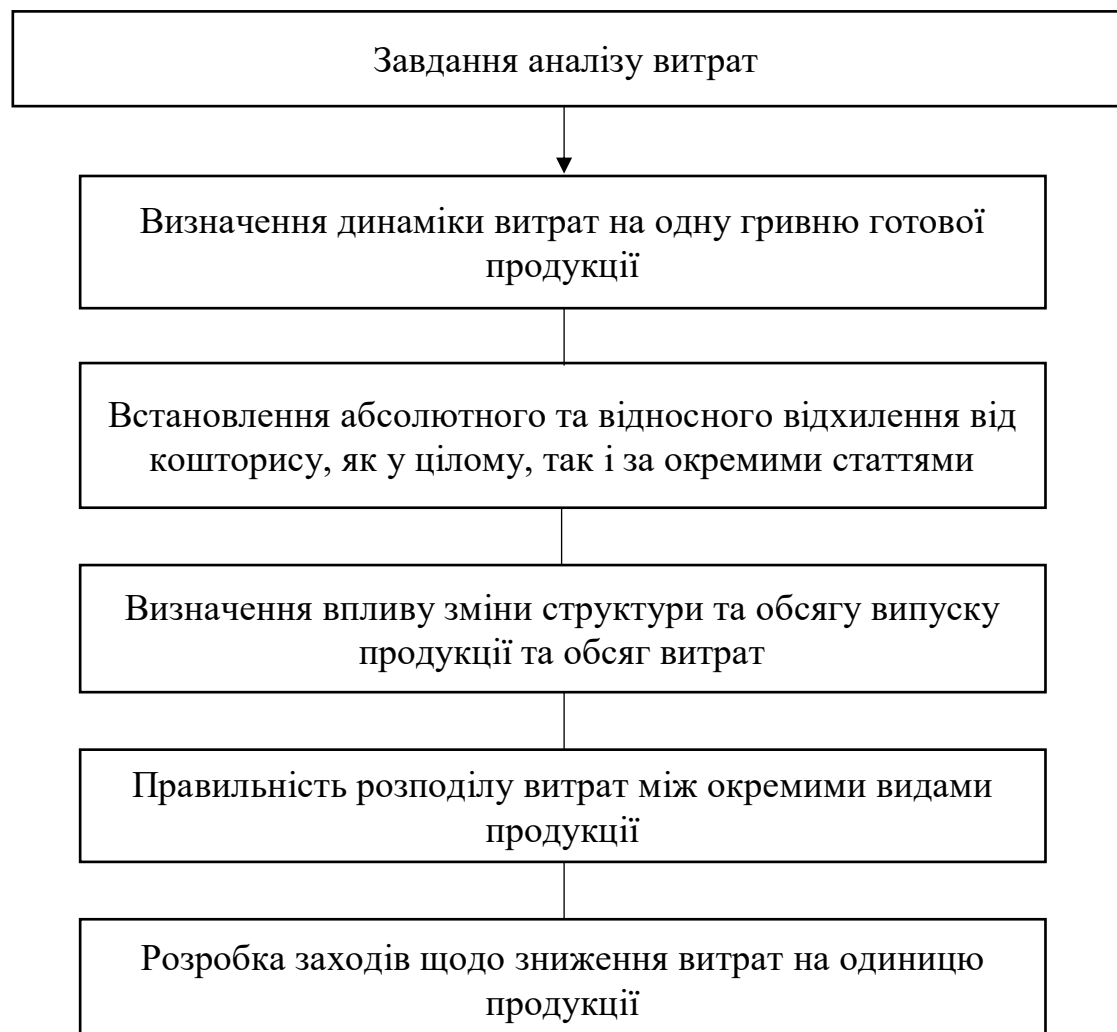

Рисунок 4.6 – Завдання аналізу витрат

Важливим напрямом аналізу в системі управління витратами є обґрунтування системи показників для оцінки ефективності управління витратами. Узагальнюючим показником ефективності раціоналізації витрат операційної діяльності є коефіцієнт дієздатності (або рівень витрат на 1 грн доходу). Даний показник має три різновиди, які представлені на рисунку 4.7 [18, с. 239].

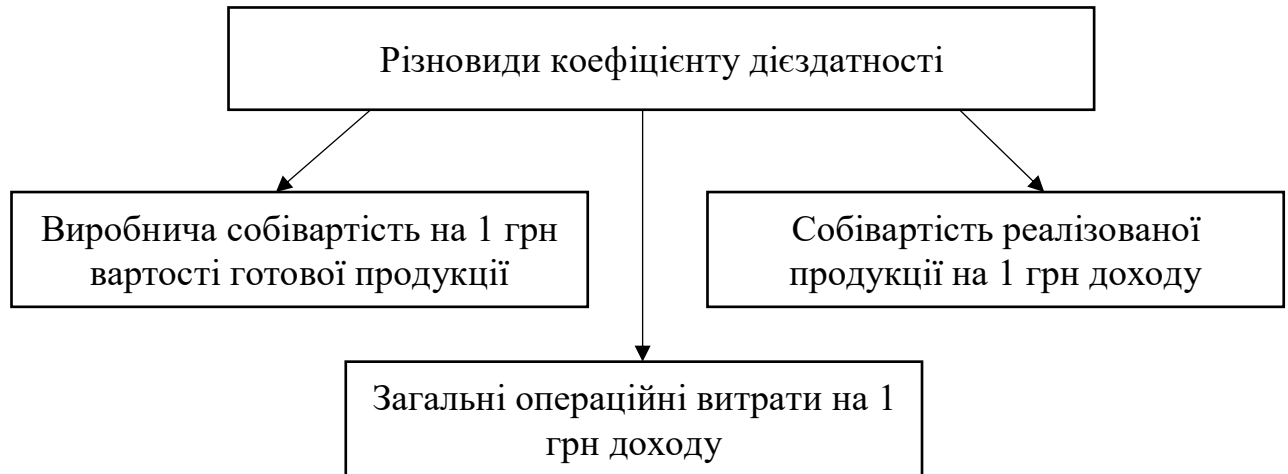

Рисунок 4.7 – Різновиди коефіцієнту дієздатності

Аналіз витрат сільськогосподарського підприємства допомагає вивчити витрати на виробництво всієї товарної продукції в розрізі економічних елементів.

Елементи витрат – це однорідні за економічним змістом витрати [54, с 57].

Завдання аналізу витрат сільськогосподарського підприємства за економічними елементами наведені на рисунку 4.8 [67, с. 157].

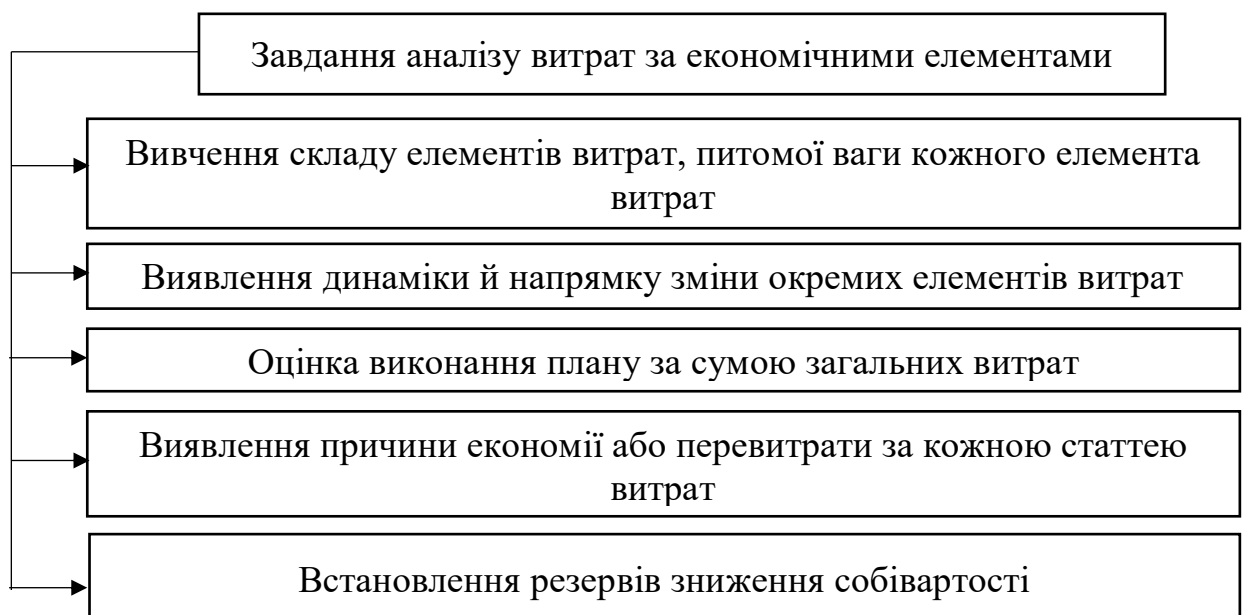

Рисунок 4.8 – Завдання аналізу витрат за економічними елементами

Аналіз витрат за елементами дозволяє вивчити вплив на:

- рівень собівартості використання трудових ресурсів;
- рівень основних і оборотних засобів.

Також аналіз витрат за економічними елементами уможлиблює вивчення складу витрат, питомої ваги кожного елемента, частку праці в загальних витратах на виробництво продукції. Порівняння фактичної структури витрат за кілька періодів виявляє динаміку і напрямки окремих елементів, матеріаломісткості, фондомісткості, трудомісткості, собівартості продукції і вплив технічного процесу на структуру витрат.

Для правильного управління витратами аналіз необхідно проводити в послідовності, яка представлена на рисунку 4.9.

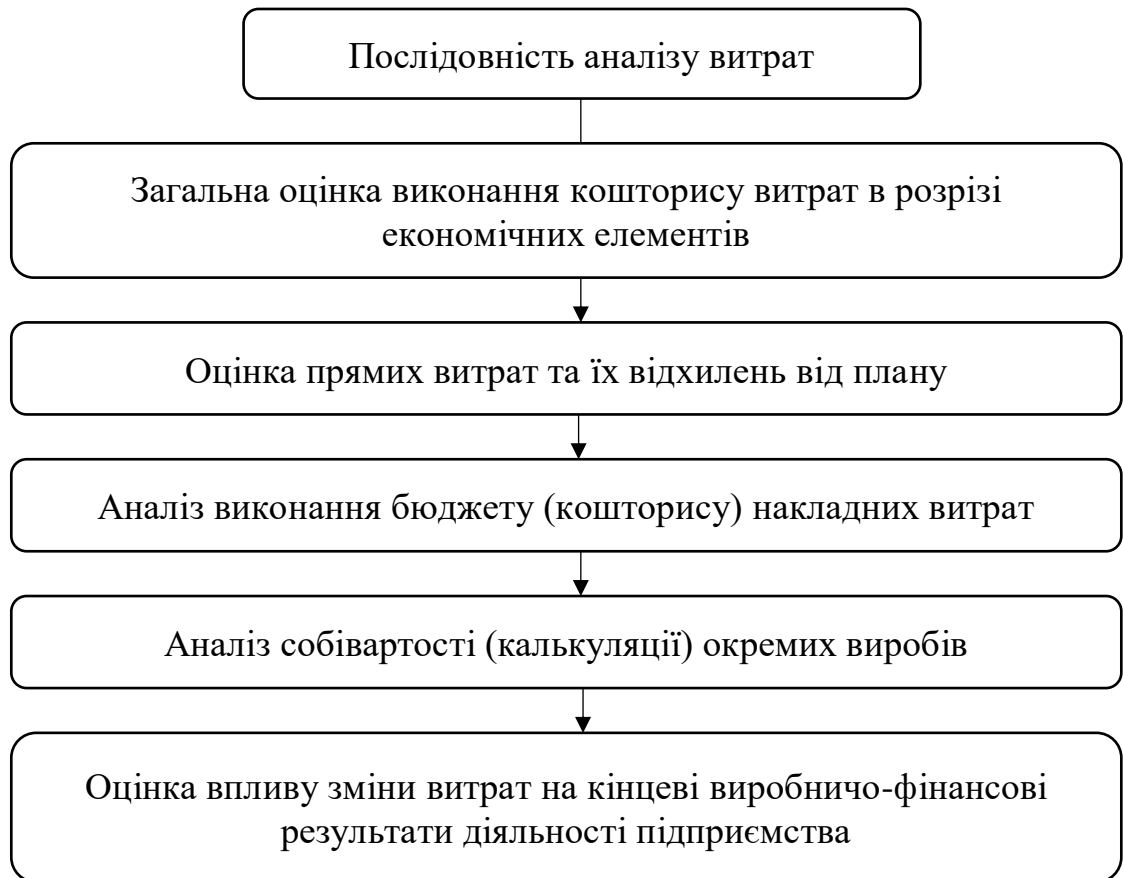

Рисунок 4.9 – Послідовність проведення аналізу витрат

Гайдаєнко Ольга та Малицька Ірина у своїй статті на тему «Аналіз витрат підприємства та їх структуризація» зазначають, що аналіз витрат звітного періоду починають з:

- оцінки їх загального рівня;

- оцінки окремих складових витрат;
- оцінки динаміки витрат;
- визначення відхилення звітних показників від показників попередніх або прогнозованих значень.

Також вони у своїй статті зазначають, що аналіз витрат звітного періоду дозволяє своєчасно реагувати на відхилення від запланованих економічних параметрів господарської діяльності, розроблять відповідні заходи з недопущення зайвих витрат і втрат [29, с. 83].

Аналіз структури витрат звітного періоду тісно пов'язаний з аналізом їх динаміки. У процесі такого аналізу визначають відхилення часток окремих складових витрат від аналогічних даних минулих періодів та прогнозу, розраховують вплив цих відхилень на зміну підсумкового показника.

Для досягнення конкурентоспроможності сільськогосподарське підприємства має постійно скорочувати собівартість виробленої продукції.

Собівартість формується за виробничим принципом і включає витрати, які пов'язані з виробництвом продукції, а витрати на управління, збут, інші витрати операційної діяльності не включаються до собівартості.

Об'єктами аналізу собівартості виступають певні показники, які представлені на рисунку 4.10 [53, с. 128].

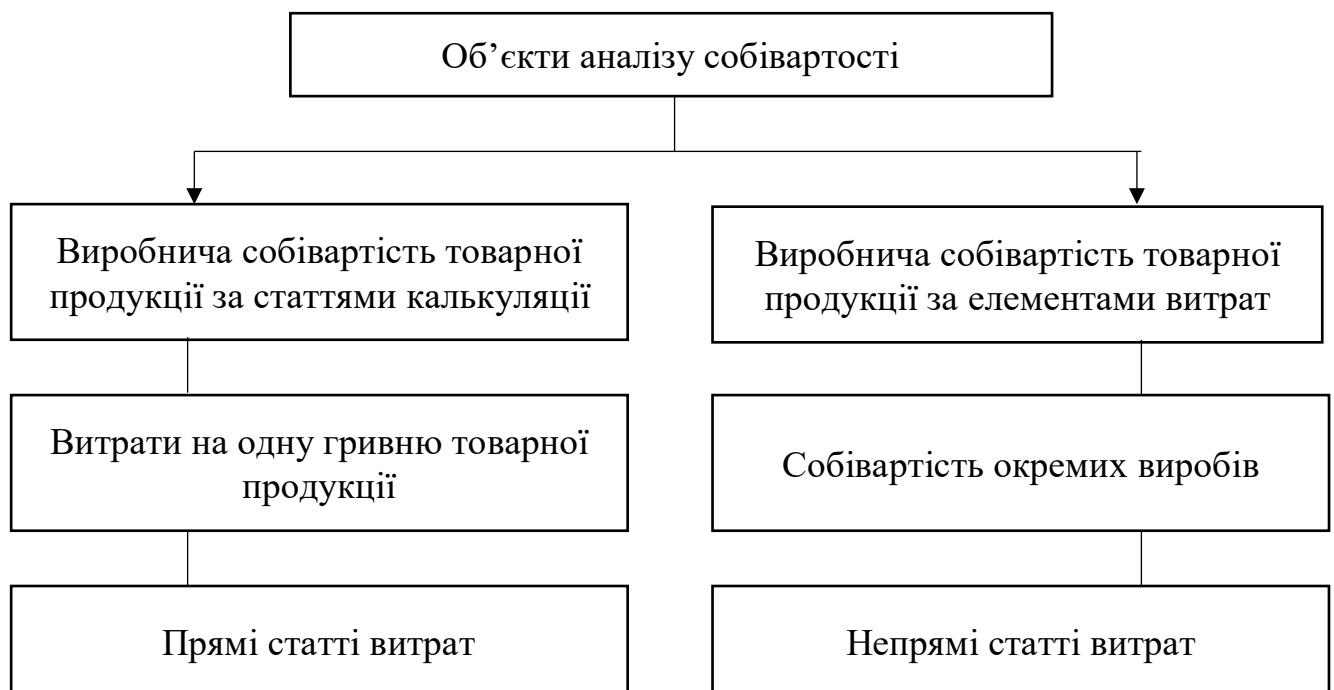

Рисунок 4.10 – Об'єкти аналізу собівартості

Оснівні завдання аналізу собівартості продукції підприємства наведені на рисунку 4.11 [53, с. 132].

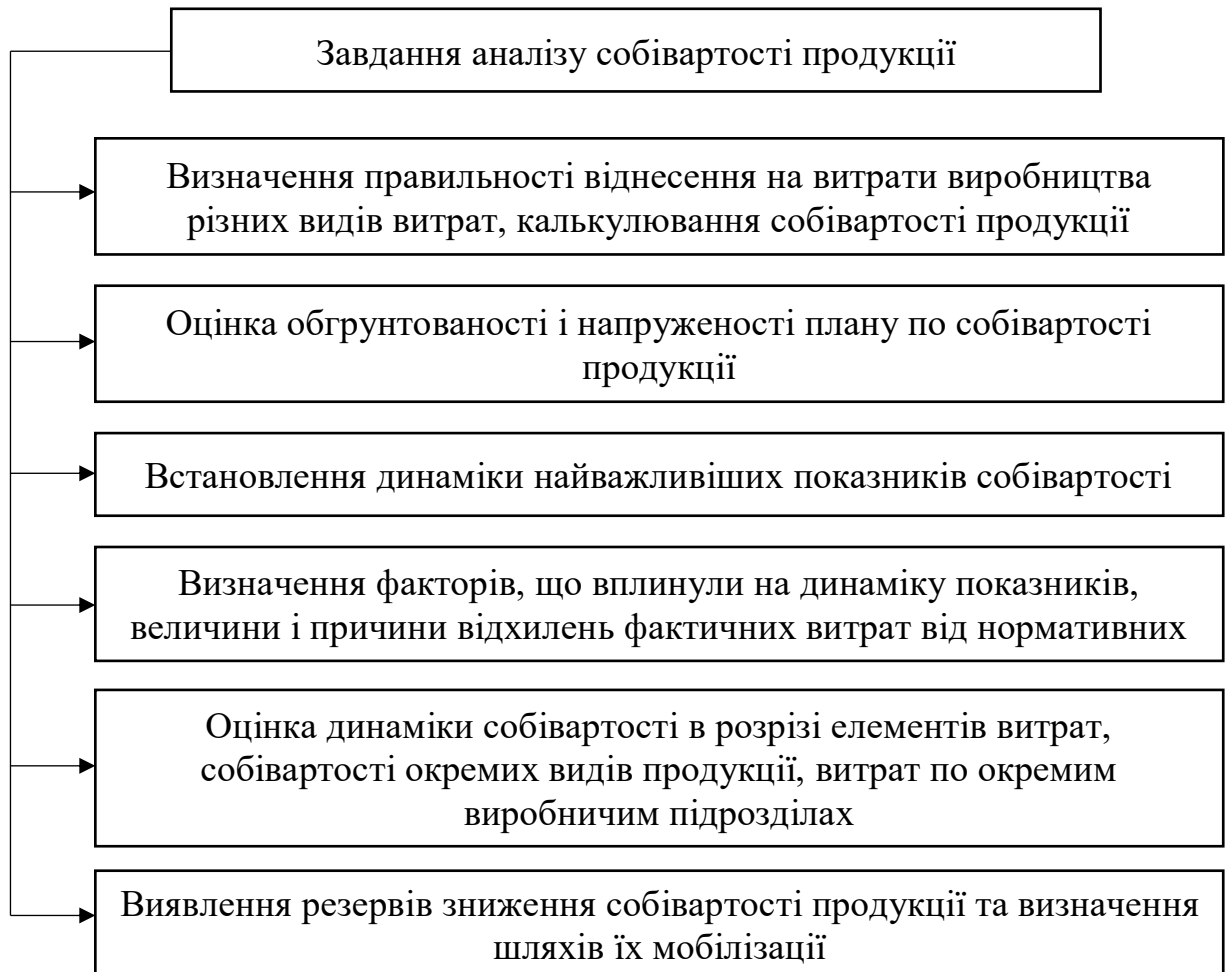

Рисунок 4.11 – Завдання аналізу собівартості продукції

Для того щоб зробити висновки про можливі резерви зниження собівартості продукції, необхідно ці витрати вивчити з точки зору їх функціональної ролі у виробничому процесі. З цією метою проводиться групування витрат за призначенням, тобто за статтями калькуляції. Кількість і найменування калькуляційних статей визначається сільськогосподарським підприємством самостійно.

Таким чином, щоб сільськогосподарське підприємство залишалось конкурентоспроможним, його менеджери повинні проводити постійний аналіз господарської діяльності, особливо з витрат на виробництво продукції.

Проведення аналізу витрат діяльності сільськогосподарського підприємства полягає у всебічній оцінці рівня, динаміки та структури витрат, у обґрунтуванні управлінських рішень щодо подальшої оптимізації витрат.

4.3 Аналіз витрат продукції рослинництва на підприємстві

Підприємства, які спеціалізуються на вирощуванні сільськогосподарських культур для того щоб отримати прибуток обов'язково зазнають витрат при вирощенні продукції. Розглядаючи витрати як головний чинник формування рівня рентабельності, потрібно проводити аналіз ефективності витрат.

Аналіз ефективності витрат – це один з етапів комплексного економічного аналізу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, що відіграє велике значення для економіки усіх сфер агропромислового комплексу [32, с. 58].

Метою аналізу витрат є виявлення можливості раціонального використання виробничих ресурсів, зменшення витрат на виробництво та реалізацію продукції і забезпечення зростання прибутку [41, с. 213].

Чинники, які впливають на виробництво продукції рослинництва на підприємстві наведені на рисунку 4.12.

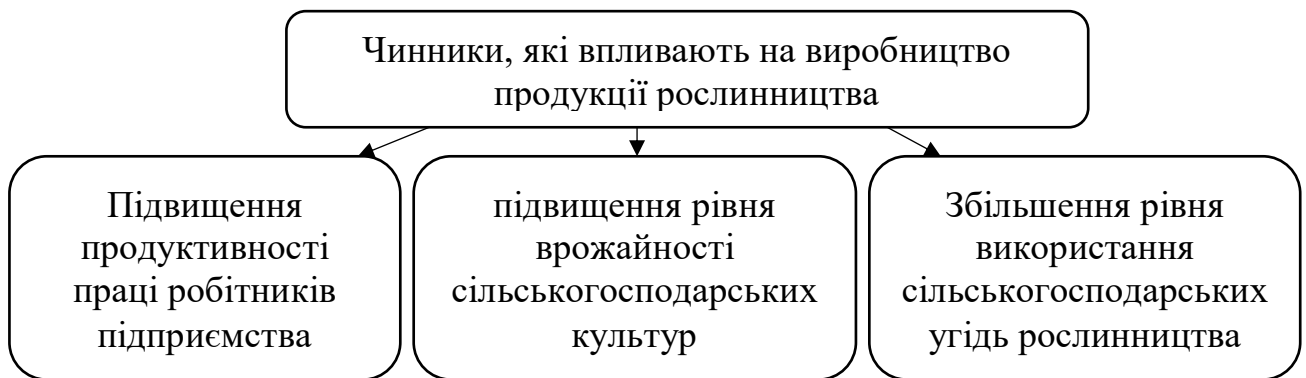

Рисунок 4.12 – Чинники, які впливають на виробництво продукції рослинництва

Для проведення аналізу витрат товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» використовує дані фінансової та статистичної звітності, а саме: «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (форма №2), «Примітки до річної фінансової звітності» (форма №5) та «Звіт та основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств» (форма №50-сг).

Показники витрат товариства «Оріон молоко», які знаходять своє відображення у «Звіті про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (форма №2) наведено у таблиці 4.3.

Витрати діяльності ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Показники	Одиниці виміру	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення		Відхилення	
					Абс., тис. грн	Темп зрост., %	Абс., тис. грн	Темп зрост., %
					2019р. від 2018р.	2019р. від 2018р.	2020р. від 2019р.	2020р. від 2019р.
Собівартість реалізованої продукції	тис. грн	101979	76734	44671	-25245	75,24	-32063	58,21
Адміністративні витрати	тис. грн	3727	4713	4708	+986	126,45	-5	99,89
Витрати на збут	тис. грн	2342	2098	1874	-244	89,58	-224	89,32
Інші операційні витрати	тис. грн	5610	3578	4775	-2032	63,78	+1197	133,4
Фінансові витрати	тис. грн	15	11	1	-4	73,33	-10	9,09
Інші витрати	тис. грн	331	299	117	-32	90,33	-182	39,13

За даними таблиці 4.3, можна дійти висновку, що за аналізований період (2018-2020 роки) собівартість реалізованої продукції зменшується.

Адміністративні витрати товариства у 2019 р. збільшилися порівняно з 2018 р. на 986 тис. грн., але у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. зменшилися на 5 тис. грн.

Інші операційні витрати товариства у 2019 р. зменшуються порівнюючи з 2018 р. на 2032 тис. грн., що є позитивним, оскільки, дане збільшення допомогло збільшити прибуток, але у 2020 р. порівняно з 2019 р. відбувається збільшення інших операційних витрат на 1197 тис. грн., що є негативним.

Протягом аналізованого періоду відбувається зменшення решти витрат, яких зазнало підприємство, а саме: витрати на збут, фінансові витрати та інші витрати.

Зменшення суми зазначених витрат, позитивно вплинуло на фінансовий стан товариства, а саме збільшило його прибуток від його діяльності.

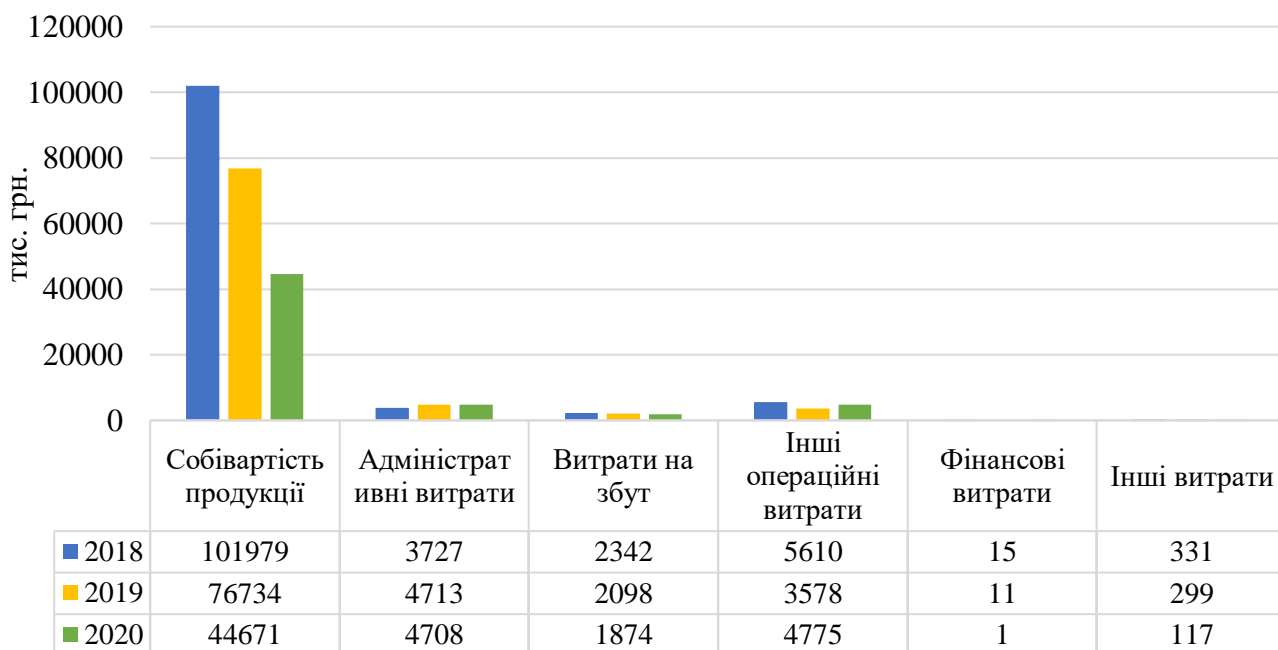

Рисунок 4.13 – Динаміка витрат ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Для проведення аналізу витрат за елементами використано третій розділ «Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» (форма №2).

Показники елементів операційних витрат товариства наведені у таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Показники елементів операційних витрат товариства за 2018-2020 роки

Показники	Одиниці виміру	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення		Відхилення	
					Абс., тис. грн	Темп зрост., %	Абс., тис. грн	Темп зрост., %
					2019р. від 2018р.	2019р. від 2018р.	2020р. від 2019р	2020р. від 2019р
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Матеріальні витрати	тис. грн	28784	35345	23963	+6561	122,80	-11382	67,78
Витрати на оплату праці	тис. грн	8851	9231	12872	+380	104,29	+3641	139,44
Відрахування на соціальні заходи	тис. грн	2041	2367	2814	+326	115,97	+447	118,88

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Амортизація	тис. грн	3397	4528	5034	+1131	133,29	+506	111,17
Інші операційні витрати	тис. грн	26689	20493	23797	-6196	76,78	+3304	116,12
Усього	тис. грн	69762	71964	68480	2202	103,15	3484	95,16

Отже, матеріальні витрати у 2019 р. порівняно з 2018 р. збільшилися на 6561 тис. грн, що є негативним, але у 2020 р. спостерігається позитивна динаміка і матеріальні витрати зменшуються на 11382 тис. грн.

Можна спостерігати збільшення витрат, яких зазнало товариство за аналізований період: витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація. Збільшення витрат негативно впливає на фінансовий стан товариства.

Інші операційні витрати товариства у 2019 р. порівняно з 2018 р. зменшилися на 6196 тис. грн, що дало позитивні результати, але у 2020 р. порівняно з 2019 р. збільшилися на 3304 тис. грн, що призведе до зменшення прибутку товариства.

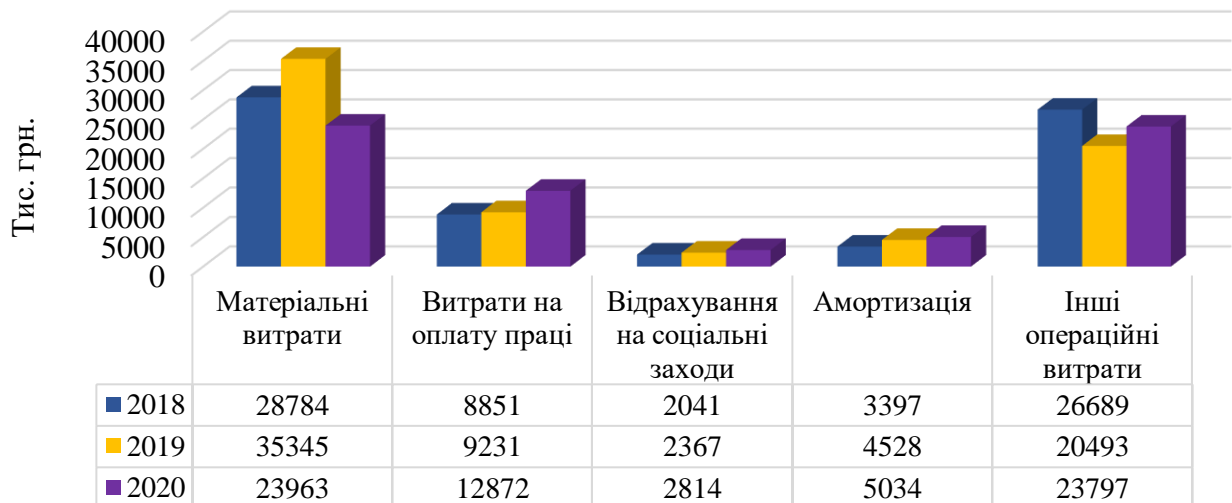

Рисунок 4.14 – Динаміка операційних витрат ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Примітки до річної фінансової звітності товариства «Оріон молоко» (форма №5) містять інформацію про витрати товариства, які пов'язані з біологічними перетвореннями сільськогосподарських культур.

Показники витрат, які пов'язані з біологічними перетвореннями наведено у таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Витрати, пов'язані з біологічними перетвореннями ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Назва продукції	Одиниці виміру	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення		Відхилення	
		Сума	Питом вага, %	Сума	Питом вага, %	Сума	Пито м вага, %	Абс., тис. грн	Темп зрост., %	Абс., тис. грн	Темп зрост., %
								2019р. від 2018р.	2019р. від 2018р.	2020р. від 2019р.	2020р. від 2019р.
Пшениця	тис. грн	8025	22,55	9887	26	13912	37,11	+1862	123,20	+4025	140,71
Соя	тис. грн	19219	54,02	15750	41,41	7830	20,89	-3469	81,95	-7920	49,71
Соняшник	тис. грн	8336	23,43	12397	32,59	15747	42	+4061	148,71	+3350	127,02
Усього	тис. грн	35580	100	38034	100	37489	100	2454	106,89	33686	98,57

Підсумовуючи дані, які наведені у таблиці 4.5 можна спостерігати збільшення за аналізований період витрат товариства на вирощення пшениці: у 2019 р. порівняно з 2018 р. збільшення було на суму 1862 тис. грн., а у 2020 р. на 4025 тис. грн.

Також за аналізований період збільшились витрати на вирощення соняшника: у 2019 р. порівнюючи з 2018 р. збільшення відбулося на 4061 тис. грн., а у 2020 р. на 3350 тис. грн.

За 2018-2020 роки відбулося зменшення витрат на вирощення сої: у 2019 р. порівняно з 2018 р. на суму 3469 тис. грн., а у 2020 р. порівняно з 2019 р. на суму 7920 тис. грн.

Дане зменшення витрат відбулося у зв'язку із зменшенням площі під посів сої.

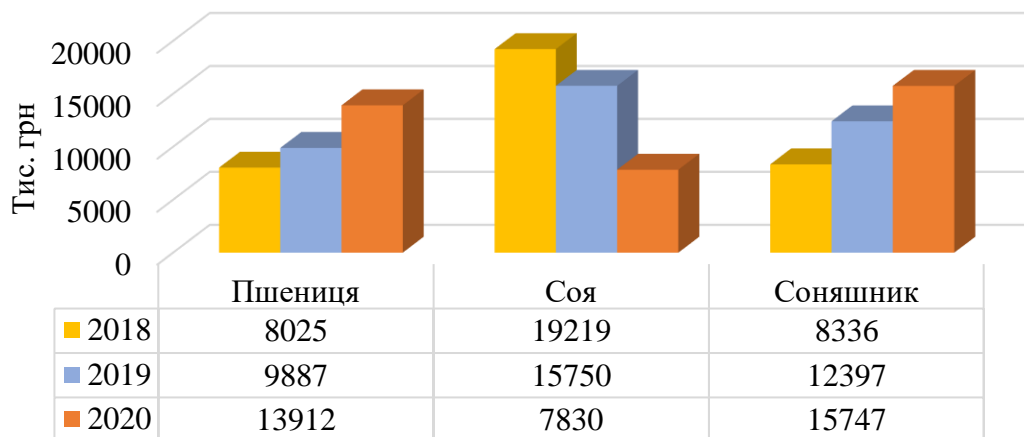

Рисунок 4.15 – Динаміка витрат, пов’язаних з біологічними перетвореннями ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

«Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств» (форма №50-сг) товариства «Оріон молоко» містить інформацію про структуру собівартості за видами сільськогосподарської продукції.

У таблиці 4.6 наведено показники виробничої собівартості продукції, яку виготовляє товариство, на прикладі сої, оскільки за даними звіту соя із решти культур має найбільшу виробничу собівартість.

Таблиця 4.6

Структура виробничої собівартості сої товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Види витрат	Одиниці виміру	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення			
		Сума	Питома вага,%	Сума	Питома вага,%	Сума	Питома вага,%	Абс., тис. грн	Темп зрост., %	Абс., тис. грн	Темп зрост. %
								2019р. від 2018р.	2019р. від 2018р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Прямі матеріальні витрати	тис. грн	7810,2	40,63	7315	46,44	3497,4	44,68	-495,2	93,65	-3817	47,81
Прямі витрати на оплату праці	тис. грн	262,6	1,37	312,6	1,99	105,7	1,35	+50	119,04	-206	33,81

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Інші прями та загальновир витрати	тис. грн	11146,3	58	8122,7	51,57	4226,8	53,98	-3023,6	72,78	-	52,04
Усього	тис. грн	19219,1	100	15750,3	100	7829,9	100	-3468,8	81,01	-	49,72

За даними таблиці 4.6 найбільшу питому вагу серед наведених витрат становлять інші прями та загальновиробничі витрати, які у 2019 р. порівняно з 2018 р. зменшились на 3023,6 тис. грн., а у 2020 р. порівняно з 2019 р. на 3895,9 тис. грн. Також за даними таблиці можна спостерігати зменшення прямих матеріальних витрат у 2019 р. порівнюючи з 2018 р. на суму 495,2 тис. грн., а у 2020 р. порівняно з 2019 р. на суму 3817 тис. грн.

Протягом 2019 р. відбулося незначне збільшення прямих витрат на оплату праці на суму 50 тис. грн, але у 2020 р. відбулося зменшення цих витрат на суму 206 тис. грн.

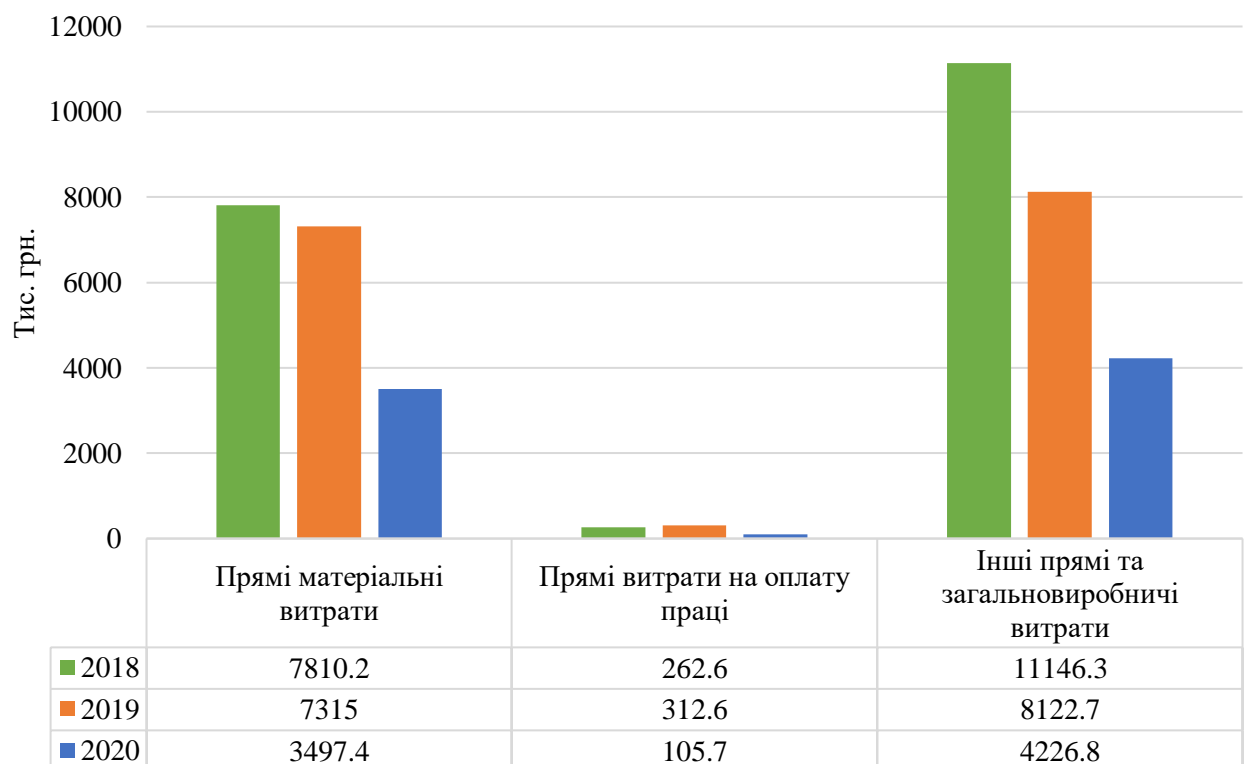

Рисунок 4.16 – Динаміка структури виробничої собівартості сої ТОВ «Оріон молоко» за 2018-2020 роки

Також можна проаналізувати виробничу собівартість продукції рослинництва товариства «Оріон молоко» загалом за статтями калькуляції витрат, використовуючи дані «звіту про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств» (форма №50-сг) (таблиця 4.7).

Таблиця 4.7

Показники витрат рослинництва «Оріон молоко» за 2018-2020 роки за статтями калькуляції

Статті витрат	Одиниці виміру	2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення		Відхилення	
		Сума	Питома вага, %	Сума	Питома вага, %	Сума	Питома вага, %	Абс., тис. грн	Темп зрост., %	Абс., тис. грн	Темп зрост., %
								2019р. від 2018р.	2019р. від 2018р.	2019 р. від 2018 р.	2019р. від 2018р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Насіння та посадковий матеріал	тис. грн	5097,7	11,60	5238,2	11,37	4283,8	9,05	+140,5	102,76	- 954,4	81,78
Мінеральні добрива	тис. грн	6040,9	13,74	7372,5	16	8582,7	18,14	+1331,6	122,04	+1210	116,42
Пальне і мастильні матеріали	тис. грн	3885,6	8,84	4552	9,88	2194	4,64	+666,4	117,15	- 2358	48,20
Решта матеріальних витрат	тис. грн	2493,5	5,67	4192,5	9,10	6080,8	12,85	+1699	168,14	+1888	145,04
Прямі витрати на оплату праці	тис. грн	767	1,74	1117,4	2,42	842,3	1,78	+350,4	145,68	- 275,1	75,38
Відрахування на соціальні заходи	тис. грн	166,6	0,39	224	0,49	175,1	0,37	+57,4	134,45	-48,9	78,17
Амортизація	тис. грн	2403,5	5,47	87,2	0,19	126,9	0,27	- 2316,3	3,63	+39,7	145,53

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Оплата послуг сторонніх організацій	тис. грн	3045,3	6,93	3517,1	7,63	3917,9	8,28	+471,8	115,49	+400	111,40
Решта інших прямих та загальновиробничих витрат	тис. грн	20048,6	45,62	19781	42,92	21117,2	44,63	-267,6	98,66	+1336,2	106,75
Усього	тис. грн	43948,7	100	46081,9	100	47320,7	100	2133,2	104,85	1238	102,69

За даними таблиці 4.7 можна спостерігати збільшення багатьох витрат товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» протягом аналізованого періоду.

Витрати на мінеральні добрива у 2019 р. порівняно з 2018 р. зросли на 1331,6 тис. грн., їх питома вага становить 16%, а у 2020 р. порівнюючи з 2019 р. витрати зросли на 1210 тис. грн. і їх питома вага становить 18,14%. Решта матеріальних витрат збільшилися у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 1699 тис. грн., їх питома вага становить 9,10%, а у 2020 р. витрати збільшились на 1888 тис. грн, їх питома вага – 12,85%. Сума витрат на оплату послуг сторонніх організацій у 2019 р. зросла на 471,8 тис. грн. (питома вага 7,63%), а у 2020 р. сума витрат зросла на 400 тис. грн. (питома вага 8,28%).

Витрати на насіння та посадковий матеріал у 2019 р. порівняно з 2018 р. збільшилися на 140,5 тис. грн., їх питома вага становить 11,37%, але у 2020 р. відбувається зменшення витрат на 954,4 тис, грн, їх питома вага становить 9,05%.

Сума витрат на пальне і мастильні матеріали збільшилася у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 666,4 тис. грн., їх питома вага становить 16%, але у 2020 р. сума витрат зменшується на 2358 тис. грн., а їх питома вага становить 4,64%.

Прямі витрати на оплату праці у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 350,4, їх питома вага становить 2,42%, а у 2020 р. порівняно з 2019 р. витрати зменшились на 275,1 тис. грн, їх питома вага становить 1,78%.

Сума відрахувань на соціальні заходи зросла у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 57,4 тис. грн., питома вага цих відрахувань становить 0,49%, але у 2020 р. сума відрахувань зменшилась на суму 48,9 тис. грн., питома вага цих відрахувань становить 0,37%.

У 2019 р. спостерігається зменшення суми амортизації на 2316,3 тис. грн., питома вага якої становить 0,19%, але у 2020 р. порівняно з 2019 р. сума амортизації збільшилась на 39,7 тис. грн. і її питома вага становить 0,27%.

Також у 2019 р. порівняно з 2018 р. спостерігається зменшення суми решти інших прямих та загальновиробничих витрат товариства на 267,6 тис. грн., їх питома вага становить 42,92%, але у 2020 р. порівняно з 2019 р. сума решти інших прямих та загальновиробничих витрат збільшилась на 1336,2 тис. грн., а їх питома вага становить 44,63%.

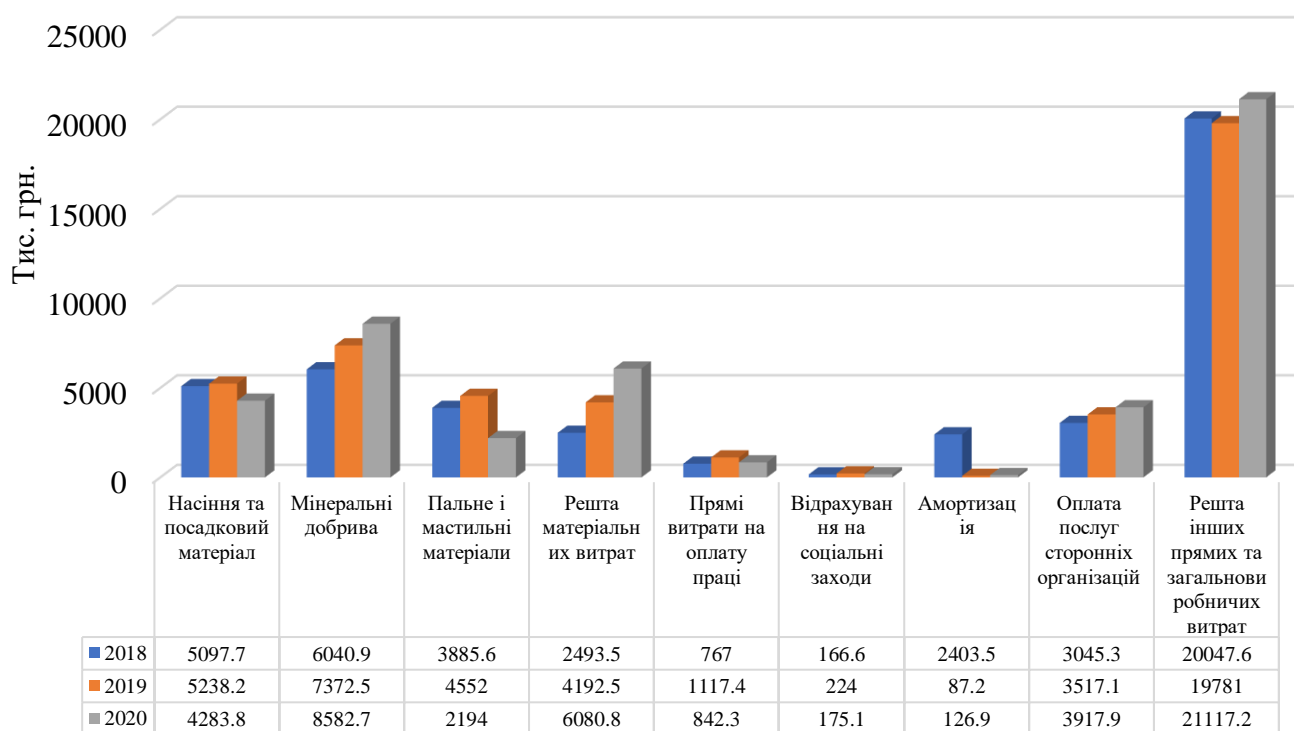

Рисунок 4.17 – Динаміка витрат рослинництва ТОВ «Оріон молоко» за статтями витрат за 2018-2020 роки

Отже, за результатами проведеного аналізу витрат на основі даних фінансової та статистичної звітності, можна дійти висновку, що товариство «Оріон молоко» протягом аналізованого періоду несе все більше витрат, що буде безпосередньо впливати на його фінансовий стан, тобто на прибуток.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Виконання кваліфікаційної роботи дозволяє зробити наступні висновки:

1. Товариство «Оріон молоко» здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України та затвердженого статуту. Займається вирощуванням зернових культур та іншими видами діяльності, які визначені статутом. Товариство має власну організаційну структуру, виходячи з якої, вищим органом товариства є Загальні збори учасників, а директор їм підпорядковується.

2. Товариство «Оріон молоко» створило бухгалтерію, яку очолює головний бухгалтер та який відповідає за організацію бухгалтерського обліку та звітності товариства. Організація бухгалтерського обліку у товаристві «Оріон молоко» відповідає вимогам чинного законодавства України, нормативно-правовим актам та Наказу «Про облікові політику та організацію бухгалтерського обліку на підприємстві». Для ведення бухгалтерського обліку товариство використовує комп'ютерну програму «1С:Бухгалтерія 8.2».

3. Проводячи економічний аналіз діяльності товариства можна зазначити, що товариство є прибутковим та знаходиться в нестабільному економічному стані. Чистий прибуток товариства «Оріон молоко» у 2020 р. становив 13962 тис. грн. Товариство за аналізований період (2018-2020 роки) забезпечене основними засобами та збільшує свої активи, що є позитивним для товариства. Однак у товаристві за цей же період збільшились зобов'язання, які воно не може погасити наявними грошовими коштами і стає залежним від кредиторів.

4. Витрати – це обсяг спожитих ресурсів, які необхідні для ведення товариством господарської діяльності, що призведе до отримання прибутку.

Витрати поділяють на: прямі, непрямі; основні, накладні; прості, комплексні; постійні, змінні; витрати на продукцію, витрати періоду; поточні, довгострокові та одноразові; релевантні, нерелевантні.

5. Вибір найкращого методу управління витратами є важливою умовою успішної господарської діяльності підприємства, що дає змогу досягти оптимального рівня витрат.

Управління витратами може забезпечити підприємству ефективність діяльності та фінансову стійкість.

Система управління витратами відіграє важливу роль в обґрунтуванні правильних управлінських рішень та в налагодження ефективного внутрішньогосподарського управління і створення ефективного механізму планування, контролю і аналізу витрат.

6. Для ефективного функціонування сільськогосподарського підприємства необхідним є правильно організувати процес управління витратами, оскільки від величини витрат залежить прибутковість підприємства. Але цей процес потребує постійного удосконалення для того щоб підвищити ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства. Удосконалення системи управління витратами націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування обліку та аналіз витрат, зниження витрат.

7. Товариство «Оріон молоко» при здійсненні господарської діяльності використовує значну кількість первинних документів за видами продукції рослинництва, які поділяються на три групи: документи з обліку витрат праці, документи з обліку предметів праці та документи з обліку вартості робіт і послуг.

8. Синтетичний облік витрат та виходу продукції рослинництва товариство веде на рахунку 23 «Виробництво», до якого відкриває субрахунок 231 «Рослинництво. Кореспонденція рахунків з обліку витрат на виробництво продукції рослинництва є типовою на підприємстві.

У товаристві калькуляція фактичної собівартості продукції рослинництва проводиться за статтями калькуляції в кінці календарного року станом на 31 грудня, а об'єктами обчислення собівартості є основна та побічна продукція товариства.

9. Автоматизація системи обліку може полегшити роботу бухгалтера, підвищити оперативність і точність облікової інформації та дає можливість поглибити проведення розрахунків аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства для прийняття правильних управлінських рішень.

На сьогоднішній день найбільш ефективним для сільськогосподарських підприємств є використання програми «1С:Бухгалтерія 8.3», яка забезпечує найбільш повний спектр можливостей для ведення автоматизованого обліку на підприємстві.

10. Економічний аналіз представляє собою систему методів дослідження показників діяльності сільськогосподарського підприємства або його підрозділу для узагальнення інформації про стан господарської діяльності підприємства та прийняття правильних управлінських рішень щоб його покращити. При здійсненні аналізу витрат діяльності сільськогосподарських підприємств виділяють наступні етапи: підготовчий, основний та підсумковий.

11. Управління витратами є важливим і одним із найскладніших питань у діяльності керівників підприємства, адже від рівня і динаміки витрат залежать фінансові результати підприємства. Аналіз витрат підприємства передуює прийняттю управлінських рішень і зводиться до їх обґрунтування на основі наявної інформації, що допоможе підприємству завдяки ефективному управлінню витратами отримати доходи та збільшити фінансові результати.

12. За результатами проведення аналізу витрат рослинництва можна спостерігати збільшення за аналізований період витрат товариства на вирощення пшениці: у 2019 р. порівняно з 2018 р. збільшення було на суму 1862 тис. грн., а у 2020 р. на 4025 тис. грн. Також за аналізований період збільшились витрати на вирощення соняшника: у 2019 р. порівнюючи з 2018 р. збільшення відбулося на 4061 тис. грн., а у 2020 р. на 3350 тис. грн. За 2018-2020 роки відбувається зменшення витрат на вирощення сої: у 2020 р. порівняно з 2018 р. на суму 3469 тис. грн., а у 2020 р. порівняно з 2019 р. на суму 7920 тис. грн. За даними звіту про основні економічні показники соя із решти культур має найбільшу виробничу собівартість.

Прямі витрати на оплату праці у 2019 р. порівняно з 2018 р. збільшились на 350,4, а у 2020 р. порівняно з 2019 р. витрати зменшились на 275,1 тис. грн. Сума відрахувань на соціальні заходи зросла у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 57,4 тис. грн., але у 2020 р. сума відрахувань зменшилась на суму 48,9 тис. грн.

Також протягом аналізованого періоду збільшилися: витрати на мінеральні добрива у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 1331,6 тис. грн., а у 2020 р. порівнюючи з 2019 р. на 1210 тис. грн.; решта матеріальних витрат у 2019 р. порівняно з 2018 р. на 1699 тис. грн., а у 2020 р. на 1888 тис. грн.; сума витрат на оплату послуг сторонніх організацій у 2019 р. на 471,8 тис. грн., а у 2020 р. на 400 тис. грн.

З метою удосконалення роботи товариства з обмеженою відповідальністю «Оріон молоко» пропонується:

- покращити контроль за правильністю заповнення первинних документів та не приймати до виконання документи оформлені неналежним чином, оскільки окремі первинні документи товариства мають не всі заповненні реквізити;

- оскільки більш актуальною для автоматизації обліку на підприємстві є програма «1С:Бухгалтерія 8.3», то товариству «Оріон молоко» доцільно оновлювати цю версію бухгалтерської програми;

- збільшувати обсяг реалізованої продукції та зменшувати її собівартість;

- зменшувати суми довгострокових і поточних зобов'язань, щоб товариство змогло погасити їх наявними грошовими коштами.

Враховання зазначених пропозицій буде сприяти зміцненню фінансового стану суб'єкту дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. No 436-IV / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/> (дата звернення 3.11.2021).
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. No 435-IV / Верховна рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 3.11.2021).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XVI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed20000610> (дата звернення 10.11.2021).
4. Про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку : наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995р. №88 (дата звернення 25.11.2021).
5. Про затвердження змін до Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку : наказ Міністерства фінансів України від 21.07.2021 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0408201-21> (дата звернення 13.11.2021).
6. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : наказ Міністерства аграрної політики України від 31.10.2005 N 589 URL: <https://www.zakon-i-normativ.info/index.php> (дата звернення 30.11.2021).
7. Про облікову політику : лист Міністерства фінансів України №31-34000-10-5/27793 від 21.12.2005р. (дата звернення 13.11.2021).
8. Про затвердження спеціалізованих форм регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та методичних рекомендацій щодо їх застосування : наказ Міністерства аграрної політики України від 04.06.2009 р. № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0390555-09> (дата звернення 26.11.2021).
9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики: наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13lang=ru> (дата звернення 13.11.2021).

10. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011р N 1591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11> (дата звернення 29.11.2021).

11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 30.11.2021).

12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №9 «Запаси» від 31.03.1999 р. № 87, зі змінами і доповненнями. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення 23.11.2021).

13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 19.01.2000р. №27/4248 (із останніми змінами станом на 26.09.2011 р.). URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.11.2021).

14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» від 05.12.2005 р. №1456/11736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05> (дата звернення 1.12.2021).

15. Алексеева А. В., Васильева В. Г. Удосконалення обліку витрат на виробництво продукції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. №23, частина 1. С. 5-9.

16. Белінська С.М. Особливості автоматизації облікового процесу. *Агросвіт*. 2018. № 14. С. 31-36.

17. Білоусько В.С. Теорія бухгалтерського обліку : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2017. 402 с.

18. Божко М. В. Окремі тенденції зміни складу та структури витрат в сільськогосподарських підприємствах. *Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 25 жовтня 2017 р. Львів : 2017. С. 238-241.

19. Бондаренко Н.М. Особливості обліку витрат і виходу продукції рослинництва. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 76-82.

20. Борисюк І.О., Семеняка Я.В. Формування системи управління витратами підприємства. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2017. № 6. С. 15-23.
21. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
22. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: навчальний посібник / Є.М. Романів, та ін. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 772 с.
23. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник / Куцик П.О. та ін. Львів : ЛТЕ, 2017. 260 с.
24. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності : підручник / А.Г. Загородній та ін. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 320 с.
25. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: допоміжний бібліографічний покажчик / упоряд. М.Б. Кулинич. Луцьк, 2017. 271 с.
26. Бухгалтерський облік: навчальний посібник / Н.С. Акімова та ін. : Харків : ХДУХТ, 2019. 182 с.
27. Верига Ю.А., Падусенко В.В., Кононенко К.О. Аналіз в системі управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економічні студії*. 2021. № 3 (33). С. 23-27.
28. Верига Ю.А., Падусенко В.В., Кононенко К.О. Теоретичні аспекти проведення аналізу витрат сільськогосподарських підприємств. Тези III Міжнародної науково-практичної конференції (27 жовтня 2021 р.). Полтава: Міжнародної науково-практичної конференції, 27 Жовтня 2021 р. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2021. 176 с.
29. Гайдаєнко Ольга, Малицька Ірина. Аналіз витрат підприємства та їх структуризація. *Облік. Економіка. Менеджмент: наукові нотатки*. 2018. № 1 (9). Частина 1. С. 79-84.
30. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 534 с.
31. Єгорова О.В., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник Ю.М. Економічний аналіз: навчальний посібник. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.

32. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В.В. Фінансовий аналіз та звітність : практикум. Вінниця : ВНТУ, 2017. 143 с.
33. Кабак І.А. Організаційно-методичні аспекти обліку і аналізу витрат виробництва продукції рослинництва на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. С. 26-33.
34. Кадацька А.М. Облік витрат: теоретичний та практичний аспект. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2017. № 4 С. 138-141.
35. Кіндрацька Г.І., Загородній А.Г., Кулиняк Ю.І. Аналіз господарської діяльності: підручник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 245 с.
36. Ковальова О.І. Управління витратами господарської діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 6 (61). С. 85-95.
37. Кононова О.Є. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник. Дніпро, 2018. 102 с.
38. Король Г.О., Сокольська Р.Б., Акімова Т.В., Теорія бухгалтерського обліку : навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 208 с.
39. Костякова А.А. Удосконалення обліку та контролю витрат рослинництва. Видавнича діяльність Таврійського агротехнологічного університету, 2017. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/3819/1/10.pdf>
40. Крупка Я. Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 478 с.
41. Кулик А. В. Теорія економічного аналізу : навчальний посібник. Київ, 2018. 452 с.
42. Левкова Р.М., Свистун Л.А. Удосконалення системи управління витратами підприємства в умовах нестабільної економіки. *Економіка і регіон*. 2017. №4. С. 59-62.
43. Лега О.В., Яловега О.В. Управлінський облік витрат виробництва в умовах автоматизованої обробки інформації. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 2. С.75-80.
44. Лепетан І.М. Організація управлінського обліку за центрами витрат у сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2019. № 23. С. 19-24.

45. Лепетан І.М. Формування концепції стратегічного управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2017. № 10. С 20-23.
46. Ліпський Р. В. Теоретичні основи обліку витрат виробництва та виходу продукції рослинництва. Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської наук.-практич. конф., м. Дніпропетровськ, 12-13 квітня 2016 р. Дніпропетровськ, 2016. С. 405-409.
47. Литовченко О.Ю. Управління витратами на підприємстві: теоретичний аспект. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 31. С. 301-309.
48. Макарова Г.С. Удосконалення обліку та формування собівартості продукції підприємства. *«Економіка і суспільство»*. 2016. №3. С. 527–532.
49. Мезенцева Н.М., Серікова Т.А., Формування витрат сільськогосподарської продукції в сучасних умовах господарювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 3 (20). С. 496- 504.
50. Михайлов М.Г. Бухгалтерський облік в сільськогосподарських підприємствах : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2016. 469 с.
51. Міщук Г. Ю., Джигар Г.Ю., Шишкіна О.О. Економічний аналіз: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2017. 156 с.
52. Облік і аудит : навчальний посібник / Н.П. Банера та ін. ; за ред. О.І. Скаско. Львів : Растр-7, 2017. 504 с.
53. Облік і оподаткування: навчальний посібник / Г.І. Кідрацька та ін. ; за заг. ред. А.Г. Загороднього. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 260 с.
54. Облік, оподаткування та аудит : навчальний посібник / Верига Ю.А та ін. Київ : ЦУЛ, 2019. 509 с.
55. Основи економічного аналізу : навчальний посібник / О. П. Русак та ін. ; за ред. В. М. Микитюка. Житомир : Рута, 2018. 440 с.
56. Охріменко І.В. Витрати як фактор впливу на фінансові результати аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2017. №2. С.2-5.
57. Правдюк Н.Л., Коваль Л.В., Коваль О.В. Облікова політика підприємств: навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 647 с.

58. Прокопович-Павлюк І.В. Аналіз та прогнозування виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами України. *Вісник «Економіка та управління»*. 2017. №32/1. С. 96-104.
59. Синькевич Н. І. Економічний аналіз : навчальний посібник. Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2018. 97 с.
60. Скоробогатова Н.Є. Бухгалтерський облік : навчальний посібник. КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 248 с.
61. Скрипник С.В., Франчук І.Б., Шепель І.В. Особливості автоматизації обліку підприємств у сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 39-45.
62. Смоляр Л.Г., Овчарик Р.Ю., Кам'янська О.В. Облік і аудит : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2017. 616 с.
63. Собченко А.М. Особливості організації обліку витрат на виробництво продукції рослинництва. *Вісник Мукачівського державного університету «Економіка і суспільство»* 2016. №2. С. 744-748. URL: http://www.Economyandso ciety.in.ua/journal/2_ukr/132. pdf
64. Собченко А. М Теоретичні аспекти побудови обліку витрат на виробництво продукції рослинництва. *Вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 2. С. 36-46 .
65. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік : навчальний посібник. Київ : Знання, 2017. 664 с.
66. Тарасенко С.І. Управління витратами : навчальний посібник. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 305 с.
67. Управлінський облік : навчальний посібник. / Л. В. Яловега та ін. ; за ред. В.Я. Плаксієнко. Полтава : ПП «Астроя», 2018. 250 с.
68. Фостолович В.А. Місце управління витратами в сучасній системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2019. № 10. С. 36-45.
69. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бутріменко Р.М. Управління витратами : навчальний посібник. Київ, 2017. 166 с.
70. Шуміло О.С., Пакуліна А.А, Далудіна І.В. Теоретичні аспекти управління витратами на підприємстві. *Економіка підприємства*. 2020. № 5. С. 306-311.

ДОДАТКИ